

21—22 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Sjöholm ang. regeringens beslut om lags ikraftträdande	5
herr Karlsson i Huddinge ang. initiativ för att söka hejda prisstegringarna	6
herr Magnusson i Borås ang. militära beställningar av beklädnadsmateriel	6
herr Gustavsson i Alvesta ang. bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten	8
herr Gustafsson i Borås ang. åtgärder för att påskynda ärendehan- dlingen inom medicinalstyrelsen	10
herr Börjesson i Falköping ang. larmanordningar i hiss	11
Svar på interpellationer av:	
herr Persson i Heden ang. väg- och brobyggandet	12
herr Westberg ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna	15
herr Sjönell ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person	19
fru Johansson ang. återbetalningsskyldigheten för bidragsförskott . .	24
Interpellationer av:	
herr Lorentzon ang. trafiksvårigheterna vid statens järnvägar, m.m.	26
herr Gustafsson i Stenkyrka ang. tolkningen av begreppet »fastig- hetens värde» vid beviljande av jordbruksegnahemslån	27
Meddelande om enkel fråga av herr Hermansson ang. viss krigsmateriel- export	28

Fredagen den 22 april		Sid.
Svar på interpellation av fru Nettelbrandt ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård.....		29
Restitution av skatt på bensin för motorsågar.....		34
Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.		44
Fortsatt valutareglering.....		55
Riksbankens sedelutgivning, m. m.		73
Ungdomens bostadsfråga.....		78
Forskning ang. ungdomens situation i dagens samhälle.....		80
Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar.....		87
Indexreglering av de allmänna barnbidragen.....		91
Vissa familjepolitiska åtgärder.....		92
Lag om vad som är fast egendom.....		96
Uppskov med omläggningen till högertrafik.....		98
Interpellationer av:		
herr Lindkvist ang. prisutvecklingen och prisövervakningen.....		104
herr Karlsson i Huddinge ang. åtgärder för att söka hejda prisstegringarna.....		105
Meddelande om enkla frågor av:		
herr Sjöholm ang. besvarandet av enkla frågor.....		107
herr Larsson i Norderön ang. rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar.....		107
herr Nilsson i Agnäs ang. tillvaratagandet av samernas intressen i rättsliga sammanhang.....		107

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 22 april

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 26, om restitution av skatt på bensin för motorsågar.....	34
— nr 27, om vissa postavgifter.....	44
— nr 28, om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m. ...	44
— nr 29, om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa driftslån inom jordbruket.....	55
— nr 30, om viss ändring av 22 § kommunalskattelagen.....	55
— nr 33, ang. godkännande av tilläggsavtal med Italien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.....	55
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. fortsatt valutareglering.....	55
— nr 24, ang. lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.	73

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal	77
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 24, ang. ungdomens bostadsfråga	78
— nr 25, om rådgivning i televisionen angående vården av utvecklingsstörda	80
— nr 26, om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle	80
— memorial nr 27, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	87
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 50, om pension åt fiskmästare John Jonasson	87
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar	87
— nr 24, om viss kombination av påföljder för brott	91
— nr 25, om säkerhetsåtgärder beträffande vissa nöjesanläggningar . .	91
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 38, om indexreglering av de allmänna barnbidragen	91
— nr 40, om vissa familjepolitiska åtgärder	92
— nr 42, om översyn av bestämmelserna om reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen	96
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. lag om vad som är fast egen- dom	96
— nr 28, ang. lag om företagsinteckning m. m.	98
— nr 29, om uppskov med omläggningen till högertrafik	98
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 49, om anslag till kostnader för övergång till högertrafik	103
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 12, rörande fördelning av kostna- derna för högertrafikens genomförande	103
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. bidrag till de svenska utlands- församlingarna m. m.	103
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. bidrag till de svenska utlandsför- samlingarna m. m.	103

Torsdagen den 21 april

Kl. 16.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. regeringens beslut om lags ikraftträdande

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **HERMANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat statsministern vilken princip regeringen följer när den i konselj fattar beslut om lags ikraftträdande, innan lagförslaget ännu behandlats av riksdagen.

Eftersom frågan rör ett område som jag sysslar med inom regeringen har den överlämnats till mig för besvarande.

Det har sedan länge ansetts att en handling som kommer till ett departement under konseljdagen kan tas upp på konseljen, oavsett när under dagen handlingen kommer in. En förutsättning är naturligtvis att beredning i ärendet har kunnat ske. Ett sådant ärende anmäls i konseljen reservationsvis. Detta innebär att ärendet utgår från konseljen, om handlingen inte skulle komma in under dagen eller om det behövs ytterligare beredning så att ärendet måtte uppskjutas till en senare konselj. Konseljbeslutet expedieras inte förrän det konstaterats att förutsättningarna därför föreligger. Det sagda gäller även riksdagsbeslut.

Vidare anförde

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Hermansson för svaret.

Tillvaron är fylld av överraskningar; om man frågar statsministern, får man svar av statsrådet Hermansson.

Jag tycker nog att denna fråga, som gäller avsteg från konstitutionell praxis, skulle kunna ha varit en fråga för regeringschefen att besvara. Men statsministern har kanske haft svårt att rangera vad som hände den 1 april — ett för resten mycket lämpligt datum — och vilket är bakgrunden till denna fråga under godtagbar statsrättslig praxis. Därmed har jag inte givit uttryck för någon som helst sidovörnad för statsrådet Hermansson.

Eftersom kommunikationsministern vid det tillfälle jag syftar på enständigt vägrade att svara på frågan, varför det var så hysteriskt bråttom att få ifrågavarande författning på pränt, har man måst gissa sig fram. Ett av de antaganden som haft mest fog för sig har varit att regeringen var angelägen om att det hela skulle ske, medan en viss piratradio befann sig utanför landets gränser. Det hade väckt betydligt större uppseende, om regeringen skulle ha behövt använda bryskare metoder, och detta hade varit partipolitiskt olyckligt för regeringen. Men jag anser inte att man skall behandla konstitutionella frågor ur partipolitisk synvinkel.

Jag trodde att jag i dag skulle få ett svar på frågan, men något sådant har jag inte fått. Jag nödgas konstatera att så ofta brukar vara fallet. Jag hade frågat vilken princip regeringen följer, men jag har fått ett svar på hur systemet verkar. Jag skulle emellertid gärna vilja veta vilken princip man följer för att kunna inränga det exempel jag åsyftat i min fråga i denna princip. Regeringen gör ju inte alltid på detta sätt utan endast i exceptionella fall. Jag

Svar på fråga ang. initiativ för att söka hejda prisstegringarna — Svar på fråga ang. militära beställningar av beklädnadsmateriel

vill få reda på principen för att kunna bedöma om det aktuella fallet kan inrangeras under denna princip.

Det beslut konseljen fattar är i dessa fall förenat med ett villkor, och jag skulle vilja veta: Hur kontrollerar man att detta villkor också blivit uppfyllt?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. initiativ för att söka hejda prisstegringarna

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har frågat mig vilka initiativ regeringen överväger för att söka hejda prisstegringarna.

Herr Karlssons fråga är alltför omfattande för att kunna besvaras inom ramen för en frågestund. Årets kompletteringsproposition, som framläggs om någon vecka, kommer att ge det underlag som krävs för att prisfrågorna och regeringens åtgärder i anslutning därtill skall kunna diskuteras i det samhällsekonomiska sammanhang, där de hör hemma. Herr Karlsson har sålunda, om han så önskar, möjlighet att återkomma när propositionen behandlas i denna kammare.

Vidare anförde

Herr **KARLSSON** i Huddinge (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min fråga. Det är klart att jag inte kan vara särskilt belåten med svarets innehåll, alltså statsministern inte i sak besvarat frågan.

Jag är väl medveten om att den fråga jag ställt verkligen är av sådan omfattning och betydelse att det kan vara svårt att tillfredsställande besvara den inom ramen för den tid som är tillmätt

för en enkel fråga. Jag avsåg emellertid inte en allmän redogörelse för regeringens prispolitik. Den har vi tidigare fått vid flera tillfällen. Avsikten var att efterhöra om regeringen planerat någon eller några nya åtgärder på prispolitikens område i samband med de avtalsuppgörelser som träffats. Statsministern har som bekant själv i samband med kommentarer till avtalsuppgörelsen fört frågan om åtgärder mot prisstegringarna på tal. Det är naturligt att man intresserar sig för vilka eventuella åtgärder från regeringshåll som kan tänkas. Vart man än kommer, på möten eller i samspråk med folk i andra sammanhang, är den stående frågan i dag: Vad kommer att göras åt prisstegringarna? Man vill ha svar nu i synnerhet som så många ofta talar om åtgärder mot prisstegringarna.

Herr talman! Jag hade alltså inte räknat med så mycket i svaret, men jag hade möjligen ändå tänkt mig någon kommentar till det brev som vårt parti för en tid sedan sände till regeringen med vissa uppslag i fråga om åtgärder mot prisutvecklingen. Jag får väl räkna med att få svar också på detta vid ett annat tillfälle.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. militära beställningar av beklädnadsmateriel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har frågat mig om jag anser att militära beställningar av beklädnadsmateriel med hänsyn till rådande sysselsättningsvärigheter för berörda industrier bör läggas ut inom vårt eget land.

Försvarets intendenturverk skall vid upphandling av beklädnadsmateriel föl-

Svar på fråga ang. militära beställningar av beklädnadsmateriel

ja bestämmelserna i upphandlingskungörelsen. Detta innebär bl. a. att intendenturverket vid prövning av anbud skall ta hänsyn endast till affärsmässigt betingade förhållanden. Någon allmän dispens från denna regel är inte aktuell och har inte heller påkallats från något håll.

Vidare anförde:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min fråga. Försvarsministern säger att någon allmän dispens från denna regel inte är aktuell och den skulle inte heller ha påkallats från något håll. Jag vill bara i all korthet, herr talman, meddela vad som är anledningen till min fråga. Den är nämligen att man under hösten placerade en beställning på 30 000 militärskjortor i Jugoslavien till ett pris som endast med 47 öre för kort ärm och 1: 32 för lång ärm, eller i genomsnitt 85 öre, underskred det lägsta, svenska anbudet. I dagarna lär ytterligare en sådan beställning, denna gång på 40 000 skjortor, ha gått till Portugal, och det skulle där röra sig om en liknande differens. Jag tycker för min del att det finns två verkligt bärande motiv för att dessa beställningar borde ha lagts inom landet. För det första har vi arbetsbrist. Vi läser dagligen i tidningarna om fabriksnedläggelser och friställande av arbetskraft, speciellt inom denna del av konfektionsindustrin.

För det andra tycker jag att den svaga utvecklingen av handelsbalansen utgör ett starkt motiv för att dessa militärbeställningar borde stannat inom landet. Rent principiellt är det också allvarligt att dessa beställningar går till utlandet. Den som får beställningen brukar nämligen också få de mönster som skall användas vid fabrikationen, och jag förmodar att det går till på samma sätt när man lägger ut en beställning i ut-

landet. På det sättet exporterar man en fabriktionshemlighet som är av utomordentligt stort värde. Det är därför som detta system inte är lyckligt.

Med hänsyn till den ytterligt ringa differensen tycker jag att dessa beställningar borde ha lagts ut inom landet. Om det inte tidigare varit aktuellt att man tagit hänsyn till dessa förhållanden, skulle det vara mycket angeläget om försvarsministern i fortsättningen hade möjlighet att tänka härpå.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Intendenturverket har inte till mig anmält sina aktuella inköp utan följer upphandlingskungörelsen. För att klara ut vilken omfattning dessa utlandsbeställningar på beklädnadsmateriel har vill jag emellertid nämna några siffror.

Jag har från intendenturverket inhämtat uppgifter om alla inköp av beklädnadsmateriel under 1963, 1964 och 1965. Under de åren inköptes av verket för sammanlagt 127 miljoner kronor, varav i utlandet i olika länder 6,5 miljoner kronor, dvs. 5 procent. Håller man sig till det specialområde som herr Magnusson i Borås berör har under dessa tre år, inberäknat de två inköp av skjortor som herr Magnusson nämnde, av ett totalt inköp av bomullsväv och bomullskonfektion till ett belopp av 77 miljoner kronor — vari även sylönen ingår — sammanlagt 1 462 000 kronor gått till utlandet, dvs. knappt 2 procent.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag är tacksam för att försvarsministern har lämnat dessa statistiska uppgifter. När man ser tillbaka verkar dessa siffror naturligtvis inte så farliga. Det är emellertid nu som arbetsnedläggelserna är aktuella och problemen därför större. Risken för att sådana beställningar i fortsättningen kommer att gå till utlandet blir allt större. Det är av den anledningen som jag anser

Svar på fråga ang. bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten

det vara ytterligt angeläget — och jag tror även till nytta för landet — att man, när man gör dessa beställningar, inte låter så små prisdifferenser som det här är fråga om medföra att beställningarna går till utlandet. Staten har dock även inkomster i form av skatter, sociala avgifter och mycket annat på det arbete som utföres i vårt land. Jag tycker att man bör ta hänsyn härtill i framtiden, och det är närmast den vi nu diskuterar och inte vad som har hänt under de tre senaste åren.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Vi har självfallet uppmärksamheten riktad härpå i samband med den förändring som möjligen håller på att ske inom dessa industrier. Men jag vill fästa herr Magnussons uppmärksamhet på att det är svenska företag som är anbudsgivare. Intendenturverket har knappast haft reda på att dessa svenska företag har låtit sy utanför landets gränser — det är inte alltid möjligt att kontrollera det. Det är alltså svenska företag som har lämnat anbud, och det är inte fråga om direktanbud från utlandet.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag känner till att det inte är svenska konfektionärer utan det är sådana som inte har några fabriker här i landet som lämnar in dessa anbud med avsikt att man skall sy i utlandet. Det tycker jag egentligen är ännu mera anmärkningsvärt att man då lägger dessa beställningar där. Enligt uppgift från skjortfabrikanterna skall man nämligen uppge på vilken fabrik man kommer att sy, alldenstund intendenturförvaltningen skall kontrollera under arbetets gång, och enligt förljudande innebär det, att kontrollanterna måste åka över till Jugoslavien respektive Portugal och där kontrollera under arbetets gång. Det måste ju vara en ganska onödig omgång att be-

höva göra det. Därför måste man väl, innan man sluter ett sådant avtal, ha klart för sig på vilken fabrik tillverkningen skall komma att ske.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig, om jag är beredd att vidtaga sådana åtgärder att försvarets organ inte uttar ersättning av kommunerna, när pryoelever gör praktiktjänst inom försvarsmakten.

Den praktiska yrkesorientering, i vilken skolelever deltar inom det militära försvaret, är i princip kostnadsfri för skolan. Emellertid måste vissa direkta kostnader, som statsverket har i samband med den s. k. pryoverksamheten, täckas av kommunerna. De måltider, som eleverna intar vid militära förband, liksom i förekommande fall kostnader för resor betalas sålunda i allmänhet av kommunerna. I vissa fall har dock bidrag utgått från statsverket även för dessa kostnader.

Kostnaderna för den praktiska yrkesorienteringen inom det militära försvaret debiteras enligt samma principer som tillämpas då eleverna praktiserar hos civila myndigheter, företag och institutioner. Dessa principer har kommit till uttryck i anvisningar från skolöverstyrelsen.

Enligt min mening är den praktiska yrkesorienteringen för skolelever av värde även för försvaret. Jag finner dock inte anledning vidta åtgärder, som skulle innebära att försvaret intar en

Svar på fråga ang. bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten

särställning när det gäller kostnaderna härför.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar jag har fått. När jag första gången blev uppmärksam på det förhållandet, att ett regemente, som tagit emot elever från grundskolan för den praktiska yrkesorienteringen, debiterade ersättning för kosten under vistelsen på regementet tog jag det faktiskt som ett skämt. Jag kunde nämligen inte tänka mig att försvarsmakten skulle betrakta en tjänst av detta slag som en tjänst som man skulle kräva ersättning för. Man ser ju ofta att försvaret annonserar för att bland ungdomen rikta uppmärksamheten på att inom försvarsmakten har den ett framtidsyrke. Under sådana förhållanden menar jag att yrkesorienteringen på ett regemente måste vara en mycket bra PR-verksamhet för försvaret. Därför tycker jag att den skulle vara så värdefull att man inte på ett regemente skulle sitta och räkna ut hur många gånger t. ex. Pelle Svensson har ätit frukost och middag för att sedan debitera det med 2:75 eller vad det är.

Försvarsministern säger att man följer samma principer som när man debiterar inom privata företag. Men, herr försvarsminister, inte skall man väl jämföra detta med de privata företagen. Det är helt naturligt att ett företag som tar emot ett antal pryö-elever skall ha sina kostnader täckta. Men i detta fall är det väl ett samhällsintresse att eleverna får denna orientering. Jag tycker det är en missriktad sparsamhet. Det är väl ingen särställning som man skulle inta från försvarets sida, om man inte skulle debitera detta. Jag är av den uppfattningen att det kostar en hel del att göra dessa debiteringar. Jag tycker inte det finns någon anledning för

försvarets högsta ledning att försvara en åtgärd av detta slag.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag tror att herr Gustavsson i Alvesta underskattar de kostnader det här rör sig om för alla våra förband. Denna fråga har behandlats i riksdagen, och försvarsgrenarna, i varje fall armén, har fått ökade anslag för att kunna bedriva denna yrkesorientering, som chefen för armén särskilt har framhållit såsom varande mycket värdefull för försvaret.

De ökade anslagen som lämnats avser kostnaderna inom förbanden för genomförandet av yrkesorienteringen. I övrigt håller sig försvaret, liksom andra statliga myndigheter och institutioner, som tar emot ungdomar för praktisk yrkesorientering, till den uppdelning av kostnaderna som finns i kungl. skolöverstyrelsens meddelanden till företagen, där det klart anges att skolan betalar elevens resor till och från arbetsplatsen och kostnaderna för elevens måltider under den praktiska yrkesorienteringen.

Skulle något företag eller någon statlig institution, t. ex. försvaret, göra ett undantag och försöka att själv bekosta detta och skaffa anslag härför i riksdagen, skulle därmed — med tanke på den väldiga konkurrensen om arbetskraft mellan statliga, kommunala och privata företag, inom olika verksamhetsgrenar i landet — chansen ges ett särskilt företag att överbjuda de andra och komma med så fina villkor, att det kanske skulle bli just försvaret som fick den praktiska yrkesorienteringen.

Jag tror att det finns riktiga tankar som grund för finansieringen av denna praktiska yrkesorientering, och så länge som försvaret håller sig till vad som är allmänt överenskommet tycker jag det är riktigt. Skulle det ske en ändring härvidlag, är jag beredd att av riksdagen

**Svar på fråga ang. åtgärder för att påskynda ärendehan-
dlingen inom medicinal-**
styrelsen

begära de icke oväsentliga anslag som då måste tillföras någon post i försvars-
rets huvudtitel.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Nu överdriver Ni väl, herr försvarsminister, då Ni för in konkurrensen om arbetskraften, ty detta gäller yrkesorientering för dem som går i grundskolans åttonde klass. Jag tror inte att det skulle inverka på arbetsmarknaden, om kommunerna inte betalar kosten. Det kan emellertid tänkas att, om man gör en god PR-verksamhet bland grundskolans elever i klass 8, man å andra sidan skulle kunna spara in en del beträffande den rekryteringsdetalj som kostar ganska mycket i dag i form av annonsering m. m. för att få ungdom intresserad för försvaret.

Enligt skolöverstyrelsens bestämmelser är man väl inte ålagd att ta ut ersättning, utan det står väl varje företag, liksom försvaret, fritt att avgöra om ersättning skall tas ut eller ej.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det gäller i detta fall skolöverstyrelsens rekommendationer till alla institutioner, enskilda företag och statliga myndigheter. Jag känner emellertid till att det finns enskilda företag som betalar kostnaderna, men då skall man ha klart för sig att dessa företag har nytta av eleverna, som i vissa fall hjälper till i arbetet, medan det i fråga om försvaret gäller direkta utgifter som inte är oväsentliga. Därför tror jag inte att man, så länge skolöverstyrelsen vill uppehålla tudelningen beträffande kostnaderna, skall göra något speciellt för försvaret.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag håller inte med försvarsministern när han säger att eleverna kan göra nytta i företagen. Jag tror

inte att den orientering som de får kan betyda så mycket för produktionen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. åtgärder för att på-
skynda ärendehan-
dlingen inom me-
dicinalstyrelsen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat om jag lagt märke till den långa tidsutdräkt som kan förekomma vid handläggning av ärenden i medicinalstyrelsen och om jag har för avsikt att vidta åtgärder som kan få till följd en snabbare behandling.

Enligt vad herr Gustafsson har upp-
lyst mig om är hans fråga föranledd av ett ärende om återfående av körkort och trafik kort för bil, vilka tidigare dragits in på grund av sjukdom.

Ärenden av det slag som frågan avser kräver en grundlig utredning av de faktiska förhållandena i det aktuella fallet och ofta därtill en kvalificerad vetenskaplig bedömning. Yttrande från någon ledamot av styrelsens vetenskapliga råd inhämtas därför i stor utsträckning. För sin bedömning behöver denne ledamot i sin tur tillgång till utlåtande från den eller de läkare som vårdat den person ärendet gäller.

Jag anser att ärenden rörande in-
dragning av körkort på grund av sjuk-
dom bör behandlas omsorgsfullt. Detta ligger i både körkortsinnnehavarens och allmänhetens intresse. Ordningen för medicinalstyrelsens handläggning av sådana ärenden har utformats med hänsyn härtill. Därav följer emellertid att handläggningen kräver en viss tid. Vad jag inhämtat i denna fråga har inte föranlett mig att vidta några särskilda åtgärder.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Att man bör ta tidningsuppgifter med en nypa salt är ju ingen nyhet. Men jag anser att tidningarnas vakthållning i vad gäller både verk och institutioner är av utomordentligt värde. Det har jag tidigare betygat i denna kammare. Risken att offentligt få stå till svars för sina handlingar verkar nog inte så litet återhållande och därmed välgörande på den som kanske frestas att utnyttja eller missbruka sin ställning.

När en aftontidning slår upp en rubrik över hela sidan och skriver: *Sjukskriften i onödan för att medicinalstyret »inte har tid»*, är det dock inte så underligt om man frågar vad som är sanning eller osanning, ordning eller oordning. Vad gäller det sjukdomsfall som refereras i tidningen har jag givetvis inte den minsta anledning att ingå på det. Vad som här har sitt intresse är behandlingen av ärendet. Vi känner alla till att både statliga och kommunala myndigheter är överlastade av ärenden, och till en del får vi väl finna oss i en lång väntan. Men det finns frågor som för vissa personer är av så vital art att onödiga dröjsmål kan kännas svåra, när de förekommer.

Den person det här gäller undersöktes i höstas av professor Karl-Axel Ek-bom vid neurologiska avdelningen på akademiska sjukhuset i Uppsala. Denne ansåg att mannen var återställd och kunde börja arbeta, och medicinalstyrelsen remitterade frågan till en av medlemmarna i medicinalstyrelsens vetenskapliga råd. Denne låg sedan på ärendet i cirka två månader, vilket väl får anses vara i längsta laget. Normalt räknar man i medicinalstyrelsen med att ett sådant sakkunniguppdrag skall ta högst en månad. Jag känner dock inte till huruvida några exceptionella omständigheter kan ha inverkat och gjort att förseningen blev så stor. Jag har

Svar på fråga ang. larmanordningar i hiss

givetvis precis samma uppfattning som herr statsrådet, nämligen att ärenden rörande indragning av körkort på grund av sjukdom bör behandlas med allra största omsorg.

Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga, och jag tycker att det är fullt tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. larmanordningar i hiss

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag är beredd vidta åtgärder syftande till att alla hissar förses med larmanordningar, som vid alla tider på dygnet med säkerhet kan leda till hjälp för i hiss inspärrade personer.

Föreskrifter och anvisningar om hissar återfinnes i en kungl. kungörelse den 3 november 1939 (SFS nr 783). Med stöd av denna har yrkesinspektionens dåvarande chefmyndighet, riks-försäkringsanstalten, år 1939 utfärdat vissa säkerhetsföreskrifter, enligt vilka i varje hiss skall finnas en anordning för signalering till ställe, varifrån bistånd kan erhållas. Föreskrifterna får numera anses vara föråldrade. Förslag till nya säkerhetsbestämmelser är för närvarande under utarbetande av en kommitté inom Svenska elektriska kommissionen. I kommittén medverkar representanter för arbetarskyddsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens elektriska inspektion samt företag för tillverkning och besiktning av hissar. Enligt vad jag inhämtat har ett förslag till förbättrade bestämmelser upprättats av kommittén och remissbehandlats. För-

slaget, som avser att tillgodose bl. a. de synpunkter som herr Börjesson gett uttryck åt, lär inom den närmaste tiden komma att föreläggas arbetarskyddsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framföra mitt tack för det mycket positiva svaret på min enkla fråga.

Anledningen, herr talman, till att jag väckte denna fråga var närmast vissa pressuppgifter under den senaste tiden, som berättade att folk hade fått tillbringa flera timmar i strejkande hissar. Bl. a. fick en person tillbringa 12 timmar i en strejkande hiss. Nödsignalerna kom inte fram på grund av att strömmen var bruten.

Jag är medveten om att det finns bestämmelser, men dessa bestämmelser är som statsrådet sade föråldrade, mycket föråldrade till och med. Där står bl. a. att anordning för utlösande av nödsignalerna skall vara lätt åtkomlig och att det skall vara en anordning för signalering till ställe, varifrån bistånd kan erhållas. Det låter ju mycket bra, men det har i många fall visat sig att på det ställe dit nödsignalerna går finns inte något folk som kan ingripa och bistå den nödställda eller de nödställda.

Följaktligen kan man utgå ifrån att det är på tiden att vi får nya bestämmelser, att dessa gamla förordningar ersätts med en ny förordning. Jag hälsar därför med tillfredsställelse det svar som jag har fått, och jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan vi får nya bestämmelser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 8

Svar på interpellation ang. väg- och brobyggandet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig — mot bakgrund av regeringens beslut om senareläggning under år 1966 av vissa väg- och brobyggnadsföretag — om denna senareläggning är av tillfällig och kortvarig karaktär. Vidare har herr Persson frågat om jag ämnar medverka till ett ökat vägbyggnadsprogram för att eliminera den nu rådande eftersläpningen.

Interpellantens första fråga syftar på Kungl. Maj:ts beslut den 17 december 1965, vilket innebär att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall i fråga om entreprenadarbeten inom den statliga väghållningen bl. a. till tidpunkt efter den 1 oktober 1966 i viss omfattning senarelägga vägbyggnadsföretag, som eljest avsetts skola påbörjas under första halvåret 1966. Beslutet har tillkommit med hänsyn till förutsett samhälls-ekonomiskt läge och innebär en konjunkturpolitiskt motiverad förskjutning i tiden av påbörjandet av vissa entreprenadarbeten. Ifrågavarande företags igångsättning efter den 1 oktober 1966 blir beroende av när de inplaceras i byggnadsprogrammen. Med anledning av vad herr Persson anført i interpellationen rörande verkan av senareläggningen av upprustningen av brobeståndet vill jag nämna att förstärkningen av broarna i stor utsträckning utförs inom underhållets ram. Vidare sker vissa förstärkningsarbeten i egen regi inom den egentliga vägbyggnadsverksamheten. Den nu aktuella senareläggningen kommer därför knappast att påverka den pågående upprustningen av brobeståndet.

Beträffande den andra frågan som herr Persson framställt vill jag hänvisa till att jag i årets statsverksproposition

Svar på interpellation ang. väg- och brobyggandet

framhållit att en fortsatt vägupprustning är angelägen på grund av trafikutvecklingen. Omfattningen av insatserna på vägbyggandets område måste emellertid självfallet anpassas till samhällets reala tillgångar. Prioriteringen av de olika behoven måste därvid liksom hittills ske årligen mot bakgrund av bl. a. den samhällsekonomiska situationen.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Palme för svaret på min interpellation. Svaret blev det som jag hade väntat — det inger inga ljusare förhoppningar om en snar förbättring av vägbyggnadsanslagen. Man kan i stället utgå från att den eftersläpning som nu råder snarare kommer att öka än att minska.

Den senareläggning av planerade vägbyggnadsprojekt till en tidpunkt efter den 1 oktober 1966, varom regeringen fattat beslut, innebär bara att nästa budgetårs vägprogram blir avsevärt nedskuret i förhållande till nu gällande vägprogram. Med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rapport i minnet, vilken kammaren fick del av under föregående veckas debatt i anledning av anslagsäskanden rörande vägunderhåll och vägbyggnader, känner man verkligen oro för vårt lands framtida vägväsende. Av rapporten framgår att endast 37 procent av landets riksvägar är i fullgott skick, 27 procent är godtagbara och 36 procent är i behov av omedelbar ombyggnad. Detta gäller alltså riksvägarna. Beträffande länsvägar och sekundära länsvägar framstår resultatet vid en jämförelse som ytterligare försämrat — och detta under en tid, då trafiken ökar högst avsevärt för varje år som går.

Likadana är förhållandena när det gäller brobyggnaderna och nu befintliga broars bärighet. Jag vågar säga att läget mångenstädes är nära nog katastrofalt. I Älvsborgs län t. ex. finns ett

hundratal broar för vilka ytterst nedsatt hjultryck gäller. Broarna utgör verkliga flaskhalsar i trafiken och omöjliggör en rationell godsbefordran på vägarna. Var och en förstår vilken fördyring av transportkostnaden som uppstår när omlastning måste företagas både två och tre gånger på grund av att det för broarna gällande axeltrycket är så nedsatt. Detta i sin tur medför en allmän varufördyring.

Senareläggningen av de planerade vägbyggnadsföretagen har enligt kommunikationsministern skett med hänsyn till det samhällsekonomiska läge som förutses. Detta äger nog sin riktighet — men framtidsmöjligheterna blir inte bättre för det. Just nu har vi en påtaglig högkonjunktur. Inkomsterna i form av bl. a. bilskatt och drivmedelsskatt är ganska markerade. Men denna högkonjunktur kan säkerligen inte fortsätta att stiga i all oändlighet; kanske toppen i det närmaste är nådd.

Jag vill därför fråga statsrådet Palme: Om det skulle förhålla sig på detta sätt, hur skall då möjligheter beredas att ur samhällsekonomisk synpunkt öka resurserna för vägbyggnadsföretag och sålunda inhämtande av eftersläpningen? Årets höjning av drivmedelsskatten gick ju för resten direkt in i den allmänna budgeten.

Nu säger kommunikationsministern att upprustningen av brobeståndet och förstärkningen av broarna i stor utsträckning kommer att ske inom underhållets ram. Jag tror emellertid inte att det kommer att bli på det viset i praktiken. Underhållsanslagen ligger också låt mig säga på svältgränsen, och genom den ökade trafikintensiteten blir slitaget på vägarna så stort, att det inte kommer att ges utrymme för några som helst förbättringsarbeten under ifrågavarande anslagstitel. Den gångna vintern har dessutom tårt synnerligen hårt på anslaget. Vägförvaltningarna ute i landet kommer sålunda i stället att sitta ganska illa till. Så är det bl. a. i

Svar på interpellation ang. väg och brobyggandet

Älvsborgs län, där det »gått back» med 2 ¼ miljoner i underhållspengar, medan man under normalår kunnat avsätta 1 å 2 miljoner kronor. Vägförvaltningarnas förstärkningsarbeten i egen regi är också av ganska begränsad natur — investeringar i egen regi sker i allmänhet på entreprenad.

Jag är glad över att statsrådet funnit att vägupprustningen har hög angelägenhetsgrad och att statsrådet även givit uttryck för denna mening i årets statsverksproposition. Men det får inte bara bli ett önsketänkande — resurserna måste verkligen ökas. Det går inte att, som nu, minska resurserna och dessutom senarelägga vissa företag. Då kommer vi aldrig ifrån eftersläpningen.

Jag har den uppfattningen att det inte är de stora genomfartslederna som i första hand bör bli föremål för översyn. Det är länsvägar och matarleder till dessa — och därvid särskilt broarna — som måste bli föremål för ökat intresse. Detta gäller också sett från lokaliseringssynpunkt. Det går inte att genomföra en förnuftig lokalisering utan att vägarna tas med i bilden.

Herr talman! Samtidigt som jag tackar herr statsrådet för svaret vill jag gärna hemställa att statsrådet riktigt tar sig i kragen, vilket måhända skulle medföra möjligheter till upprustning av landets vägar och broar. Jag tror att en prioritering av landets resurser till vägarnas favör skulle vara en ytterst rationell åtgärd.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Herr Persson i Heden ställde en direkt fråga till mig som jag skall besvara. Herr Persson i Heden undrade när man skall kunna öka vägbyggandet och ta igen det som han kallade eftersläpningen, om man inte kan göra det i en högkonjunktur när bl. a. penninginflödet via drivmedelskatten är rikligt på grund av den star-

ka trafikutvecklingen. Det är detta som är knuten i det hela. Det är inte en fråga om pengar, utan det gäller reala resurser. I ett utpräglat högkonjunkturläge är de reala resurserna hårt ansträngda, och man får då hålla tillbaka investerings- och byggnadsverksamhet över huvud taget inom hela samhällssektorn.

Däremot har det i ett svagare konjunkturläge visat sig att man kunnat dels öka väganslagen, dels ock, framför allt via beredskapsarbeten och arbetsmarknadsanslag, kunnat sätta in betydande resurser på vägbyggandets område. Det är alltså inte fråga om brist på pengar, utan det avgörande är trängseln i fråga om de reala resurserna.

Jag skall gärna, såsom herr Persson i Heden föreslår, försöka ta mig själv i kragen, men däremot kan jag inte lyfta mig själv i håret!

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Jag vill gärna tacka herr statsrådet för att han lovar ta sig i kragen i detta fall. Men jag undrar ändå om det inte i huvudsak är en penningfråga. Vi har för nästa budgetår anslagit 900 miljoner kronor till vägbyggnader, vilket är lika mycket som innevarande budgetår. Detta innebär utan tvivel en försämring av vägbyggandet. Antalet byggda vägkilometer kommer på grund av kostnadsstegringarna att minska. Till detta kommer senareläggningen av vissa väg- och brobyggnadsprojekt.

De ekonomiska resurserna måste ändå vara en av de faktorer som spelar in i försämringen av vägbyggnadsmöjligheterna. Givetvis får man också räkna med arbetsmarknadsfrågor, men i detta fall tror jag att det är ekonomiska skäl som i första hand lägger hinder i vägen för ett ökat vägbyggande.

Jag är tacksam, herr statsråd, för löftet att herr statsrådet skall ta sig i kragen och söka åstadkomma förbättringar härvidlag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat om jag vill medverka till sådana åtgärder beträffande fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna att en nedbantning av vägbyggnadsprogrammet undviks i sådana regioner, där verksamheten på investeringsområdet till följd av beviljade lokaliseringsmedel eller annorledes är särskilt aktiv.

Fördelningen av vägbyggnadsanslagen på län och objekt sker på grundval av en trafikpolitisk angelägenhetsgradering av vägbehoven. Vid denna gradering tas hänsyn till ett flertal faktorer, bland vilka ingår även näringslivets behov av goda transportmöjligheter. Under senare år har vägbyggnadsverksamheten på landsbygden i väsentlig utsträckning inriktats på de delar av vägnätet som är av betydelse för näringslivets transporter. I syfte att få långa sammanhängande sträckor med god bärighet har upprustningen av svaga broar prioriterats. I årets statsverksproposition har jag framhållit att vägupprustningen på landsbygden även i fortsättningen bör ha den nu angivna inriktningen.

Genom särskilt beslut den 17 december 1965 föreskrev Kungl. Maj:t, med hänsyn till förutsett samhällsekonomiskt läge, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle i fråga om entreprenadarbeten inom den statliga väghållningen till tidpunkt efter den 1 oktober 1966 i viss omfattning senarelägga vägbyggnadsföretag, som eljest avsetts skola påbörjas under första halvåret 1966. Av bl. a. denna anledning har styrelsen i särskild framställning föreslagit viss justering av de för de skilda länen tidigare fastställda

medelsförbrukningsramarna för vägbyggandet under innevarande år. Herr Westberg anför i interpellationen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit en sänkning av det för Gävleborgs län tillgängliga anslaget för vägbyggande med cirka 3 miljoner kronor. Jag förmodar att det är styrelsens nyssnämnda framställning som herr Westberg åsyftar. I denna föreslås nämligen en minskning med cirka 3 miljoner kronor på anslaget till byggande av riksvägar i Gävleborgs län och en ökning med cirka 200 000 kronor för övriga byggnadsanslag i förhållande till den ursprungligen för länet fastställda medelsförbrukningen. Denna förändring är emellertid i allt väsentligt inte en följd av beslutet om senareläggning av vissa arbeten utan beror på andra omständigheter.

I detta sammanhang vill jag nämna att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avgett förslag till Kungl. Maj:t rörande fördelningen av de i årets statsverksproposition föreslagna anslagen till 1967 års vägbyggnadsverksamhet. I fråga om Gävleborgs län har styrelsen förordat en ökning av medelstildelningen för byggande av riksvägar med cirka 4,5 miljoner kronor i förhållande till den nu för år 1966 beräknade. Denna framställning, som för närvarande remissbehandlas, kommer att prövas sedan riksdagen nu tagit ställning till väganslagen i årets statsverksproposition.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag vill till kommunikationsministern framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det är allmänt hållet, och något tillfredsställande besked i anledning av min fråga om statsrådet vill medverka till en sådan fördelning av väganlagen att en nedbantning av vägbyggnadsprogrammet undviks i sådana regioner, där verksamheten på investeringsområdet till följd av beviljade lokaliseringsmedel eller an-

Svar på interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna

norledes är särskilt aktiv» har jag inte erhållit.

Jag har visserligen fått veta att fördelningen av vägbyggnadsanslagen på län och objekt sker på grundval av en trafikpolitisk angelägenhetsgradering av vägbehoven, men det är i detta sammanhang inte särskilt upplysande. Det är gott och väl att man tar hänsyn till näringslivets behov av goda transportmöjligheter, men här finns enligt min mening ett så starkt samband mellan näringslivets expansionsmöjligheter och vägarnas beskaffenhet att det kräver en alldeles speciell uppmärksamhet, i synnerhet i de regioner där vi för närvarande är i färd med att bygga upp en industriell verksamhet med hjälp av lokaliseringsstöd. En samordning av samhällets åtgärder är nödvändig, om den önskade effekten skall kunna uppnås.

Arbetsmarknadsstyrelsens chef sade vid en konferens helt nyligen att han mer och mer förstått vägfrågornas betydelse för den industriella utvecklingen i en bygd. De är givetvis av stor vikt i många sammanhang och har utomordentlig räckvidd. Just nu kan vi konstatera att bilparken och trafiken över huvud taget sprängt alla gränser. Enligt min och — tror jag — mångas mening är vägarna en sektor i samhället som borde stå i förtur framför mycket annat, men tyvärr får väganslagen varje år vidkännas hårda prutningar. Vägarna kommer lätt i strykklasse, och vägväsendet lider åtminstone i Norrland av en mångårig eftersläpning.

I ett läge med pressade resurser är det dock nödvändigt att prioritera. Då är det ofrånkomligt att vägupprustningen bör ägnas särskild uppmärksamhet inom de s. k. stödområdena, om inte resultatet av det som staten ger med ena handen skall äventyras av ovillighet att ge även med den andra.

Av svaret framgår att statsrådet har förståelse för näringslivets behov av go-

da transportmöjligheter. Trots detta sker den påtalade nedskärningen av väganslagen, vilken under alla förhållanden betyder en ytterligare eftersläpning. Jag har svårt att fatta konsekvensen i detta handlande.

Statsrådet förklarar också att ökningen inte är en följd av senareläggning utan beror på andra omständigheter.

Betyder detta, herr statsråd, att det är fråga om en faktisk nedskärning, eller vad ligger i uttrycket »andra omständigheter».

Slutligen talar statsrådet om en eventuell höjning av medelstilledningen för byggande av riksvägar i Gävleborgs län 1967. En ökning av väganslaget hälsas givetvis med största tillfredsställelse, men om man samtidigt vet att den nämnda ökningen i medelstilledningen för byggande av riksvägar motsvaras av en så gott som lika stor minskning av anslaget till länsvägar, blir man mindre imponerad och tillfredsställelsen blir inte lika stor. Jag är dock medveten om att överflyttningen från ett anslag till ett annat skett på framställning av länets vägmyndigheter, och jag har för dagen ingenting att anföra på den punkten. Det diskuterade anslaget till riksvägar för 1967 — för vårt län upptaget till 10,5 miljoner — var dock ursprungligen upptaget till väsentligt högre belopp. Det har således redan gjorts en prutning. Jag vill gärna understryka att även det större anslaget skulle ha behövts.

Till sist vill jag, herr talman, framhålla vikten av att man vid den prövning, som statsrådet talar om i slutet av sitt svar och som skall företas sedan riksdagen nu tagit ställning till väganslaget i årets statsverksproposition, tar hänsyn till de synpunkter jag här berört.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Westberg frågade

Svar på interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna

mig vad som menades med »andra omständigheter». Detta kunde jag inte till fullo utveckla i svaret, som i så fall skulle ha blivit mycket långt, men jag skall försöka att i korthet göra det nu.

Preliminära förslag till byggnadsprogram för 1966 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort upp redan i början av föregående år. De slutgiltiga byggnadsprogrammen kommer alltid att i viss mån avvika från de preliminära därför att en del byggnadsföretag inte kommer i gång i den takt som man tänkt sig. Det kan vara besvär över fastställda arbetsplaner, det kan vara förhandlingar om marklösen som drar ut på tiden. Det kan vara ändringar av byggnadsplaner, stadsplaner m. m. som gör att man inte kan följa det program som man ett år tidigare hade räknat med. Vidare skall företagen placeras in i byggnadsprogrammen, så att man utnyttjar de tekniska och arbetskraftsmässiga resurserna på bästa sätt. Ibland börjar man med byggnadsföretag som inte finns med i de ursprungliga byggnadsprogrammen, andra företag blir försenade.

Därför kommer man alltid att i någon mån få ändra på de för länen fastställda rambeloppen, men det innebär bara någon förskjutning, antingen tidigareläggning eller senareläggning av en igångsättning. Det är denna omständighet som förklarar prutningen med 3 miljoner av vägslaget till Gävleborgs län. Det innebär att vissa arbeten kommer i gång på våren 1967 i stället för under senhösten 1966. Den ökning på 4,5 miljoner som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit för 1967 sammanhänger bl. a. med denna förskjutning.

Vidare förde herr Westberg ett resonemang om lokaliseringspolitik och vägpolitik. Nu föreligger det inte alltid ett behäft samband mellan dessa båda aktiviteter. Det kan vara så, att man av sysselsättningskäl lämnar lokaliseringstöd till ett område, där vägarna kanske

inte är särskilt dåliga, utan där kanske just förekomsten av en hygglig transportförsörjning kan vara ett av skälen till att man lämnar lokaliseringstöd just till det området.

Naturligtvis skall staten, som herr Westberg säger, inte ge med den ena handen och ta med den andra, men det är ju alltid oerhört svårt att koordinera olika åtgärder så, att de smälter samman i en enhetlig politik. När det gäller vägslagen borde en sådan koordinering vara enklare än på de flesta andra områden, eftersom länsstyrelserna har en hel del med lokaliseringstöden att skaffa och det är länsstyrelserna som gör upp flerårsplanerna för vägbyggandet. De bör följaktligen ha en ganska god överblick över det regionala näringslivets behov såsom grund för upprättandet av sina planer. I fråga om vägbyggandet bör man sålunda just på det regionala planet kunna uppnå den sammansmältning som herr Westberg åsyftar.

När vi nu ändå talar om Gävleborgs län kan jag nämna att det är ett av de län som fått betydande tillskott av vägbyggnadsmedel genom beredskapsarbeten. Mellan åren 1963 och 1965 har man utfört arbeten i länet för ca 40 miljoner kronor. Det innebär en ökning utöver den ordinarie medelstillelningen med ungefär 65 procent. Under perioden 1960—1965 upptog de fastställda flerårsplanerna för Gävleborgs län en medelstillelning av 111 miljoner kronor. Den verkliga stillelningen uppgick till 177 miljoner kronor, vilket innebär att flerårsplanerna för Gävleborgs län under den perioden uppfyllts till 159 procent.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Om jag inte missuppfattade herr Westberg förordade han en prioritering av vägbyggnaderna till stödområden. Menar herr Westberg alltså att andra områden här i landet, i vil-

Svar på interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna

ka statsmakterna inte ansett sig ha resurser att bedriva en lokaliseringspolitik men som skulle behöva en sådan, inte heller skall ha några vägbyggnader?

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! På den frågan skulle jag vilja svara, att det är självklart att man skall försöka fördela resurserna så rättvist som möjligt. Men om vi i ett bestämt läge sätter in en lokaliseringsträngning i ett län eller i en bygd, borde man kanske för att hjälpa till i uppbyggnadsskedet tillfälligt kunna avstå från anspråk på ett annat håll, där man inte befinner sig i ett liknande läge. Senare bör man naturligtvis bli kompenserad för det hänsynstagandet. Det är möjligt att man skulle kunna tänka sig en sådan lösning, men jag medger att det blir fråga om en svår avvägning.

Herr statsrådet talade om »de andra omständigheterna» — det gäller alltså det förhållandet att det slutgiltiga programmet alltid blir annorlunda utformat än det som man från början räknat med. Man tvingas göra ändringar, senareläggningar och sådant. Det skulle betyda att de lokala myndigheterna inte är tillräckligt rustade för att utnyttja de medelsanslag som staten ställt till förfogande. Det förefaller mig ganska oroande. Har man inte så pass utformade planer att man, om det blir hinder på ett håll, kan sätta in medlen på ett annat håll, när behoven är så utomordentligt skriande som de ändå är? Jag tycker nog att den aspekten på den här problematiken är ganska betänklig.

Herr statsrådet säger vidare att det inte alltid finns ett samband mellan lokaliseringpolitiken och vägfrågorna. Det är självklart att det inte alltid är på det sättet. Jag har talat om att vi har en betydande eftersläpning när det gäller vägbyggandet i Norrland — inte minst i det län jag företräder — och i det läget föreligger det här sambandet.

Och då tycker jag det är utomordentligt angeläget att man koordinerar ansträngningarna. Men även i det fallet säger statsrådet att koordineringen måste ske på länsplanet. Ja, det är ju också en viktig aspekt, och jag hoppas att statsrådets uttalande går hem hos dem det tydiligen vederbör.

Jag vill gärna ge arbetsmarknadsstyrelsens chef en eloge för att han i betydande utsträckning gynnat oss när det gäller beredskapsarbeten på vägarna. Men detta innebär också en nackdel. Man har nämligen byggt en liten, liten bit i taget på en av våra riksvägar. Då man höll på som bäst avbröts arbetet och vägen fick ligga där nästan ofrafikabel. Det var nämligen slut med beredskapsarbetet då, och arbetet fick ligga nere tills det blev en annan situation på arbetsmarknaden. På så sätt har denna ombyggnad pågått under en mycket lång följd av år, och vi vet inte när den kommer att vara färdig; det beror på arbetsmarknadssituationen. Arbetet finns inte med i någon vägbyggnadsplan, utan det är helt beroende av situationen på arbetsmarknaden.

Det finns alltså också nackdelar med detta, men det är självklart att jag är tillfredsställd med att vi har fått en tilldelning av 159 procent av vad som upptogs i flerårsplanerna. Jag tackar än en gång för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Låt mig bara säga ett par ord till herr Westberg.

Om det nu blir en minskning av anslaget på 3 miljoner för ett län beroende på att några byggen senareläggs några månader — det är ju förskjutningen över nyåret som betyder någonting här — kanske beroende på trassel med marklösen eller besvär över en arbetsplan som då skall passera alla myndigheter och kanske till sist hamna hos Kungl. Maj:t, eller liknande, så är det

Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person

inte så lätt att inom samma län omedelbart hitta andra lämpliga objekt. Men inom rikshushållningen är det lätt. Då sätter man in dessa pengar på vägbyggnader i ett annat län som i stället kan gå fram litet snabbare, och detta får kompenseras året efter. Man gör alldeles rätt i att försvara sina länsintressen, men vi är ändå *ett* land, och länen bör kunna räcka varandra handen i vägbyggnadssammanhang. Det jämnar ut sig i längden.

Herr Börjesson i Glömminge hade ordet Ölandsbron skrivet i pannan då han nyss gick upp i talarstolen. Jag vill säga att jag skall försöka värna herr Börjesson inför herr Westbergs eventuella attacker.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10**Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjönell har frågat mig, om jag är beredd medverka till att sådana bestämmelser införs i vägtrafikförordningen att undantag medges från bestämmelser om stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrade personer.

Parkerings- och stoppförbud gäller enligt vägtrafikförordningens bestämmelser för vissa situationer där det allmänt sett måste anses trafikfarligt att ställa upp fordon, såsom i skarp kurva, i backkrön eller på andra platser med skymd sikt. Jag utgår från att det inte är undantag från sådana förbud herr Sjönell åsyftar utan från trafikföreskrifter som trafiknämnderna utfärdat med

stöd av 61 § vägtrafikförordningen för lokalt bestämda sträckor, angivna genom vägmärke.

Jag har hört mig för om praxis i det här hänseendet när det gäller stockholmsområdet. Några generella undantag för fordon som transporterar rörelsehindrade ges inte. Däremot använder man sig när det gäller parkeringsförbuden i mycket stor utsträckning av möjligheten att efter ansökan meddela dispens enligt 63 § vägtrafikförordningen för individuellt bestämda fordon. Man har också börjat, än så länge i blygsam skala, att inrätta särskilda parkeringsplatser för fordon av det slag det här gäller. Motsvarande dispenser från stoppförbud har inte meddelats. Man har på ansvarigt håll den inställningen i frågan att stoppförbud meddelats med sådan restriktivitet att det skulle innebära allvarliga hinder för trafikavvecklingen om undantag medgavs. Stoppförbuden är utom i rena undantagsfall begränsade till vissa timmar på dagen och utgör alltså inte hinder mot stannande och avstigning övriga tider.

Jag har stor förståelse för de syften som ligger bakom herr Sjönelles interpellation. En bestämmelse i vägtrafikförordningen som medger generellt undantag för invalidfordon och liknande från alla stoppförbud som meddelas genom lokal trafikföreskrift anser jag emellertid inte vara lämplig. Särskilt på landsbygden ges förbuden ofta av trafiksäkerhetsskäl eller för att stannande skulle innebära absolut trafik hinder. Det är uppenbart att sådana förbud måste vara generella. Behovet av undantag för rörelsehindrade är givetvis inte heller allmängiltigt.

Det är för närvarande formellt möjligt att i en lokal trafikföreskrift enligt 61 § vägtrafikförordningen om parkerings- eller stoppförbud göra undantag för en viss kategori av fordon, exempelvis invalidfordon. Att sådana gene-

Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person

rella undantag åtminstone här i Stockholm inte för närvarande ges sammanhänger väl när det gäller parkeringsförbuden bl. a. med de svårigheter det skulle medföra i fråga om trafikövervakningen. I fråga om stoppförbuden har jag redan berört orsakerna till varför de anses böra vara undantagslösa. Enligt mitt sätt att se borde emellertid undantag kunna göras när speciella omständigheter talar för det. Med speciella omständigheter avser jag exempelvis när stoppförbud råder utanför en inrättning av särskild betydelse för de rörelsehindrade eller för allmänheten i gemen och undantaget inte skulle innebära ett avsevärt hinder för trafiken i övrigt.

Den naturliga utvägen för att lösa de här problemen är enligt min uppfattning den som redan med generositet tillämpas i fråga om parkeringsförbuden, nämligen att på ansökan ge dispens enligt 63 § vägtrafikförordningen för individuellt bestämda fordon.

Vidare anförde:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr kommunikationsministern för svaret, och jag är glad för den positiva anda som återfinnes i detta svar.

Jag vill på en gång vitsorda att kommunikationsministern uppfattat andemeningen i min interpellation rätt, när han i sitt svar utgår ifrån att jag icke åsyftat sådana stoppförbud, som på landsbygden utfärdas av trafiksäkerhetsskäl, t. ex. i anslutning till kurvor eller backkrön. De stoppförbud, som jag avser, är självfallet sådana som trafiknämnderna utfärdat med stöd av 61 § vägtrafikförordningen för lokalt bestämda sträckor inom våra tätorter. De mest belysande exemplen på vart den nuvarande stela rättstillämpningen leder i form av extra svårigheter, besvär och irritation för rörelsehindrade män-

niskor, som dagligen och stundligen lider av sitt handikapp i alla möjliga situationer, kan hämtas från våra största tätorter, t. ex. stockholmsområdet. Kommunikationsministern har ju också hört sig för om praxis inom detta område, vartill jag skall återkomma.

Jag vill emellertid med tillfredsställelse konstatera, att statsrådet Palme uttalar sig ha »stor förstäelse för de syften», som ligger bakom min interpellation. I själva verket torde vi båda vara eniga om att lättnader i stoppförbuden till förmån för de rörelsehindrade bör kunna införas när speciella skäl talar härför, även om vi har olika uppfattning om metoderna. Statsrådet anför i sitt svar som exempel på dylika skäl, när stoppförbud råder utanför »en inrättning av särskild betydelse för de rörelsehindrade eller för allmänheten i gemen och undantaget inte skulle innebära ett avsevärt hinder för trafiken i övrigt». Det är dock klart, att även andra exempel kan påvisas.

Även om kontoriseringen i t. ex. Stockholms centrala delar medfört, att antalet bostäder kraftigt minskat inom detta område, finns bostäder kvar efter vissa gator, där stoppförbud införts. En svårt rörelsehindrad person bör kunna få rätt att transporteras med taxi till och från sitt hem, om detta råkar ligga vid en sådan gata, utan att vederbörande yrkesman, d. v. s. taxiföraren, drabbas av böter för att han stannat sitt fordon utanför den rörelsehindrades port. I själva verket drabbas förutom de rörelsehindrade själva just taxiförarkören på ett otillständigt sätt av de nuvarande kategoriska och enligt min mening inhumana stoppförbudsbestämmelserna.

Det kan icke vara rimligt, att taxiförare ibland skall drabbas av bötesstraff flera gånger på en dag, bara därför att han stannat sitt fordon för att ta upp eller släppa av en rörelsehindrad person på en stoppförbudsgata.

Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person

Jag konstaterade nyss, att kommunikationsministern och jag var eniga om att undantag från de ifrågavarande stoppbestämmelserna borde kunna göras under vissa speciella förhållanden men att vi har olika uppfattning om hur man skall gå till väga för att konkretisera detta syfte. Statsrådet anser, att syftet bör uppnås genom ansökan om dispens enligt 63 § vägtrafikförordningen för »individuellt bestämda fordon». Sistnämnda uttryck, som användes på flera ställen i interpellationssvaret och som synbarligen i första hand åsyftar särskilda invalidfordon, tyder på att statsrådet måhända på visst sätt missuppfattat min interpellation, eftersom han tycks utgå ifrån att jag i första hand menat, att endast invalidfordon skulle medges rätt till undantag från stoppförbudsbestämmelsen.

Även om det är i hög grad önskvärt att sådana fordon tillerkännes denna rätt har jag inte utgått från att detta av trafiktekniska skäl skulle vara möjligt eller praktiskt genomförbart, eftersom ett sådant fordon då skulle bli uppställt på en stoppförbudsgata relativt länge. Vad jag åsyftade med uttrycket »fordon som transporterar svårt rörelsehindrade personer» i min interpellation var inte fordon som framföres av dessa personer själva utan fordon i vilka de transporteras, d. v. s. i första hand sådana fordon som användes för yrkesmässig personbefordran, med andra ord taxibilar. Med denna utgångspunkt, herr talman, vidhåller jag min i interpellationen framförda uppfattning att bestämmelser borde införas i vägtrafikförordningen om undantag från stoppförbud i här avsedd utsträckning.

Som jag påpekade i min interpellation och som också bekräftats av kommunikationsministern har några generella undantag från stoppförbud inte meddelats, och denna restriktiva tillämpning av bestämmelserna är total och gäller inte bara stockholmsområdet.

Motivet för restriktiviteten har angivits vara att undantag från meddelade stoppförbud skulle innebära bl. a. allvarliga hinder för trafikavvecklingen. Jag kan emellertid inte beteckna denna sistnämnda motivering på annat sätt än som den obotfärdiges förhinder. Det gäller dock en uppmjukning av bestämmelser som i sin stela restriktivitet får direkt inhumana konsekvenser med i många fall personliga tragedier som följd. Det kan omöjligt uppstå så allvarliga hinder som påstås, om taxiförare genom en bestämmelse i vägtrafikförordningen får rätt att i tätorter stanna sitt fordon för att hjälpa svårt rörelsehindrade personer, oavsett om stoppförbud råder. Utomlands förekommer det ganska allmänt att taxiförare har rätt att stanna sitt fordon för av- och påstigning även om stoppförbud råder, och jag tror inte att någon större katastrof skulle inträffa om våra svenska taxiförare fick motsvarande rättighet.

Jag har emellertid, herr talman, inskränkt mig till att påyrka att de tillägnas denna rätt uteslutande när körningen avser befordran av svårt rörelsehindrade människor, därför att elementära och humanitära krav talar för en sådan bestämmelse. Jag har vidare den bestämda uppfattningen att den av mig föreslagna undantagsbestämmelsen bör få en generell verkan och inarbetas i vägtrafikförordningen. Om hjälpen till svårt rörelsehindrade människor i detta avseende verkligen hundraprocentigt skall garanteras går det inte att förlita sig på lokal dispensgivning. En sådan dispensansökan kan i så fall bli beviljad i en kommun men inte i en annan och bestämmelser av olikartat innehåll bli utfärdade från plats till plats. Såvitt jag kan förstå kan det mycket väl vara möjligt att i vägtrafikförordningens 61 § införa en bestämmelse av innebörd att förare av fordon för yrkesmässig personbefordran bör

Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person

få rätt att i tätorter stanna sitt fordon för av- eller påstigning av svårt rörelsehindrade personer där detta icke skulle innebära ett avsevärt hinder för trafiken i övrigt.

Jag konstaterade inledningsvis, herr talman, att kommunikationsministern och jag var eniga om att undantag från ifrågavarande stoppförbudsbestämmelser borde kunna göras under speciella förhållanden och om skälet härtill är av humanitär art.

För att liksom jag började sluta med stockholmsförhållanden vill jag erinra om att sedan ett par veckor tillbaka har hötesbeloppet för förseelser mot bl. a. stoppförbudsbestämmelserna fördubbats. Detta kan innebära att med den intensifierade trafikövervakning som också satts in taxiförare av rent ekonomiska skäl tvingats vägra att transportera svårt rörelsehindrade människor exempelvis till en läkarmottagning vid en stoppförbudsgata. En sådan utveckling kan ej anses acceptabel och skulle på ett utmanande sätt eliminera det hänsynstagande till de rörelsehindrade varom statsrådet Palme och jag är eniga i sammanhanget. De nuvarande bestämmelserna måste främst av hänsyn till de rörelsehindrade men även av hänsyn till taxiförarkåren kompletteras med en undantagsregel, vilken enligt min uppfattning måste inarbetas i vägtrafikförordningen som en generell bestämmelse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det är nog riktigt att herr Sjönell i sin interpellation var litet otydlig, och därför kan jag i någon mån ha missuppfattat den. Men det ändrar ingenting i sak. En generell undantagsbestämmelse — även om man hakar på en inskränkning som i och för sig sällan förekommer i vägtrafikförordningen — bör icke införas i vägtrafikförordningen, ty det måste finnas

ställen där det råder stoppförbud och där ett uppehåll av trafiksäkerhetsskäl måste sägas vara ett absolut trafik hinder. Det är för att undvika trafikolyckor, kanske svåra sådana, som man har stoppförbud där. En generell undantagsregel skulle inte gagna de rörelsehindrade om den skulle kunna sätta den allmänna trafiksäkerheten för alla människor i fara. Vi måste därför använda oss av de lokala trafikföreskrifterna.

Nu säger herr Sjönell att då kan man inte lita på att alla kommuner har förståelse härför. En del kommuner kanske sköter detta bra, en del sämre och en del inte alls. Det är emellertid den allmänna risk vi tar på oss genom att ha en kommunal självstyrelse. Man får lita på kommunerna. Vilken statsmakternas ambition och inställning är torde väl allmänt sett framgå av det svar som jag nyss har lämnat till herr Sjönell.

Herr Sjönell har nu tagit upp möjligheten att ge dispens vid särskilda platser av betydelse för rörelsehindrade, möjligheten att ge dispens generellt för vissa fordon och möjligheten att ge dispens för vissa personer eller viss kategori av fordon. Dessa möjligheter har jag inte närmare kunnat undersöka inför denna diskussion, varför jag inte vågar ge ett svar härför. På den punkten får väl herr Sjönell delvis skylta sig själv, därför att interpellationen på den punkten inte var alldeles klar.

Herr **SJÖNELL** (cp):

Herr talman! Jag vill försäkra att jag i minst lika hög grad som kommunikationsministern litar på kommunerna. Jag tycker att det var ganska onödigt att i denna debatt föra in frågan om man litar eller inte litar på kommunerna. Det är alldeles uppenbart att det gör vi båda, men det är inte det saken gäller. Om den föreslagna bestämmelsen skall få den effekt som vi båda i

Svar på interpellation ang. undantagande från stoppförbud för fordon som transporterar svårt rörelsehindrad person

princip är överens om måste man enligt min mening göra den generell. Om man gör det innebär det inte något underbetyg åt kommunerna. En rad bestämmelser har generell verkan. I det sammanhanget kan man gå till en så näraliggande paragraf som 61 § 5 mom. vägtrafikförordningen. Där står:

»Utan hinder av att enligt denna paragraf meddelats förbud eller inskränkande föreskrifter med avseende å rätten att trafikera viss väg må vägen befaras av polis- eller tullpersonal i tjänsteutövning ävensom av läkare, barnmorska eller veterinär i och för yrkesutövning, för sjuk persons forslande till läkare eller sjukvårdsanstalt samt i andra därmed jämförliga trängande fall.»

Jag tycker att detta kan tjäna som en parallell. Vi har här att göra med yrkesmän, nämligen taxiförare, och det är fråga om trängande fall, eftersom det gäller svårt rörelsehindrade människor som kanske måste komma till läkarmottagning och kan bli förhindrade att göra detta i fortsättningen, då nu trafikböterna har fördubblats, åtminstone i Stockholm.

Jag kan inte förstå statsrådets farhågor för att det skulle inträffa en mängd trafikolyckor om man inför en bestämmelse om att t. ex. en taxiförare får släppa av rörelsehindrade. Det kanske tar några minuter. I så fall borde det förekomma fruktansvärda trafikolyckor även utomlands i de storstäder där man har denna undantagsbestämmelse för yrkesmässig personbefordran. Trafiken i dessa storstäder utomlands är minst lika intensiv som i Stockholm, men där inträffar inga svåra olyckor av den orsaken att dessa undantagsbestämmelser införts.

Jag tror att statsrådet Palme i denna fråga inte behöver lyfta sig själv i håret för att tillgodose de svårt rörelsehindrades behov — jag tror att han endast behöver lyfta in ett extra moment i 61 § vägtrafikförordningen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! För det första vill jag säga att talet om kommunerna i detta sammanhang har inte jag infört i debatten. Det var herr Sjönell som sade att det inte är säkert att alla kommuner följer intentionerna i detta avseende och därmed bäddade för det lilla påpekande jag gjorde.

För det andra har jag inte sagt att det skulle bli ett antal trafikolyckor. Jag har sagt att det finns ställen där risken för trafikolyckor är så stor att stoppförbud måste iaktas generellt.

För det tredje kan man fråga sig — det var nytt för mig, eftersom det inte framgick av interpellationen att det var detta problem herr Sjönell avsåg — om det är just den yrkesmässiga trafiken som man skall undanta i så fall. Så länge det gäller invalidfordonen är saken klar. Men nu vill herr Sjönell utvidga det till taxibilar. Tänk på alla de rörelsehindrade som transporteras av släktingar eller vänner eller personer som ingriper för att hjälpa dem. Då måste man finna en formel för att de också skall få möjlighet att stanna vid stoppförbud. Annars blir det hela ologiskt.

Sådana möjligheter kan man däremot finna ut, om man anpassar föreskrifterna efter varje stads behov. Det är därför vi har de lokala trafikföreskrifterna. Låt oss hoppas att våra kommuner har det mått av förutseende och fantasi att de vill ta sig an de rörelsehindrades transportproblem. Det är ju detta som är den genomgående linjen i vad jag säger. De möjligheterna finns, och nu gäller det för den lokala viljan och fantasien att finna på det lämpliga sättet att tillgodose de rörelsehindrade.

Herr **SJÖNELL** (cp):

Herr talman! Jag vill bara i korthet säga att jag tror att kommunikationsministern överdriver riskerna för olyc-

Svar på interpellation ang. återbetalningsskyldigheten för bidragsförskott

kor. Jag hänvisar nu liksom tidigare till förhållandena utomlands. Jag tror inte det finns så stora risker som han utmålar.

Med anledning av att herr Palme för in momentet att släktingar eller bekanta skulle transportera rörelsehindrade och säger att man måste finna en formel för att klara det problemet, vill jag säga att det är mycket enkelt. Den formeln ligger i att man inskriver i förordningen att det bara är den yrkesmässiga trafiken, taxiförarna, som får denna rättighet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. återbetalningsskyldigheten för bidragsförskott

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Med hänvisning till problem i samband med eftervård och rehabiliteringsåtgärder för alkoholskadda som vårdats på anstalt har fru Johansson frågat mig, om jag uppmärksammat att den möjlighet till generösare tillämpning i fråga om återkrav av underhållsbidrag, som nuvarande lag om bidragsförskott medger, inte utnyttjas i önskvärd utsträckning. Vidare har fru Johansson frågat, om jag är beredd att på lämpligt sätt aktualisera denna fråga hos berörda myndigheter.

Lagen den 21 maj 1964 (nr 143) om bidragsförskott innehåller i 18 § en bestämmelse om att länsstyrelsen på framställning av barnavårdsnämnden eller den underhållsskyldige kan efterge återbetalningsskyldighet till det allmänna för utgivna bidragsförskott, om det föreligger särskilda skäl. Bestämmelsen har i huvudsak samma ordalydelse som i den äldre bidragsförskottslagen, men i förarbetena (prop. 1964: 70 s. 46) förordas i vissa fall en mindre restriktiv tillämpning än tidigare. Som exem-

pel på fall, då eftergift bör kunna komma i fråga, nämns att den underhållsskyldige varit förhindrad att betala underhållsbidrag, därför att han vistats på vårdanstalt för alkoholmissbrukare och att hans anpassning till samhället skulle försvåras eller förhindras genom indrivningsåtgärder. I socialstyrelsens Råd och anvisningar (nr 174) med anledning av den nya bidragsförskottslagen finns en redogörelse för förarbetena i denna del. Dessa Råd och anvisningar har utdelats till bl. a. samtliga länsstyrelser, barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder, länsnykterhetsnämnder och vårdanstalter för alkoholmissbrukare.

Det finns för närvarande inte några uppgifter om hur många framställningar om eftergift av återbetalningsskyldighet som kommit in till länsstyrelserna efter den 1 juli 1964, då den nya lagen trädde i kraft. Inte heller är det närmare bekant vilka skäl som åberopats i de enskilda fallen eller i vilken utsträckning framställningarna bifallits. Socialstyrelsen har dock en allmän uppfattning att länsstyrelserna tillämpar bestämmelserna enligt lagstiftarnas intentioner.

Socialstyrelsen avser att i en särskild cirkulärskrivelse till vårdanstalterna för alkoholmissbrukare, länsnykterhetsnämnderna och nykterhetsnämnderna ytterligare fästa uppmärksamheten på bestämmelsen i 18 § lagen om bidragsförskott och understryka vikten av att personalen i de fall då det är aktuellt informerar de intagna om vad bestämmelsen innebär och hjälper dem att göra framställning om eftergift av återbetalningsskyldigheten. Styrelsen avser också att i detta sammanhang förorda ett utökat samarbete mellan nykterhetsvårdsorganen och barnavårdsnämnderna i de fall, då den intagne har underhållsplikt mot barn, för att samråd skall kunna äga rum om hans ekonomi och möjligheter till rehabilitering på lång sikt.

Svar på interpellation ang. återbetalningsskyldigheten för bidragsförskott

Vidare anförde:

Fru JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Lindström för svaret på min interpellation, som jag tycker är mycket positivt. Man kan väl knappast göra mer än vad som åsyftas i svaret.

Jag vill dock göra vissa kommentarer. Tillämpningen av 18 § lagen om bidragsförskott är för de personer det här gäller synnerligen viktig. Den generösare tillämpning som genom lagen av den 21 maj 1964 nu möjliggjorts har enligt lämnade uppgifter inte utnyttjats i önskvärd utsträckning av vissa barnvårdsnämnder.

Eftervård och rehabiliteringsåtgärder för alkoholskadad som vårdats på anstalt är ett viktigt led i behandlingen för att återföra den skadade till ett normalt liv. En av förutsättningarna för framgång är att patientens ekonomiska förhållanden uppmärksammas i god tid före försöksutskrivningen. Fler-talet av patienterna har underhållsskyldighet mot barn, varför det är av största vikt att god kontakt upprätthålles mellan de nykterhetsvårdande myndigheterna och barnavårdsnämnderna. Enligt gällande lag är den bidragsskyldige, för vars underhållsbidrag bidragsförskott utges, skyldig att till barnavårdsnämnden betala så stor del av underhållsbidraget som svarar mot förskottet.

Det är givetvis från det allmännas synpunkt viktigt att återkravsverksamheten bedrivs effektivt, men detta krav får inte drivas så långt att det blir ett hinder för den underhållsskyldige att anpassas till ett ordnat arbete. I regel är dessa patienters ekonomi helt raserad såväl före som efter intagningen. De har i allmänhet stora skulder, i första hand eftersläpning beträffande betalning av underhållsbidrag till barn, och detta motverkar patientens lust att ha ett fast arbete. Vederbörande vill så länge som möjligt undvika införsel i lön.

Jag grundar min uppfattning dels på den erfarenhet jag har som ledamot i en anstaltsdirektion och dels på uppgifter som jag erhållit från några andra vårdanstalter, där man har vitsordat att införselproblemet i många fall äventyrar patientens eftervård. Vissa barnavårdsnämnder börjar redan innan internen lämnat anstalten förhöra sig om hans situation i syfte att omedelbart göra införsel i lönen.

Många patienter uppger som skäl för att t. ex. en försökspermission misslyckats att de inte haft möjlighet att klara sig ekonomiskt på grund av alltför snabb införsel i lönen sedan de utskrivits från anstalten.

Det har också framhållits att i sådana fall, då myndigheterna på ett tidigt stadium av behandlingsplaneringen tagit upp frågan om patienternas underhållsskyldigheter och deras ekonomiska ställning över huvud taget till diskussion, har man inte haft några större problem.

Av det svar jag fått i dag framgår att socialstyrelsen i Råd och anvisningar nr 174 har redogjort för den nya bidragsförskottslagen och att dessa Råd och anvisningar har utdelats till bl. a. samtliga länsstyrelser, barnavårdsnämnder och nykterhetsnämnder samt några till. Det är helt säkert befogat att socialstyrelsen åter fäster myndigheternas uppmärksamhet på nämnda § 18 bidragsförskottslagen, så att den generösare bestämmelsen verkligen blir tillämpad.

Likaså noterar jag med tillfredsställelse att socialstyrelsen har för avsikt att i detta sammanhang även förorda ett utökat samarbete mellan berörda myndigheter beträffande den intern som har underhållsskyldighet mot barn.

Eftervården av alkoholskadade är mycket bristfällig över huvud taget. Kommer därtill tunga ekonomiska krav, som hänger över de intagna, är det omänskligt att begära att deras vilja

Interpellation ang. trafiksvårigheterna vid statens järnvägar, m. m.

till ordnat arbete skall bli den för alla parter mest gynnsamma.

Det svar jag erhållit är positivt, och det är nu bara att hoppas att det samarbete mellan berörda parter som socialstyrelsen synes eftersträva verkligen blir tillämpligt i praktiken.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! Fru Johansson fann interpellationssvaret positivt, och då behövs jag egentligen inte tillägga så mycket. Men jag vill gärna understryka vad fru Johansson sade om att indrivningsförfarandet i sådana fall som åsyftas i interpellationen inte får vara så energiskt att det blir hindrande för eller verkar nedrivande på möjligheterna för den underhållsskyldige att bygga upp en ny tillvaro.

Vi måste också komma ihåg att inte hela underhållsskyldigheten kan eftergivnas av samhället. I de fall som fru Johansson aktualiserat har ofta underhållsbidraget satts till högre belopp än bidragsförskottet, vilket gör att barnets fordran på underhållsplikt kvarstår, och den kan aldrig eftergivnas i den här ordningen. Därför får samhället se till att inte de samlade kraven på vederbörande tynger ner honom så hårt att han inte kan fullgöra några av sina skyldigheter.

Även jag anser det vara behövt med ökad information i dessa stycken, och jag tror att det behovet kommer att tillgodoses genom en ny påminnelse från socialstyrelsen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 890.

§ 13

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 49—51, bevillningsutskottets betänkande nr 12,

första lagutskottets utlåtanden nr 23—25, andra lagutskottets utlåtanden nr 38, 40 och 42, tredje lagutskottets utlåtanden nr 27—34 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

§ 14

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista dels statsutskottets utlåtande nr 49 och bevillningsutskottets betänkande nr 12 i nu nämnd ordning uppföres närmast efter tredje lagutskottets utlåtande nr 29, dels statsutskottets utlåtande nr 51 uppföres närmast efter tredje lagutskottets utlåtande nr 30.

Denna hemställan bifölls.

§ 15

Interpellation ang. trafiksvårigheterna vid statens järnvägar, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LORENTZON** (k), som yttrade:

Herr talman! Till bl. a. riksdagens ledamöter utdelades helt nyligen en skrift, »SJ:s vinterproblem 1965—1966». Skriften utgör ett försök att analysera orsakerna till det tidvis svåra trafikchaos med anmärkningsvärda tågförse- ningar m. m. som under den gångna vintern kännetecknat förhållandena vid statens järnvägar. Utöver redovisningen av de exceptionellt svåra väderleksförhållandena behandlar skriften sambandet mellan rationalisering och vinterns trafiksituation. Den personella beredskapen är ett växande problem, heter det. Det måste lösas, men så att den framtida rationaliseringen icke hämmas.

Slutomdömet går i starkt självkritisk riktning, exempelvis genom konstaterandet att SJ förvisso under denna svåra vinterperiod dåligt har motsvarat de

Interpellation ang. tolkningen av begreppet »fastighetens värde» vid beviljande av jordbruksegnahemslån

förväntningar, som ställts på företaget. »Men vi vid SJ skall göra allt vi kan för att återvinna förtroendet», heter det. I skriften görs flera positiva uttalanden om SJ-personalens insatser ute på fältet. Detta är säkerligen synnerligen välbefogat.

Vad som däremot saknas är den slutsats som synes vara en av de allra viktigaste, nämligen att man bör tillvarataga personalens sakkunskap i frågor om arten av och takten i den genomförda rationaliseringen, inklusive verkningarna av personalindragningar. Denna obestridliga sakkunskap hos en högt kvalificerad yrkeskår skulle genom en utvecklad företagsdemokrati ha kunnat bemästra många av de svårigheter som kännetecknat trafiksituationen vid SJ.

I tidningen Signalen nr 49 1965 skriver andre ordföranden i järnvägsmanaförbundet, Evert Svensson, bl. a. följande: »Nu har emellertid rationaliseringssträvandena nått den punkt, då det är nödvändigt att visa förståelse även för personalens krav, om verket skall kunna fortsätta på den inslagna vägen. Förbundet har varken möjlighet eller moralisk skyldighet att i fortsättningen försöka dämpa den oro och det missnöje som blir alltmer påtagligt ute bland medlemmarna och som grundar sig på de mycket hårt drivna rationaliseringar, som förbundet medverkat till att genomföra.»

En annan sida är problemet om de säkerhetstekniska åtgärderna och kraven på ett gott arbetarskydd. Det är exempelvis synnerligen betänkligt att lokpersonal kan få tjänstgöra fem, sex timmar oavbrutet utan en minuts vila och avkoppling. Den högst diskutabla enmansbetjäningen bör bli föremål för en närmare granskning. Dessa och andra frågor utgör viktiga delar av hela trafiksäkerhetsproblemet vid SJ, vars lösning kräver samråd och aktiv medverkan från personalens sida.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd taga initiativ i syfte att på sätt som angivits i denna interpellation vidga undersökningarna av orsakerna till trafiksvårigheterna vid statens järnvägar?

Avser statsrådet vidtaga åtgärder så att från SJ:s sida problemet om en effektivisering av företagsnämndernas verksamhet upptages till prövning?

Denna anhållan bordlades.

§ 16**Interpellation ang. tolkningen av begreppet »fastighetens värde» vid beviljande av jordbruksegnahemslån**

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp), som yttrade:

Herr talman! Av de gamla jordbruksegnahemslånen utestår alltså drygt 100 miljoner kronor. Dessa bundna lån löper med en för låntagaren förmånlig ränta, icke överstigande 3,6 procent. Säkerheten skall enligt gällande författning av 1940 utgöras av s. k. första inteckning, d. v. s. inteckning liggande inom 60 procent av belåningsfastighetens värde, vilket beräknades efter värdering och icke behövde vara identiskt med ett taxeringsvärde utan kunde ligga högre än detta.

De sedan tiden för dessa äldre låns utlämnande starkt stegrade fastighetstaxeringsvärdena har berett många jordbrukare ökade möjligheter att tillgodose sitt behov av kapital genom upplåning mot säkerhet av inteckning. Då nya lån sökes i hypoteksföreningarna kräves inteckningssäkerhet i en följd från botten, och många låntagare ställes nu inför situationen att av riksbanken, som förvaltar egnahemslånen,

Interpellation ang. tolkningen av begreppet »fastighetens värde» vid beviljande av jordbruksegnahemslån

förvägras sådan ändring av säkerhetens läge att densamma i förmånsrättshänseende placeras inom 60 procent av nu gällande taxeringsvärde.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning avses med bestämmelsen om säkerhetens placering inom 60 procent av fastighetens värde det värde fastigheten hade vid lånets beviljande. Det måste betecknas såsom för svenskt kreditväsen unikt att en pantfastighet år 1966 bedömes efter det värde den hade för flera årtionden sedan. Den här refererade tolkningen av gällande bestämmelser har alltså varit till hinder för jordbrukare då det gällt att utnyttja den förmånliga bottenlånerätten, vilket är allvarligt i synnerhet som jordbrukets kapitalbehov i dag är stora. Överflytande av egnahemslånen till annan kreditform och annan kreditinrättning medför en räntehöjning för låntagaren med 3 procent eller mera.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

Anser statsrådet att den i samband med jordbruksegnahemslån auktoriserade tolkningen av termen »fastighetens värde» att innebära värdet vid tiden för lånets beviljande — i många fall liktydigt med 1930- och 1940-talen — är tillfredsställande?

Om så icke är fallet, avser statsrådet att vidtaga åtgärder för att åstadkomma en sådan ordning att jordbruksegnahemslånen — efter låneförvaltarens prövning — må i förmånsrättshänseende kunna placeras inom 60 procent av jordbruksfastighetens sist fastställda taxeringsvärde?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

§ 18

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 73, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 19

Anmäldes en till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 891, av herr *Sjöholm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) m. m.

Denna motion bordlades.

§ 20

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet dels den 22 april, dels tiden 2—6 maj för deltagande i Europarådets arbete.

Stockholm den 20 april 1966

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 21

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Hermans-*

son till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående viss krigsmaterielexport.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.11.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 22 april

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta samman-
träde leddes till en början av herr andre
vice talmannen.

§ 1

Svar på interpellation ang. helikopter-
trafik för att lösa vissa trafiksituationer
i Stockholms skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-
mentet, herr statsrådet PALME, som
yttrade:

Herr talman! Fru Nettelbrandt har
frågat mig, dels om jag vill medverka till
att den helikoptertrafik, som i år insatts
i Stockholms skärgård till följd av att
de svåra isförhållandena där omöjlig-
gjort reguljär båttrafik, får fortgå till
dess att båtarna kan följa ordinarie tur-
lista, dels om jag är beredd vidtaga
åtgärder i syfte att upprätta en skär-
gårdens helikopterorganisation, som
med kort varsel kan sättas in för att
lösa liknande trafiksituationer i fram-
tiden.

Beträffande den första frågan vill jag
svara att jag är fullt medveten om att
vintern i år medfört ovanliga svårig-
heter för den reguljära båttrafiken i
Stockholms skärgård. Detta är också
anledningen till att jag medverkat till
att helikopter satts in för att hjälpa upp
förbindelserna. Fr. o. m. mitten av mars

har emellertid båttrafiken kunnat fort-
gå i huvudsak enligt turlistorna. Något
akut behov av helikoptertjänst förelig-
ger därför inte längre.

Beträffande den andra, mera långsik-
tiga frågan om anordnande av en sär-
skild helikopterorganisation för skär-
gårdens vill jag framhålla följande.

Båttrafiken i Stockholms skärgård
ombesörjs av kommunala och enskilda
företag. Även den för denna trafik er-
forderliga isbrytningen ankommer i
första hand på vederbörande kommuner
och rederier att själva ombesörja. Den
statliga isbrytningstjänsten kan dock om-
besörja lokalisbrytning i sådana fall
då ett tillfälligt trafikproblem inte lämp-
ligen kan lösas utan statlig isbrytar-
hjälp. Båttrafiken kan under normala
vintrar i allmänhet pågå utan att större
insatser från statens sida blir erforder-
liga. Vid långvarig kyla måste dock vissa
rännor brytas upp eller läggas om för
att möjliggöra trafik. Sådan isbrytning
sker i samråd med isbrytarledningen.
Under den senaste 15-årsperioden har
kostnaderna för isbrytningen i Stock-
holms skärgård uppgått till i genomsnitt
drygt 50 000 kronor per säsong. Som
jämförelse kan nämnas att hyran för en
helikopter uppgår till cirka 1 400 kronor
per timme.

Under vinterhalvåret — d. v. s. novem-
ber—april — upprätthålls båttrafiken i
den södra skärgården på normalt 39

Svar på interpellation ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård

bryggor. Under perioden januari—mars inskränks trafiken regelbundet och upprätthålls på endast 10 bryggor. Under 9 av de senaste 17 vintrarna har denna trafik kunnat upprätthållas helt utan isbrytarhjälp.

Varken av kostnads- eller av service-skal synes det sålunda motiverat att upprätta en särskild statlig helikopterorganisation. Givetvis är jag emellertid beredd att — liksom i år — medverka till att helikoptrar sätts in, om trafiken inte kan upprätthållas på annat rimligt sätt.

Jag vill därjämte erinra om att en utredning sedan ett par år tillbaka arbetar med att kartlägga trafikförhållandena i Stockholms södra skärgård. Utredningen väntas framlägga sina förslag i sommar.

Vidare anförde:

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Först och främst vill jag till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttala ett tack för svaret på min interpellation. Jag vill också gärna till en början framhålla att den medverkan, som har lämnats till att helikoptertrafik har satts in i skärgården under den mest besvärliga perioden detta år, har varit mycket uppskattad. Jag finner det synnerligen värdefullt att den över huvud taget kom till stånd.

Jag framställde interpellationen under en tid då den akuta situationen ännu inte var över. Helikoptertrafiken hade upphört, men enligt de rapporter som jag fått från skärgårdsbefolkningen hade man fortsättningsvis under lång tid verkligt besvärliga förhållanden, som hade motiverat att helikoptertrafiken hade fortfarit ytterligare en tid.

Det kan även i dag — om det inte under gårdagen har hänt något alldeles nytt — lämnas exempel på öar som ännu är isolerade. På Harö har man fått pulsa

7 kilometer i nära en halv meter snö — det har varit ännu besvärligare sedan skaren försvunnit — för att komma till den brygga, som skulle kunna förmedla kontakt till andra öar eller fastlandet.

Detsamma gäller hela östra Nämdö, vars invånare inte sedan någon gång före jul haft någon möjlighet att komma med båt från den sidan av ön. Nämdö har över huvud taget inte haft några turer — detta gäller om flera öar — så att befolkningen där kunnat komma in till fastlandet över lördag och söndag. Inte heller har naturligtvis turisterna kunnat komma dit över veckohelgerna, men jag tycker det är särskilt anmärkningsvärt att den bofasta befolkningen har varit isolerad och inte kunnat ta sig därifrån under eventuellt ledig tid.

Jag kan också tillägga att man så sent som under påsken, d. v. s. betydligt senare än den tidpunkt då jag väckte interpellationen, med annan hjälp än statens fått lov att ordna med helikoptertrafik därför att befolkningen haft stort behov därav. Det har varit en enormt stor efterfrågan på de helikoptertransporter som på privat väg har arrangerats.

Om man emellertid lämnar den akuta situationen, som naturligtvis just nu ändrar sig för var dag som går, skulle jag vilja framföra några synpunkter som gäller den mera långsiktiga frågan och som givetvis har större betydelse och betydelse även för kommande år.

Det är riktigt att det finns isrännor som möjliggör kontakter med öarna, men det har endast vid tre av de femton bryggor som här varit aktuella funnits möjlighet att angöra bryggan direkt. I övrigt har befolkningen fått gå långa vägar, i vissa fall åtskilliga kilometer, för att ta sig till den rädda, där man kunde nå båten. Det är uppenbart att detta har varit förenat inte bara med oerhört stora besvär utan också med direkta risker. Man har i den kyla som

Svar på interpellation ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård

rätt under vintern fått stå ute på öppna isen och vänta på farkosten. Vid vissa tillfällen har man inte ens hittat dit i mörker och kyla. Det är enligt min mening helt otillfredsställande att ha det på det sättet.

Jag har i min interpellation nämnt ett exempel. Det gäller personer som tagit sig från Stafsnes till Möja. Det har hänt att en sådan tur tagit nitton timmar mot en och en halv som den turen brukar ta. När det dessutom endast går två turer per vecka, måndag och fredag, får de som har något angeläget ärende till fastlandet, exempelvis tandläkarbesök eller liknande, använda nästan en hel vecka för att uträtta sitt ärende. De får ge sig i väg hemifrån på måndagen och komma tillbaka på fredagen. Det kan inte vara rimligt att befolkningen skall vara så avskuren. Sådana förhållanden kan av serviceskäl inte anses vara tillfredsställande.

Statsrådet har lämnat vissa kostnadsuppgifter i interpellationssvaret, och det är jag glad för, särskilt som jag hade efterlyst något i den vägen. Men jag skulle givetvis ha varit än mera glad och tacksam om dessa siffror hade varit jämförbara storheter, så att de haft något värde när det gällt att göra jämförelser mellan kostnaderna för helikopterorganisationen å ena sidan och isbrytarhjälp å den andra.

Vad först beträffar uppgiften att kostnaderna för isbrytningen under den senaste femtonårsperioden i genomsnitt uppgått till 50 000 kronor, skulle det vara av mycket stort intresse att få reda på hur man räknat fram denna siffra. Av andra uppgifter som jag har förefaller det som om 50 000 är en synnerligen låg siffra. Det skulle därför vara av värde, om statsrådet ville lämna någon form av specifikation på siffran.

Men det viktigaste är att denna genomsnittssiffra för den senaste femtonårsperioden ingalunda kan tjäna som något jämförelsematerial när det gäller

den andra kostnadsuppgiften, 1 400 kronor per timme för helikopterorganisationen, särskilt som man — vilket också anges i interpellationssvaret — under nio av de senaste sjuvåren över huvud taget inte har behövt någon isbrytarhjälp. Då blir det ju helt orimligt att jämföra denna siffra med kostnaden för en så dyrbar insats som helikopterorganisationen onekligen är och som blir dyrare ju besvärligare isförhållandena och kylan är.

Statsrådet säger i interpellationssvaret: »Varken av kostnads- eller av serviceskäl synes det sålunda motiverat att upprätta en särskild statlig helikopterorganisation.» Jag kan inte finna att man får någon grund för en sådan uppfattning i det här lämnade jämförelsematerialet när det gäller kostnader, eftersom dessa kostnader, som jag redan framhållit, inte på något sätt är kommensurabla. Men dessutom vill jag fråga: Är det inte av serviceskäl och även av sociala skäl motiverat, att de människor som på det här sättet bor isoleerade — det är ungefär 800 människor som berörs — får litet andra möjligheter till rimliga kontakter med det övriga Sverige än de för närvarande har.

Jag tror att vi på den punkten har kolossalt mycket att lära av Australien, där man tydligen inte anlagt så här strikta kostnadssynpunkter när man löst motsvarande frågor. Där har man sedan lång tid tillbaka sin organisation »Flying Doctor Service», »Skola genom etern» etc. Litet av det synsätt man haft där borde även vi ha, om vi nu anser att det även i framtiden skall vara möjligt för dessa människor att bo kvar ute på öarna. Enligt min mening skall de ha den möjligheten, men då måste vi också se till att det blir en draglig tillvaro för dem där ute.

Till sist, herr talman, vill jag uttrycka ett önskemål om att den utredning, som herr statsrådet talar om i slutet av sitt interpellationssvar, kommer att — som

Svar på interpellation ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård

det anges i svaret — framlägga resultatet av sitt arbete under sommaren. Jag hoppas också att utredningens förslag kommer att vara verkligt positiva för skärgårdsbefolkningen. Kanhända är den här nya formen av svävare någonting som bättre och billigare kan tjäna de syften det är fråga om än vad helikoptrarna kunnat. Jag hoppas alltså att det sker någonting, så att denna befolkning inte behöver uppleva ytterligare en vinter på det sätt som den hittills fått göra.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Fru Nettelbrandt ställde en direkt fråga om dessa genomsnittskostnader på 50 000 kronor. Det är de bokförda isbrytarkostnaderna under denna 17-årsperiod. Tyvärr har jag inte listan på kostnaderna med mig. Men såvitt jag och mina här närvarande medarbetare i departementet kan minnas, har det vissa år inte varit några kostnader alls, under det att kostnaderna då de varit som högst har uppgått till 70 000, 80 000 eller 90 000 kronor. Spridningen är alltså inte så stor som man möjligen skulle kunna tro.

Det kan naturligtvis finnas lägen då helikoptern inte bara ur servicesynpunkt är ett tilltalande alternativ utan även ur kostnadssynpunkt ett gynnsamt alternativ. Om man sätter in en helikopter en timme för en kostnad av 1 400 kronor, kan det vara billigare än att över en helg sätta in en isbrytande båt, eftersom detta kan kosta flera tusen kronor.

Mina uttalanden får alltså inte betraktas som ett kategoriskt ståndpunkts-tagande till vad som i alla lägen är billigast. Men materialet ger inte motiv för att nu upprätta en särskild statlig helikopterorganisation, utan vi får vara beredda att liksom i vinter sätta in helikopter när befolkningens situation är besvärlig — när det ur service-

synpunkt är ett krav och när det dessutom kan vara ett kostnadsmässigt rimligt alternativ.

Skillnaden mellan olika öar är betydande. På en del öar är trafiken någorlunda hygglig, på en del öar är den dålig. Fru Nettelbrandt nämnde Harrö — jag trodde det uttalades med långt a, Harö, men fru Nettelbrandt kanske har rätt — som hittills aldrig har haft någon trafik alls om vintrarna. Detta gäller alltså vissa öar som har särskilt dåligt läge.

Skälet till att jag i mitt svar hållit så många möjligheter öppna är helt enkelt att vi väntar på resultatet av en utredning om några månader. Jag vet inte vad det kommer att innehålla, men jag tror att vi då kommer att få den genomlysning av situationen som vi i dag saknar. Då tror jag vi blir i tillfälle att föra en mer saklig och meningsfull debatt än i varje fall jag kan pretera i dagens läge.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Statsrådet Palme angav 50 000 som genomsnittskostnaden för isbrytningen i Stockholms skärgård, och på min fråga vad för slags kostnader det var fick jag nu veta att det var fråga om den bokförda kostnaden. Jag förstår det, men mycket beror ju på hur man bokför; det är ju mellan olika statliga organ den bokföringen sker. Det var därför det hade varit av intresse att få en mer detaljerad uppgift, men det blir kanske tillfälle att återkomma till den sidan av saken.

Jag har fått kostnadsuppgifter enligt vilka det skulle kosta mellan 400 och 900 kronor per timme, vilket skulle debiteras när man t. ex. från privat håll anlitar isbrytarhjälp. Det bör enligt min mening leda fram till siffror av en annan storleksordning än dem vi nu hört.

När det gäller genomsnittssiffran vill jag säga att det ju redan av interpellation

Svar på interpellation ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård

tionssvaret framgår att det under mer än hälften av den tidsperiod, som denna genomsnittssiffra hänför sig till, över huvud taget inte har anlitats någon isbrytarhjälp, och det drar ju ned den siffran betydligt.

Jag vill sedan säga att jag är mycket glad för den öppna syn på denna fråga som statsrådet visade i sitt inlägg, då han talade om att det inte alls är säkert att helikopter ens under alla förhållanden skulle vara det ekonomiskt ogynnsammaste alternativet. Jag tror tvärtom att om man tar hänsyn till förlusten i tid för den arbetskraft det här är fråga om och dessutom den starka förslitning som förorsakas, så kanske man rent av kommer fram till att helikopteralternativet i många fall — i de flesta — är det ekonomiskt gynnsammaste.

Jag håller med statsrådet om att denna diskussion kan föras på ett mer initierat sätt när utredningsresultatet är färdigt, och jag hoppas att det blir snart och att vi då från riksdagens sida får tillfälle att ta positiv ställning till denna fråga. Det är inte säkert att det är den statliga isbrytarorganisationen som är det nödvändiga alternativet. Utvecklingen har kanhända redan då glidit förbi det alternativet. Det viktiga, det primära enligt mitt sätt att se, är att befolkningen inte i fortsättningen kommer att behöva uppleva en uppprepning av den hittillsvarande situationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Beträffande bokföringen vill jag säga fru Nettelbrandt att dessa 50 000 kronor avser de på det statliga isbrytaranslaget bokförda kostnaderna. Det är en allmän ambition inom den statliga förvaltningen att ha ett kostnadsmässigt betraktelsesätt och att debitera de verkliga kostnaderna. Men jag skall gärna låta översända en 3 — *Andra kammarens protokoll 1966. Nr 19*

redovisning för dessa kostnader under sjuttonårsperioden till fru Nettelbrandt för närmare studium.

Till sist vill jag säga att visst bör vi väl ha en gemensam ambition att ordna det så hyggligt som möjligt när det gäller transporterna för de människor som bor i skärgården, framför allt i situationer då de får det mycket besvärligt. Det var ju också därför vi satte in helikopterhjälp i vintras, ty i vintras var det verkligen besvärligt i Stockholms skärgård.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 73, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 891.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lorentzon*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafiksvårigheterna vid statens järnvägar, m. m., och

herr *Gustafsson* i Stenkyrka, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående tolkningen av begreppet »fastighetens värde» vid beviljande av jordbruksegnahemslån.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Restitution av skatt på bensin för
motorsågar

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt på bensin för motorsågar.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9 av herr *Sundin* samt II: 15 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Larsson* i Norderön, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande restitution av skatt å bensin, som förbrukades för drift av skogsbrukets motorsågar, i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 61 av herr *Wanhainen m. fl.* och II: 96 av herr *Hammarsten m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta

att individuell restitution skulle ske av skatt å bensin, som förbrukades av motorsågar inom skogsbruket, genom återbetalning årligen till vederbörande skogsarbetare fr. o. m. budgetåret 1966/67, att avräknas mot automobilskattemedel,

att Kungl. Maj:t därefter finge utarbeta nödvändiga regler och anvisningar om restitutionsförfarandet, samt

att kungl. skogsstyrelsen bemyndigades att vara kontrollmyndighet;

3) de likalydande motionerna I: 521 av herr *Johan Olsson* samt II: 614 av herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 533 av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg* samt II: 643 av herr *Nordgren m. fl.*

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9 av herr *Sundin* samt II: 15 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Larsson* i Norderön om restitution av skatt å bensin för skogsbrukets motorsågar,

2) de likalydande motionerna I: 61 av herr *Wanhainen m. fl.* och II: 96 av herr *Hammarsten m. fl.* om restitution av skatt å bensin för skogsbrukets motorsågar,

3) de likalydande motionerna I: 521 av herr *Johan Olsson* samt II: 614 av herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping om restitution av skatt å bensin för motorsågar, ävensom

4) de likalydande motionerna I: 533 av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg* samt II: 643 av herr *Nordgren m. fl.* om restitution av skatt på bensin för motorsågar,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits beträffande punkten 2 i utskottets hemställan av herr *Wikner*.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr *Hammarsten m. fl.* undertecknat motion II: 96 och har i utskottet avlämnat en blank reservation. Den innebär, att jag inte är riktigt nöjd med utskottets hemställan och frågans behandling inom utskottet.

Denna fråga är en gammal bekant, vilket även framgår av utskottets betänkande. Men den är därför inte mindre angelägen — tvärtom. Då vi år 1964 motionerade angående restitution av skatt på bensin för motorsågar begärde vi en utredning syftande till att få bort denna skatt. Bevillningsutskottet tröstade då motionärerna med att skriva: »Enligt vad utskottet under hand erfärit förbereds frågan om en översyn av vägtrafikbeskattningen inom finansdepartementet. Utskottet förväntar att de i motionen framförda utredningsyrkandena i detta sammanhang kommer

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

att bli tillgodosedda.» Motionen avslogs med denna motivering, men någon utredning har icke kommit till stånd. Eftersom frågan behandlades på detta sätt år 1964 och ingen utredning kom till stånd, skrevs den motion vi nu avlämnat som en direkt beställning för att få bort denna orättvisa för skogsarbetarna. Jag anser att frågan är så viktig, att det är förvånansvärt att inte under alla de år frågan behandlats ett förslag kommit fram som lett till ett positivt resultat. När restitution har medgivits av skatt på bensin, som användes inom jordbruket, trädgårdsodlingen och fiskerinäringen, anser jag att även skogsarbetarna ur rättvisesynpunkt borde få samma möjlighet. Det finns ingen bärande motivering mot detta. I vanliga fall brukar de största orättvisorna kunna rättas till, och jag hoppas att så kommer att ske även beträffande denna sak.

I en kommentar till en skogsarbetarkongress i Gävle under juli 1965 skrev en tidning under den kraftigt utformade rubriken »Skogsarbetarna diskrimineras. Bensinskatte­restitution kräves»: »I fråga om beskattningen av motorsågarnas bränsle var enigheten hundraprocentig. Tidigare upprepade hemställanden i riksdagen om en rättvisare tingens ordning refererades, men kongressdeltagarna var eniga i sin protest. Förbundsstyrelsen fick i uppdrag att på lämpligt sätt aktualisera frågan på nytt.»

Av detta framgår tydligt att denna fråga är högst aktuell inom skogsarbetarkåren. Jag tror att riksdagen är mogen för ett positivt ställningstagande. Där­om vittnar också de voterings­siffror vi fick förra gången i andra kammaren, där det blev 93 ja-röster och 76 nej-röster, medan 17 avstod från att rösta. I första kammaren avslogs motionen med 72 röster mot 42.

För att ytterligare ange några synpunkter vill jag nämna, att en skogsarbetare, som har sitt arbete så långt

från hemmet att han måste färdas till arbetsplatsen med egen bil eller samåka med någon annan, först får betala bensinskatt genom att åka bil och sedan genom att använda sin egen motorsåg under arbetet, där det ej finns en tillstymmelse till väg.

Denna vinter har skogsarbetarna fått pulsa i meterdjup snö, men de måste betala bensinskatt som går till vägarna. Det förvånar väl ingen om skogsarbetarna reagerar mot detta. Denna extra­skatt har för dem blivit mera betungande under de senaste åren genom att motorsågarna kommit att användas i större utsträckning. Nu använder man barkmaskiner för barkning, och därigenom användes motorsågen i större utsträckning under arbetstiden dels för fällning, dels för kapning och dels för kvistning.

Jag har genom mitt arbete nära beröring med skogsarbetarna och därför känner jag till de verkliga förhållandena. Skogsarbetarnas stora betydelse för skogs­näringen är vi alla i kammaren väl medvetna om, och därför bör de också bli rättvist behandlade. Skogs­näringen torde kunna jämföras med de näringar som nu får restitution av skatt på bensin, och jag kan heller inte finna att skogsarbetarna skulle ha det så mycket bättre ekonomiskt än de som sysslar med jordbruk, fiske eller träd­gårdsskötsel så att de av den anledning­en skall ställas utanför.

Med detta torde det vara nog sagt om nödvändigheten av att genomföra restitution av skatt på bensin till motorsågar.

Bevillningsutskottets majoritet har i sitt nu föreliggande betänkande återigen tröstat motionärerna med att säga: »Ut­skottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att frågan om av­lyftning från bl. a. skogsbrukets mo­torsågar av den del av bensinbeskatt­ningen, som är avsedd att täcka väg­trafik- och vägkostnader, får sin snara lösning.»

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

Den år 1965 tillsatta bilskatteutredningen har i uppdrag att försöka finna en lämplig lösning av hithörande frågor och därvid ta ställning till problem som sammanhänger med att drivmedelsskatterna belastar vissa näringsgrenar utöver den direkta nytta dessa har av vägväsendet. Enligt vad utskottet under hand erfarit har även frågan om beskattning av bensin för motorsågar tagits upp till behandling av utredningen. Utskottet nämner också att förslag beräknas kunna avges under loppet av år 1967 och således ligga till grund för proposition till 1968 års vårriksdag.

Eftersom utskottet uttalat sig så kraftigt för att frågan skall lösas, hade jag för min personliga del helst sett att riksdagen i dag fattat ett positivt beslut, så att vi inte återigen skall behöva återkomma med frågan till kamraren.

Herr **ESKILSSON** (s):

Herr talman! Jag skulle i allt väsentligt kunna instämma i vad herr Wikner sade, men det är några synpunkter som jag anser betydelsefulla och därför ber jag, herr talman, att få framföra dessa.

Redan år 1957 aktualiserades frågan om restitution av skatt på bensin som användes för motorsågar i skogsbruket.

Ett av skogsstyrelsen samma år i ärendet framlagt förslag föranledde emellertid ingen riksdagens åtgärd. Genom vid 1958 års riksdag väckta motioner upptogs frågan ånyo och behandlades då av ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott som i sitt utlåtande anknöt till 1953 års trafikutredning. Denna utredning avrådde från att utvidga restitutionsförfarandet till ytterligare grupper av bensinförbrukare.

Vid 1959 års riksdag behandlade sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet motioner i samma ärende och anförde i sitt utlåtande bl. a. följande,

de, som återges i bevillningsutskottets föreliggande betänkande nr 26: »Såsom framhölls vid frågans behandling föregående år bör skogsnäringens restitutionsspörsmål bli föremål för en mer enhetlig bedömning i anslutning till de överväganden, som sker inom 1953 års trafikutredning. Enligt vad utskottet erfarit torde utredningen komma att framlägga förslag till ändrade regler rörande beskattningen av motorfordonstrafiken under loppet av nästa år och i samband därmed taga principiell ståndpunkt till omfattningen av restitutionsrätten. Innan slutlig ställning tas till de i motionerna aktualiserade spörsmålen, synes det därför lämpligt att avvakta resultatet av utredningens arbete.»

I utskottsbetänkandet framhålles sedan: »Såsom framgår av de återgivna utskottsutlåtandena har den förevarande restitutionsfrågan förutsatts bli föremål för bedömning av 1953 års trafikutredning.» Men vad har hänt sedan 1964? Ingenting! 1961 avlämnade denna utredning sitt betänkande. Där fanns inte en rad skriven om denna fråga. Vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet tänkte sig 1959 har aldrig tagits upp till behandling.

I sammanhanget har vidare anförts att de skattemässiga pålagorna på transportmedlen i princip måste drabba dessa likformigt för att likhet i konkurrensvillkoren skall föreligga. Alla som tagit befattning med detta ärende torde såvitt jag förstår ha haft den bestämda uppfattningen, att skatten på bensin som förbrukats för drift av motorsågar inte borde ha sammankopplats med väg- och trafikfrågor.

Restitutionsfrågan behandlades senast, som herr Wikner erinrade om, vid 1964 års riksdag. Då anförde bevillningsutskottet bl. a. att »den tekniska utvecklingen har inneburit att förbrukningen av beskattad bensin för drift av motorer, som inte har något samband med vägväsendet, ökat i en omfattning

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

som inte kunde förutses, när de förlå kollektiva restitutionerna av bensinskatt beslutades». Bevillningsutskottet anförde vidare att innehavare av gräsklippningsmaskiner, utombordsmotorer, snövesslor och snöscoters kunde göra lika välgrundade anspråk på restitution av bensinskattmedel som skogsarbetarna i egenskap av innehavare av motorsågar. Det förefaller mig som om detta utskottets resonemang inte varit alltför allvarligt menat.

I bevillningsutskottets föreliggande betänkande nr 26 förklarar sig utskottet dela »motionärernas uppfattning att det är angeläget att frågan om avlyftning från bl. a. skogsbrukets motorsågar av den del av bensinbeskattningen, som är avsedd att täcka vägtrafik- och vägkostnader, får sin snara lösning». Utskottets betänkande sammanfaller således i detta avseende med de i motionen nr 96 i denna kammare uttalade önskemålen. Det är därför min förhoppning att andra kammaren under hänsynstagande till skogsarbetarnas välgrundade krav på skatterestitution på bensin för motorsågar måtte bifalla motionen.

Herr talman! På grund av ett formellt skäl ber jag att med undantag för den sista att-satsen i motionen får yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herr *Mossberg* (s).

Herr **HAMMARSTEN** (s):

Herr talman! Det tycks ju vara på modet denna vår att diskutera även enhälliga utskottsutlåtanden, varför det kanske kan förlåtas mig, om jag som motionär med några ord berör denna fråga.

Vi tycks tydligen alla vara ense om angelägenheten av att denna fråga löses. Jag kan för min del instämma i och understryka de principiella synpunkter som herr Wikner alldeles nyss så utförligt har framfört här.

Det är helt riktigt att det är nödvändigt att frågan om restitution av ben-

sinskatt beträffande motorsågarna löses. De synpunkterna framförs ju också i utskottsutlåtandet, där det på s. 8 sägs: »Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att frågan om avlyftning från bl. a. skogsbrukets motorsågar av den del av bensinbeskattningen, som är avsedd att täcka vägtrafik- och vägkostnader, får sin snara lösning.»

Eftersom jag i utskottets första avdelning har deltagit i behandling av detta ärende och även deltagit i utformningen av utskottsutlåtandet som är helt identiskt med avdelningens förslag, känner jag ett visst behov av att mycket kort motivera varför jag avstått från att yrka bifall till den motion i denna kammare, där jag står först bland underdertecknarna.

Vi har vid behandlingen av detta ärende i utskottets första avdelning fått underhandsbesked från bilskatteutredningen om att man redan i enlighet med sina direktiv har tagit upp denna komplicerade och skattetekniskt svåra fråga till behandling. Vi har också fått upplysning om att man avser att redan nästa år framlägga ett förslag till lösning av frågan om beskattningen av bensin som användes för drift av motorsågar. Eftersom jag utgår ifrån att den sittande utredningen har intresse av att hålla sig informerad om riksdagens reaktioner i frågor som berör utredningsområdet och speciellt i en fråga som utredningen redan har börjat arbeta med, har det för mig varit tillräckligt att få en klar och positiv skrivning om att det är angeläget att denna fråga får sin snara lösning. Jag utgår självfallet ifrån att också utredningen håller den tidsplan som meddelats till utskottet. Om så sker måste det enligt mitt bedömande bli den snabbaste vägen till en lösning av denna angelägna rättvisefråga.

Herr talman! Det är alltid lockande att yrka bifall till sin egen motion, och jag borde självfallet uttala tillfredsstäl-

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

lelse över att vännen Eskilsson har yrkat bifall till motionen. Emellertid tycker jag att man ibland får avstå ifrån sådant som kan förefalla lockande, när man behandlar en allvarlig och angelägen fråga och ser lösningen på närmare håll. Enligt mitt förmenande ligger lösningen av denna angelägna fråga på närmare håll genom ett bifall till utskottets förslag. Jag kommer därför att vid en eventuell votering rösta för detta.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag kan i sak instämma med de talare som redan har uppträtt i denna fråga, och jag kan också intyga riktigheten av den historieskrivning som man har givit, eftersom det är centerpartimotioner som liksom hela tiden legat till grund för detta ärendes behandling.

Enligt bensinskatteförordningen från år 1961 utgår bensinskatt, allmän energiskatt och särskild skatt på motorbränsle med sammanlagt 57 öre per liter, och denna beskattning drabbar även motorsågar och andra maskiner i skogsbruket. Den omständigheten att motorsågar icke belastar vägväsendet, som närmast är motiveringen för att bensinskatt utgår, har man beträffande motorsågar inte tagit hänsyn till. Detta har föranlett motioner med krav på särskild restitution av skatten på bensin för motorsågar. Ända sedan år 1957 har frågan varit aktuell och bevillningsutskottet har haft att behandla dylika motioner. Tyvärr har frågan inte bringats till någon tillfredsställande lösning, trots att man inom utskottet varit tämligen ense om att skatten för motorsågar, som inte har samband med vägväsendet, borde avvecklas.

År 1959 ansåg utskottet att skogsnäringens restitutionsspörsmål borde bli föremål för en mera enhetlig bedömning i anslutning till 1953 års trafikutredning. Sedermera visade det sig

tyvärr att denna utredning inte tog upp detaljspörsmålen rörande beskattning av motorbränslen, varför frågan ännu är olöst. Detta har medfört att jag och några andra ledamöter från centerpartiet på nytt har motionerat i frågan med krav på en individuell restitution, då detta är mycket berättigat, icke minst med tanke på skogsarbetarna.

Bevillningsutskottet, som behandlat motionerna och vars betänkande vi just nu skall ta ställning till, hänvisar i det nu avgivna betänkandet till 1965 års bilskatteutredning, som enligt försäkran även har tagit upp frågan om beskattningen av bensin för motorsågar. På grund av frågans invecklade natur är det självklart att en viss utredning måste ske, innan den kan avgöras. För att påskynda en sådan utredning hade jag hoppats att bilskatteutredningen skulle ha kunnat bryta ut spörsmålet om motorsågarna och ge detta för tur, och detta har också herr Vigelsbo och jag framhållit i ett särskilt yttrande som är fogat till betänkandet. Vid behandlingen i utskottet upplystes det emellertid om, att det inte finns någon sådan tänkbar genväg. Eftersom frågan således behandlas i 1965 års bilskatteutredning vill jag understryka angelägenheten av att utredningsarbetet och lagstiftningen kommer att genomföras så snart som möjligt. I bevillningsutskottet är vi helt eniga om att frågan bör lösas, och vi är även helt överens om att den snabbaste vägen i dag är den via 1965 års bilskatteutredning.

Det yrkande som herr Eskilsson nyss ställde skulle jag i sak kunna instämma i, eftersom jag är minst lika intresserad som han av att få till stånd en snabb lösning av frågan, men eftersom första kammaren redan har bifallit utskottets förslag finns det inte någon som helst möjlighet att uppnå något annat resultat även om andra kammaren skulle bifalla herr Eskilssons motion. Det finns således inte någon snabbare lösning än

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

att avvakta den sittande utredningens resultat, vilket också herr Hammarsten framhöll i sitt inlägg.

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få understryka hur viktigt det är att utredningen och den lagstiftning vi hoppas på blir klar så snart som möjligt.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Det är inte vanligt att ett praktiskt taget enhälligt utskottsutlåtande föranleder en så omfattande debatt som den vi nu har varit med om. Förklaringen är väl att frågan om återbäring av erlagd skatt på bensin för motorsågar i mycket hög grad intresserar skogsarbetare och skogsägare. De uppfattar det som en orättvisa att de inte erhåller restitution av skatten på bensin, när sådan återbäring erhålles inom jordbruket, fisket och trädgårdsnäringen.

Den som studerat utskottets utlåtande har lätt kunnat konstatera att det inte rått några delade meningar mellan utskottet och motionärerna beträffande angelägenheten av att denna fråga löses. Spörsmålet är bara på vilket sätt en lösning kan åstadkommas. När utskottet inte velat biträda förslaget om individuell restitution, som föreslås i motionerna I: 61 och II: 96, så är det bl. a. därför att ett sådant förfarande skulle bli mycket besvärligt ur administrativ synpunkt.

Enligt uppgift i en av motionerna fanns det här i landet 110 000 motorsågar 1963. I dag torde antalet vara större. Och även om antalet personer som skulle bli berättigade till återbäring av erlagd bensinskatt är betydligt mindre än antalet motorsågar, gäller det ändå här hela skogsarbetarkåren och ett mycket stort antal skogsägare som själva sköter sin skog. Det skulle sålunda bli ett mycket stort antal personer som finge rätt till sådan återbäring, och det skulle säkert bli en mycket tungrodd administrativ apparat.

En kollektiv återbäring i likhet med vad som tillämpas för trädgårdsnäringen och fisket skulle självfallet kunna ordnas enklare, men den tillgodoser inte den enskilde skogsarbetarens ekonomiska intresse på samma sätt som den individuella restitutionen skulle göra. Det är sålunda nackdelar förbundna med både den individuella och den kollektiva återbäringen, och därför har utskottet ifrågasatt om inte försök bör göras att finna andra tänkbara lösningar.

Då utskottet trots sitt klart deklarerade positiva intresse för en lösning av denna fråga ändå inte har biträtt förslaget om en särskild utredning, är det, som tidigare anförts, därför att frågan för närvarande behandlas av 1965 års bilskatteutredning. Nämnda utredning avser att redan 1967, alltså nästa år, lägga fram förslag i frågan. I likhet med herr Hammarsten tror jag, att om vi vill ha en tillfredsställande lösning på detta spörsmål, så är utskottets förslag, att avvakta 1965 års bilskatteutrednings betänkande och att därefter avgöra frågan, den bästa, lämpligaste och snabbaste vägen för en lösning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! När detta ärende behandlas blir man litet fundersam över vissa saker. Jag har begärt ordet närmast för att få ställa en fråga till utskottet men också till motionärerna.

I motion nr 61 i första kammaren, av herr Wanhainen m. fl., sägs att man vill ha restitution till skogsarbetare. Det anges också på vilket sätt detta skall kunna ordnas. I centerpartimotionen däremot, nr 15, som är tryckt i denna kammare och har herrar Harald Larsson i Hedenäset och Erik Larsson i Norderön som motionärer, är man såvitt jag kan se betydligt mera demokratisk och säger att man vill ha restitu-

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

tion för allt motorsågsbränsle som används.

Det är väl ändå många skogsägare som arbetar hela året runt i sin egen skog, och därmed sitter de i precis samma båt som skogsarbetarna. Därför skulle jag gärna vilja ha ett speciellt svar från motionärerna, om de avsett att restitutionen skall gälla även skogsägarna.

Beträffande nödvändigheten av detta restitutionsförfarande har ordats rätt mycket, och jag skall ansluta mig till vad tidigare talare har sagt. Vi kan konstatera att det har blivit betydligt större bränsleförbrukning för varje arbetare därigenom att sågarna blivit lättare och därför används i betydligt större omfattning än tidigare.

Jag har hjälpt till med en hel del deklARATIONER under innevarande år, och jag vet att vare sig det rör sig om skogsägare eller anställda skogsarbetare har de köpt bränsle för 600—800 kronor, en del för 1 000 kronor. Eftersom bensinskatten är den största posten därvidlag med 57 öre per liter, förstår vi att det är nödvändigt att ett rättvist restitutionsförfarande kommer till stånd.

Detta är ingen ny fråga, och det är synd att den inte kunnat lösas efter alla de framställningar som gjorts här i riksdagen. Det var egentligen centerpartiet som började aktualisera frågan. Det är ändå glädjande att i dag konstatera, att man nu synes vara överens om nödvändigheten av ett sådant förfarande. Vägen till målet synes nu vara kort. Vad man diskuterar här är vissa formella frågor rörande tillvägagångssättet. Hur än utgången av en eventuell omröstning kommer att bli, återstår det att lösa de tekniska problemen för att man skall klara förfarandet administrativt och få rättvisa mellan dem som kommer i åtnjutande av denna restitution.

Jag skall för min del, herr talman, inte ställa något yrkande. Men jag hoppas ändå att denna fråga skall kunna

ägnas så mycket intresse från regeringens sida att man får ett beslut så snart som möjligt i positiv riktning. Det har väckts motioner från alla partier, och man är överens om behovet av restitution. Då är det väl besynnerligt om inte regeringen skall kunna få fram en förnuftig lösning av frågan.

Herr ESKILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora rent av gladde sig åt att första kammaren har behandlat ärendet på sätt som skett. Jag tycker däremot att det var litet snopet att inte någon vågade begära votering. Är det en rättvisesak som man strider för och är man stark i tron, som det heter, måste man också agera på det sätt som jag har gjort. Och jag vågar påstå att herr Eriksson i Bäckmora innerst inne känner sig besvärad av att han inte äger möjlighet att instämna med mig. Efter herr Erikssons i Bäckmora deklARATION har jag inte anledning tro att jag misstar mig på denna punkt.

Herr Eriksson i Bäckmora säger att frågan aldrig kan lösas snabbare än vad som kommer att ske enligt de uppdragna riktlinjerna. Det är jag helt på det klara med. Men varför blir det på detta sätt? Herr Eriksson i Bäckmora och andra som motionerat visste mycket väl att det pågick en utredning. Under sådana förhållanden fanns det ingen anledning att motionera, om man litade på utredningen.

Herr Jonasson ville halvt om halvt göra gällande att jag skulle ha förbisett att det finns skogsägare som arbetar i skogsbruket. Det har jag ingalunda gjort. När en hemmansägare som är skogsägare går ut i skogen och använder sig av motorsåg vid upparbetningen av rotstående skog, är han skogsarbetare, vid dessa tillfällen i varje fall.

Herr Jonasson behöver alltså inte befara att jag har några andra avsikter än dem jag givit uttryck åt. När jag använder begreppet skogsarbetare syftar

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

jag på alla som är sysselsatta i skogsbruket.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Centerpartisterna vill ta åt sig äran när det gäller initiativ till restitution av skatt på bensin för motorsågar. De åsyftar väl då framför allt interpellationen år 1957. Men löser man problem genom interpellationer? Det måste väl ändå vara motioner, och från socialdemokratiskt håll väcktes, om jag är riktigt underrättad, en motion år 1958. Så inte skall man på centerpartihåll yvas så mycket över sin insats i frågan — man ligger kanske ett tuffjät före med en interpellation, som inte löser problemet.

Herr Hammarsten deklarerade att han satt på denna fråga i avdelningen. Jag kan då för min del deklarera att jag satt på frågan i slutomgången i utskottet. Om jag redan från början fått sitta på denna fråga — alltså även i avdelningen — hade jag naturligtvis framlagt ett skrivet yrkande med motivering. Men som det nu var nöjde jag mig med en blank reservation. Jag vill emellertid understryka vad jag tidigare sagt att jag skulle ha känt mig mycket mera nöjd om utskottet framlagt ett mera positivt förslag, som kammarerna i dag kunnat fatta beslut om.

Herr ALLARD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner det nödvändigt deklarera, på grund av herr Wikners mycket kritiska inställning till utskottsutlåtandet, att herr Wikner satt med vid realbehandlingen av denna fråga i utskottet — alltså då frågan kom från avdelningen. Herr Wikner hade alltså alla möjligheter att ställa yrkande och att avge en motiverad reservation; han har nu anmält blank reservation. Mot bakgrund av den kritiska inställning herr Wikner ger uttryck för i dag förefaller det som om det riktiga varit att han fört fram sin ståndpunkt i en motiverad reservation.

Som svar på herr Jonassons fråga vill jag säga, att utskottet har betraktat en lösning av detta problem som angelägen inte enbart för skogsarbetarkåren — och med skogsarbetarkåren avser jag i detta fall dem som är organiserade skogsarbetare — utan självfallet också för alla de skogsägare som är jämförbara med skogsarbetarna och arbetar i sin egen skog.

Det är tveksamt huruvida ett beslut i enlighet med det motionsyrkande som herr Eskilsson hemställde om bifall till skulle tillgodose skogsägarna, då det här talas om att återbetalningen varje år skall ske till vederbörande skogsarbetare.

Jag upprepar, herr talman, att för den som vill ha en lösning av denna fråga är den av utskottet föreslagna vägen lämpligast.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är närmast till herr Eskilsson jag vill säga några ord. Herr Eskilsson framhöll i en replik till mig att herr Eriksson i Bäckmora gladdes åt att första kammaren hade följt utskottsmajoriteten, och det kan jag ge honom rätt i eftersom jag biträder dess positiva skrivning. Men jag kan också säga till herr Eskilsson att jag har ett särskilt yttrande och att jag känner mig ledsen över hans sätt att agera i denna fråga, eftersom jag fruktar att hans yrkande kommer att få så ringa stöd i denna kammare att det kan innebära en fördröjning av denna frågas behandling, vilket vore beklagligt.

Till herr Wikner skulle jag i likhet med herr Allard vilja säga angående herr Wikners sätt att agera i denna fråga att han borde ha fogat en reservation till utskottets betänkande, men att så inte skett kan måhända förklaras med herr Wikners ovana vid utskottsbehandling av ärenden.

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få tacka herrar Eskilsson och Allard för deras besked. Vad som gjorde mig tveksam var motiveringen i den motion i vilken herr Wanhainen är huvudmotionär. Det förutsättes nämligen där att skogsarbetaren får sin restitution efter det att han erhållit intyg från sin arbetsgivare. Detta framgår också av den första att-satsen i klämman, där det heter: »att individuell restitution skall ske av skatt på bensin, som förbrukas av motorsågar inom skogsbruket, genom återbetalning årligen till vederbörande skogsarbetare».

Det framgår också tydligt av herr Al-lards tillkännagivande av hur utskottet sett på denna fråga att det var tvivelaktigt huruvida skogsägarna kunde inräknas i detta sammanhang. Därför är jag mycket tacksam för det tillrättläggande som gjorts. Vi har nu fått reda på hur det förhåller sig.

Vidare ber jag om ursäkt om jag i viss mån trampade herr Wikner på tårna genom att nämna centerpartiets insats i detta sammanhang. Herr Wikner har synnerligen svårt att se att någon annan än hans egna partikamrater ut- rättar något i detta hus. Om jag minns rätt sade jag att det var centerpartiet som började motionera i denna fråga. Jag tror det fortfarande. Herr Wikner tror annorlunda. Jag föreslår, herr Wikner, att vi kommer överens om att efteråt ta reda på hur det förhåller sig med den saken.

Herr HAMMARSTEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta är tydligen en mycket stor fråga, som skall föranleda lång diskussion trots att ingen reservation finns fogad till utskottets utlåtande. Jag vill först säga att jag tycker att det är rätt ointressant vem det var som motionerade först i denna fråga. Jag tycker att det är mera angeläget att vi för en diskussion om hur man

snabbast skall nå fram till en lösning av detta problem.

Jag har gjort min deklaration i ett tidigare inlägg, men jag vill till herr Eskilsson säga ytterligare några ord. Herr Eskilsson tycks mena att det inte finns någon anledning att väcka en motion, om man inte är beredd att i alla lägen yrka bifall till denna. Jag tycker för min del att den skrivning som utskottet presterat är värdefull när det gäller att för dem, som handlägger denna fråga, understryka bevillningsutskottets och riksdagens mening om dess angelägenhetsgrad.

Till herr Wikner skulle jag bara vilja framhålla att jag tror det hade varit värdefullt om herr Wikner också hade varit med om behandlingen inom avdelningen. I så fall hade han kanske fått sådana sakskalet att han över huvud taget hade avstått från sin blanka reservation, vilken han avgav när han helt hastigt kastades in i behandlingen av denna fråga i utskottet.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora vill jag fråga: Har Ni verkligen inte lagt märke till att det inte var jag som ställde yrkandet?

Vad ovana beträffar skall jag faktiskt försöka bättra mig. Jag tror att också herr Eriksson i Bäckmora under årens lopp har blivit vanare och vanare.

Sakuppgifterna har jag fått även i efterhand. Jag säger än en gång att det hade varit bättre, om vi hade kunnat få ett beslut i denna fråga i dag. Jag tror nämligen att den kan komma tillbaka.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Tillåt mig att i denna debatt få erinra om att det bakom dessa motioner finns en bred uppslutning av representanter för det socialdemokratiska partiet, folkpartiet, centerpartiet och högerpartiet. Det råder en lika

Restitution av skatt på bensin för motorsågar

enig politisk uppslutning kring utskottets uttalande.

Jag är alldeles förvissad om att vi kommer att tjäna denna frågas lösning bäst genom att bifalla utskottets förslag.

Herr talman! Jag ber att till alla delar få instämma i det uttalande som herr Allard tidigare gjort och yrkar liksom han bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Nordgren (h) och Öhvall (fp).

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Av denna debatt kan man alldeles tydligt konstatera att nuvarande beskattningsregler missgynnar skogsbruket och dess arbetare. En snar ändring är därför önskvärd.

Jag har lyssnat på debatten i dessa frågor under många år och minns så väl när herr Larsson i Hedenäset, som sitter här i bänken, ställde sin fråga till statsrådet med krav att man skulle göra någonting för att ändra dessa missförhållanden. Lika väl minns jag vilket negativt och ointresserat svar han fick av statsrådet, som sade att han inte ville vara med om något sådant.

Också under debatten i dag har en rad talare från socialdemokratiskt håll — t. ex. herr Eskilsson och herr Wikner — genom sin historieskrivning nitiskt sökt skildra vilken brist på intresse regeringen visat för frågans lösning. Trots detta vågar jag säga till kammarens ledamöter att det bästa sättet att få en lösning är att satsa på utskottets förslag, som är enhälligt och förefaller att vara den enda möjliga framgångslinjen i den situation som vi nu har här i kammaren.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att notera att utskottets skrivning innebär ett steg i riktning mot en reform så att skogsarbetarna och skogsägarna icke behöver betala vägs katt när de begagnar sina motorsågar. Jag förutsätter att riks-

dagens beslut kommer att bli sådant, att vi snart kan se fram mot en reform på detta område.

I första hand vill jag yrka bifall till motionerna nr 9 i första kammaren och 15 i denna kammare, men då detta väl inte blir riksdagens beslut vill jag därutöver ha markerat att vi i och med det förslag som bevillningsutskottet lagt fram kan vänta oss en bättre ordning med rättvisa åt skogsarbetarna och skogsägarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 9 och II: 15; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Eskilsson under överläggningen framställda yrkandet om bifall till de två första att-satserna i hemställan i motionerna I: 61 och II: 96; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eskilsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Eskilsson under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eskilsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 182 ja och 23 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 205 av herr *Isacson m. fl.* och II: 273 av herr *Ringaby m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 502 av herr *Eric Carlsson* och II: 627 av herr *Jonasson*;

3) de likalydande motionerna I: 526 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 610 av fröken *Elmén m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till

Kungl. Maj:t anhålla om utredning på sätt i motionerna anförts och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden; samt

4) motionen II: 264 av herrar *Dahlgren* och *Gustafsson* i Stenkyrka.

Utskottet hemställde,

A. beträffande rättsskyddet för den enskilde i skattefrågor

att de likalydande motionerna I: 526 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 610 av fröken *Elmén m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande tidpunkten för avlämnande av självdeklaration

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 502 av herr *Eric Carlsson* och II: 627 av herr *Jonasson*, samt

2) motionen II: 264 av herrar *Dahlgren* och *Gustafsson* i Stenkyrka, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. beträffande ersättning till ledamot av prövningsnämnd

att de likalydande motionerna I: 205 av herr *Isacson m. fl.* och II: 273 av herr *Ringaby m. fl.* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande rättsskyddet för den enskilde i skattefrågor

av herrar *Elofsson*, *Lundström*, *Erik Filip Pettersson*, *Enarsson*, *Ottosson*, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Söderström*, vilka ansett, att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 526 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 610 av fröken *Elmén m. fl.* i skrivelse till

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden;

B. beträffande tidpunkten för avlämnande av självdeklaration

av herrar *Elofsson, Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Det är ju lätt för utskottet att säga att denna fråga varit uppe tidigare, ty det har den varit vid flera tillfällen. Jag förstår att även utskottets representanter här i kammaren kommer att säga att denna fråga nyligen behandlats, särskilt som det skedde så sent som i höstas. Men enligt mitt sätt att se blir ett förslag inte mindre sakligt motiverat bara därför att det nyligen varit föremål för behandling. Det kan ju också hända, att man vid den tidigare behandlingen missat en hel del av det centrala i frågan.

Jag skall i dag fatta mig mycket kort, särskilt som jag kan hänvisa till synpunkter som senare i denna debatt kommer att anföras av en av motionärerna, fröken Elmén. Jag skall inskränka mig till att hänvisa till vad JO-utredningen säger i fråga om rättsskyddet för den enskilde. Jag skall t. o. m. göra det så lätt för mig att jag citerar ett par meningar ur utredningen. I utredningen heter det:

»Möjligheterna för de enskilda att vid handläggning av förvaltningsärenden få rättshjälp av sakkunniga personer är givetvis av stor betydelse för upprätthållandet av ett gott rättsskydd. Detta gäller icke minst inom taxeringsförfarandet. Med hänsyn till skattemålens ofta komplicerade beskaffenhet kan den skattskyldige känna sig ur stånd att tillvarata sin rätt inför taxeringsmyndigheterna utan biträde av expertis. Anli-

tandet av sådan kan dock medföra betydande kostnader.»

Jag tycker att detta uttalande kort sammanfattar reservanternas önskemål. Det är inte rimligt att den enskilde själv — på egen risk och på egen bekostnad — skall behöva slåss för den rättssäkerhet som han bör ha även i en administrativ process.

Utskottet säger för resten självt i sitt utlåtande med hänvisning till JO-utredningen:

»Slutligen har utredningen — — — framhållit att det med hänsyn till skattemålens ofta komplicerade beskaffenhet skulle vara från rättssäkerhetssynpunkt av värde om den enskilde hade möjlighet att i skattemål komma i åtnjutande av fri rättshjälp. Behovet av sådan skulle enligt utredningens uppfattning kunna tillgodoses genom att vid länsstyrelserna inrättades särskilda ombud med uppgift att bevaka de skattskyldigas rättssäkerhet i taxeringsförfarandet samt att meddela råd och upplysningar i deklara-tionsfrågor.»

Det är egendomligt att den skrivningen faktiskt görs av utskottsmajoriteten, eftersom det är just dessa synpunkter i JO-utredningen som reservanterna och tidigare motionärer velat ta fasta på som stöd för de krav de ställer. Besynnerligt nog avvisar utskottet sedan direkt de förslag om utredning som reservanterna framlagt.

Vi har från riksdagens sida vid ett flertal tillfällen — praktiskt taget årligen, inte bara en gång om året utan flera — beslutat om ett högre skatetryck för medborgarna. Just den majoritet som ställer sig avvisande till vårt krav i dag är också den som är främst när det gäller att föreslå ett högre skatetryck. Vi har dessutom på grund av penningvärdeförsämringen och på grund av inflationen automatiskt fått ett ytterligare ökat skatetryck. Det borde enligt mitt förmenande vara en hederssak för oss här i riksdagen att också göra allt som är möjligt för att se till att den en-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

skilde får alla tänkbara rättssäkerhetskrav tillgodosedda när dessa högre skatter tas ut. Det finns för närvarande inte några möjligheter att anse att den enskilde har den bevakning och den rådgivning som han borde ha i dessa mycket komplicerade frågor. Det är inte rimligt att begära att den enskilde skattebetalaren själv skall kunna sätta sig in i dessa stundom mycket komplicerade författningar och kunna överblicka konsekvenserna av att handla eller inte handla i det ena eller andra läget.

Reservanterna begär en samlad översyn och en systematisk granskning av taxeringsförfattningarna varvid man just bör ta hänsyn till rättssäkerhetskravet, och detta är enligt vår mening starkt motiverat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation A.

Herr **KÄRRLANDER** (s):

Herr talman! Fru Nettelbrandt sade att hon skulle göra det lätt för sig genom att citera JO-utredningen. Jag skall göra det lika lätt för mig genom att citera reservationen.

Efter själva ingressen skriver reservanterna:

»JO-utredningen, vars betänkande för närvarande är föremål för remissbehandling, har blottat betydande svagheter i de skattskyldigas rättsskydd. De förslag, som JO-utredningen framlagt för att främja rättssäkerheten för den enskilde, kommer enligt vad som har upplysts att behandlas i en proposition till höstriksdagen. — JO-utredningen har emellertid haft att behandla endast en del av de spörsmål som aktualiserats i motionerna I: 526 och II: 610. Flera frågor, som gäller den skattskyldiges rättssäkerhet, är under behandling i andra utredningar. — Det föreligger emellertid enligt utskottets uppfattning behov av en samlad översyn och en systematisk granskning av taxeringsförfattningarna utifrån önskemålet att i största möjliga utsträckning — även i enskildheter — tillgodose rättssäker-

hetskravet. Den utredning, som utskottet åsyftar, bör självfallet beakta det utredningsarbete som genomföres på skilda håll. Utredningen får icke åberopas till fördröjning av beslut i anledning av JO-utredningens förslag.»

Sedan kommer reservanterna fram till klämman, i vilken påyrkas en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr talman! Hur kan man över huvud taget skriva en sådan reservation? Jag skall bara göra några korta kommentarer.

Reservanterna säger att de förslag JO-utredningen framlagt för att främja rättssäkerheten för den enskilde kommer att behandlas i en proposition till höstriksdagen. Just denna sak är ett mycket starkt argument att motsätta sig reservanternas önskan att få en utredning till stånd.

Reservanterna skriver sedan: »Flera frågor, som gäller den skattskyldiges rättssäkerhet, är under behandling i andra utredningar.» Dessa utredningar pågår alltså samtidigt. Här har vi, herr talman, ett annat argument som talar mot att man nu skall sätta i gång ytterligare en lång och vidlyftig utredning.

Jag kan nämna ännu ett argument som talar mot reservanternas krav. De skriver, att de vill ha »en samlad översyn och en systematisk granskning av taxeringsförfattningarna utifrån önskemålet att i största möjliga utsträckning — även i enskildheter — tillgodose rättssäkerhetskravet.»

Sedan kommer de anspråk som reservanterna har i formuleringen: »Den utredning, som utskottet åsyftar, bör självfallet beakta det utredningsarbete som genomföres på skilda håll. Utredningen får icke åberopas till fördröjning av beslut i anledning av JO-utredningens förslag.»

Det borde egentligen inte, herr talman, vara nödvändigt att göra någon ytterligare kommentar. Men alla de önskemål som reservanterna uppställer är i sig själva oförenliga. Reservanterna vill

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

att man skall göra en samlad översyn av hela taxeringsförordningen och företaga en systematisk granskning. I detta arbete skall den tilltänkta utredningen beakta vad man gör i andra utredningar på detta område som pågår. Man skall givetvis inte göra någonting som hindrar den till hösten väntade proposition, som bygger på JO-utredningen. Allt detta skall en utredning — tillsatt exempelvis i dag — slutbehandla, så att en proposition kan föreligga till höstriktsdagen; eftersom vi inte kan ha två propositioner som behandlar samma sak, får alltså utredningen inte hålla på alltför länge. Under den tid jag suttit i andra kammaren tror jag inte, att jag någon gång sett en reservation, som i sig själv visat upp så många argument mot de egna önskemålen som denna gör.

Fru Nettelbrandt säger, efter att ha citerat något av utskottets utlåtande beträffande kostnaderna, att det är egendomligt att utskottet kommer till den slutsatsen. Men, herr talman, är det något som är egendomligt så är det reservanternas utlåtande. Sedan de har räknat upp alla de skäl som sakligt talar emot att nu tillsätta en ny utredning, när det dels skall komma en proposition och dels pågår andra utredningar i samma ärende, då är det egendomligt, herr talman, att sluta med att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det finns inga som helst sakliga skäl för en sådan åtgärd.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag tillät mig citera ett par meningar ur JO-utredningens betänkande var det därför att jag fick ett auktoritativt uttalande av en statlig utredning, som nyligen avlämnat sina förslag och därför inte rimligen kunnat vara föremål för exempelvis citering eller uppmärksamhet i kamrarna under den långa rad av behandlingstillfällen som detta ärende ti-

digare haft. När herr Kärlander citerar reservationen kanske jag kan tolka det som ett citat av ett auktoritativt uttalande från de utskottsreservanter som har trängt in i denna problematik, och jag anser att reservanterna har gjort det på ett bättre sätt än herr Kärlander, som nu tolkar reservationen på detta egendomliga sätt.

JO-utredningens förslag berör helt andra områden än just skatteområdet, men man har dessutom beaktat situationen inom taxeringsväsendet. Man har gått igenom den och gjort uttalanden utan att på den punkten göra några konkreta förslag. JO-utredningen har haft en rad andra uppgifter. Reservanterna vill inte medverka till att det skall bli någon som helst försening av de förslag som kan komma på de olika punkterna eftersom de också är befogade. JO-utredningen har emellertid inte haft i uppdrag att göra just denna samlade översyn över taxeringsområdet. Där finns en rad frågor som verkligen behöver bevakas, och innan en utredning gör ett uttalande på de punkterna på samma bestämda sätt som JO-utredningen gjort kan man förutsätta att det är befogat att någonting händer.

Jag tror slutligen att det var första gången i diskussionen om dessa frågor som jag inte hörde herr Kärlander komma flaggande med taxeringsintendenterna såsom tillräckligt tillgodoseende rättssäkerhetskravet, och det var i alla fall ett inregistrerande av att vi närmat oss varandra något på den punkten.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! JO-utredningen höll på i ungefär två och ett halvt år för att tränga in i detta förslag. Fru Nettelbrandt försökte förgäves finna något argument för sin uppfattning. Det enda hon kunde göra var att helt framtala att jag hade tolkat JO-utredningen

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

»egendomligt», men det är av intet intresse i sammanhanget; jag har i varje fall inget intresse av fru Nettelbrandts bedömning i det avseendet.

Kvar står dels att det skall framläggas en proposition i höst i anledning av utredningen, dels att reservanterna själva säger att det pågår en rad andra utredningar till vilka hänsyn skall tagas, dels att arbetet inte får försenas. Jag vidhåller att det är oförenligt med vanlig utredningspraxis.

Fru Nettelbrandt sade att jag hade glömt att säga något om taxeringsintendenterna. Det har jag inte haft anledning att göra, fru Nettelbrandt. Vid föregående tillfällen då vi har samtalat om dessa frågor har det visat sig att fru Nettelbrandt på något sätt varit allergisk mot taxeringsintendenterna. Jag trodde att den allergien var ett övervunnet stadium, och då ville jag givetvis inte beröra den frågan.

Något nytt har inte framkommit och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber först och främst att till alla delar få instämma i vad fru Nettelbrandt har sagt. Hon har tagit upp rent sakliga motiveringar för reservationen. Herr Kärrianders resonemang tycker jag däremot är egendomligt. Hur många gånger begär vi inte, när ett ärende har blivit splittrat på olika utredningar, att få en utredning med samlad översyn på de olika frågorna? Det har hänt flera gånger och inte bara i detta fall. Herr Kärrianders förvåning förvånar därför mig i allra högsta grad.

Utskottet anför bl. a.: »På grund av det anförda och då enligt utskottets mening taxeringsförordningens regler för taxeringsprocessen, rätt tillämpade, måste anses fullt tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt avstyrker utskottet bifall till motionerna — — —.» En hel del av reglerna för taxerings-

processen behöver säkerligen en översyn, men vad man kanske framför allt måste utreda är den olika tillämpningen av dessa regler från det ena taxeringsdistriktet till det andra. Häromdagen hade vi en debatt här om att folkpensionärerna, när de inte har någon annan inkomst än folkpensionen, skulle vara befriade från skatt. Därvid framgick att det tillämpas helt olika regler. Stockholm t. ex. beskattar sina folkpensionärer, medan andra kommuner inte gör det.

En skattefråga tycker jag inte har kunnat undgå bevillningsutskottets ledamöter då den omnämns en hel del i pressen, nämligen diskrimineringen i skatteavseende av militärpersonal i FN-tjänst. Att den frågan över huvud taget har tagits upp beror på att en rådman, som hade tjänst i FN som auditör, kom underfund med att alla beskattades enligt olika regler. Det gällde alltså frågan om skattebefrielse i Sverige eller inte. Huvudregeln är att mer än ett års vistelse utomlands medför skattebefrielse. Det visade sig emellertid att det inte var vistelsens längd som blev avgörande utan snarare vilket arbete som utfördes utomlands. Framför allt blev militären missgynnad, under det att de som arbetade inom sjukvård, de som var flygare m. fl. blev beskattade efter andra regler. Alla som anställdes i FN:s tjänst fick vid sin anställning besked om att de skulle vara befriade från skatt i hemlandet om de var i tjänst utomlands mer än ett år. När rådmannen var därute, kom han underfund med att i samma byggnad, FN-byggnaden i Léopoldville, satt en landshövding i första våningen och han var skattefri, rådmannen själv som var jurist och satt i fjärde våningen skulle betala skatt, en Transair-tjänsteman på femte våningen var skattefri, medan en FN-tjänsteman med samma arbete i samma rum skulle betala skatt. En svensk lasarettsläkare vid undervisningssjukhuset i Korea var skattefri, medan en som var med i den

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

internationella övervakningskommissionen och tjänstgjorde åtta mil norr om Söul skulle betala skatt.

Det var framför allt militärerna som var ute i tjänst i Kongo som tydligen blev beskattade och diskriminerade i detta avseende. De hade som jag sade förut blivit utlovade att inte bli beskattade, och därför blev deras förvåning mycket stor, när de återvände till hemlandet och långt efteråt fick en skatt att inbetala ända upp till sex å sju år därefter.

Juristen lämnade in olika inlagor och fick avslagsbeslut av taxeringsintendenten och prövningsnämnden. Han gick vidare med sina klagomål och bad att få förhandsbesked från regeringsrätten. Regeringsrätten sade därvid nej. Men med olika inlagor och med användande av all sin juridiska kunskap och dylikt och efter att ha givit ut en vitbok, som han skickade till medlemmar av kammarrätten och till regeringsråd m. fl., har han efter fem års arbete fått rätt i kammarrätten trots regeringsrättens uttalande.

Man skall vara jurist och vara kunnig i alla detaljer och känna till hela det juridiska förfarandet för att över huvud taget kunna få sin rätt tillgodosedd, såsom skedde i detta fall. Jag tycker att detta om något vittnar om att det förekommer orättvisor i fråga om beskattningen. Som han själv säger var grundsatsen om likformig beskattning och likheten inför lagen helt satt ur spel. Det är ett fall som i sig innesluter en hel rad fall, vilket utgör bevis nog för att det behövs för den enskilde skatdragaren någon som bevakar hans rätt och rättssäkerheten i sådana fall.

Alldeles nyss var det en kvinnlig tjänsteman som i likhet med sina elva manliga kolleger gjorde exakt samma avdrag för omkostnader för resor m. m. De manliga kollegerna fick sina avdrag godkända, men däremot fick hon inte det. I det fallet tillstyrkte taxeringsintendenten hennes avdrag, men

prövningsnämnden gick emot honom, och nu har hon fört frågan vidare till kammarrätten. Jag skulle kunna dra fram ofantligt många sådana här fall. Men hur många är det som verkligen går vidare och överklagar? Ovannämnda kvinnliga tjänsteman berättade, att när hon gjorde förfrågningar hos vederbörande instans behandlades hon som en misstänkt figur, som om hon ville på något sätt undandra det allmänna vad som tillkommer det, och det är det ju inte frågan om här. Vi skall naturligtvis ge kejsaren vad kejsaren tillhör — det är inte fråga om annat — men här gäller det att inte resultatet blir att en eller flera orättmätigt beskattas. Är efter år förekommer en hel del sådana här orättvisor i fråga om beskattningen. En tillrättläggning av detta blir hela tiden fördröjd genom att vi inte får den allsidiga utredning som har begärts. Jag anser att en ändring bör komma till stånd på detta område så fort som möjligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen A.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Även fröken Elmén tycker att min tolkning av reservationen är egendomlig, men förstår inte fröken Elmén, att man inte kan både äta upp kakan och ha den kvar. Jag skulle ha förstått reservanterna, om de sagt att JO-utredningen är bra, att den har påvisat vissa brister som bör rättas till, att den är under remissbehandling och att det väl kommer en proposition. Men det räcker inte härmed. Vi måste ha en samlad översyn, och vi vill ha denna översyn först.

Man kan emellertid inte både kräva att JO-utredningens förslag skall lagfästas och att de andra pågående utredningarna som krävs av reservanterna skall ta hänsyn till alla dessa faktorer men att det ändå inte får ske någon fördröjning. Fröken Elmén och fru Net-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

telbrandt, det är här som motsättningarna finns. Utskottsminoriteten har helt enkelt sagt att vad som hittills skett är bra, men det bör bli en samlad översyn. Utskottsminoriteten önskar skriva till Kungl. Maj:t med anhållan om att allt sammanbakas till en pott och att det görs en översyn. Då har man inte att vänta något resultat inom de närmaste fyra, fem, kanske sex åren, eftersom detta är en synnerligen stor och komplicerad fråga. Det går inte att förena dessa saker på det sätt som reservanterna tänkt sig, och det är här motsättningarna finns.

Det finns ingen anledning för oss här i kammaren att fundera över de exempel som fröken Elmén hämtat från FN, d. v. s. att man är skattefri i den ena våningen medan man betalar skatt i den andra. Ser vi på rättsväsendet över huvud taget kan vi fastslå, att det är vanligt att olika rättsinstanser stannar vid olika beslut, vilket inte betyder att det råder någon osäkerhet.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nog uppstår det olikhet inför lagen, eftersom olika människor behandlas på olika sätt. Jag tycker detta är en allvarlig fråga och just med hänsyn till — såsom fru Nettelbrandt just framhållit — att beskattningen tar mer och mer av den enskildes inkomst är det viktigt, att beskattningen sker verkligt rättvist.

När vissa utredningar har tagit upp somliga detaljer, som kanske inte är upptagna i det förslag som reservanterna ställt sig bakom, är det rätt vanligt att man samarbetar med dessa utredningar och tar del av de resultat de kommit fram till. Dessa resultat kan ju också användas i den kommande utredningen. Jag har själv suttit i utredningar där det förekommit samarbete med andra pågående utredningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Eftersom flera talare varit uppe kan jag fatta mig ganska kort.

Jag kan konstatera att det i utskottets utlåtande framhålles, att utskottsmajoriteten rent allmänt delar motionärerens uppfattning, varefter reservationen avstyrks.

Jag fick i dag på bordet ett snabbprotokoll, nr 53, från första kammaren, som visar att herr Svanström där gjort ett inlägg i debatten i onsdags. Herr Svanström framhöll att han deltog i JO-utredningen, där det blev långa diskussioner om dessa problem, men JO-utredningen fann att det var tveksamt om man enligt direktiven för utredningen kunde ta ställning till just frågan om rättssäkerheten. Han sade vidare att JO-utredningen nu är slutförd och att den definitivt inte har tagit upp denna fråga.

Herr talman! Detta gör att jag anser det berättigat att ansluta sig till denna reservation, varför jag också ber att få yrka bifall till reservationen A av herr Elofsson m. fl.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Rättssäkerhet är ett stort ord och innehåller någonting oerhört väsentligt i en demokratisk rättsstat, där man inte bör sky några ansträngningar att trygga och bygga ut rättssäkerheten. Det är bevisligen så, att rättssäkerheten är relativt illa tillgodosedd just i skatteavseende och vid taxeringsprocessen.

Detta ärende innehåller många delfrågor. Det som närmast intresserar mig är frågan om en utredning rörande den enskildes rättssäkerhet i taxeringsärenden.

Där kommer vi också in på en delfråga, som också beröres i föreliggande handlingar, nämligen frågan om ränta på kvarstående skatt. Det är ett ytterst otillfredsställande förhållande att taxe-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

ringsmyndigheterna a ena sidan parar ihop människor och sambeskattar dem. Därigenom får vederbörande ofta betala högre skatt. Om en person å andra sidan har stor kvarskatt och ränta på den men hustrun får pengar tillbaka, så kan det innebära att kvarskatteräntan bortfaller; men en utredning härom gör inte skattemyndigheterna.

För någon tid sedan tog jag mig friheten fråga statsrådet Sträng om denna sak — herr Sträng hör till de statsråd som svarar på enkla frågor. Det är som bekant inte alla som gör det. Detta verkade vara en fråga som intresserade honom mycket, och han menade att den skulle bli löst när vi får datamaskiner på länsstyrelserna.

En annan omständighet som gör att denna fråga är så viktig är att taxeringsprocesser kan vara så farliga ur rättssäkerhetssynpunkt. Bevisbördan är nämligen omkastad i taxeringsprocesser. I en vanlig process är det åklagaren som skall bevisa att en åtalad har begått brottslig handling, men i taxeringsmål kan taxeringsmyndigheterna påstå att en person har tjänat så och så mycket, och sedan skall vederbörande skattebetalare bevisa att påståendet är felaktigt. Jag tror inte att man kan göra något åt den saken, men detta förhållande gör det än mer angeläget att bevaka rättssäkerhetsintressena.

Dessutom är det så i en vanlig process, att om någon i högre instans överklagar ett utslag i rådhusrätten, så kan domen inte ändras till hans nackdel. Om det bara är han själv som klagar, är det ingen risk för att domen blir hårdare. Den kan endast ändras till det bättre eller bli densamma som tidigare. Men i en taxeringsprocess riskerar den klagande att utslaget ändras till hans nackdel och att han får högre skatt än tidigare. Inte heller den saken tror jag dock att man kan ändra på, men det är också en omständighet som har stor betydelse i sammanhanget.

Det händer inte sällan att en person

som överklagar sin taxering får till svar att överklagandet visserligen var befogat, men vid en noggrann genomgång av deklarationen har det ändå visat sig att det eller det värdet har upptagits litet för lågt, det och det avdraget var litet för stort o. s. v. Slutresultatet blir därför en högre taxering än den han från början åsattes.

Det vore utomordentligt värdefullt — och det har också framhållits i någon motion — att vid prövningsnämnderna ha ett ombud som kunde hjälpa de klagande. Detta ombud bör vara placerat på länsstyrelsen och där ta del av inkomna klagomål. Handlingarna i överklagandena är nu ofta mycket bristfälliga. Många känner sig kallade att hjälpa deklaranterna, men alla är inte så väl skickade härför. Naturligtvis finns det också skickliga hjälpare, men många behärskar inte dessa frågor, trots att de ställer sina tjänster till förfogande mot betalning. Ett ombud vid en prövningsnämnd skulle som sagt ha till uppgift att hjälpa de klagande och se till att överklagandena är så fullständiga som de bör vara och så juridiskt övertygande som de kan bli.

Fröken Elmén redovisade här ett fall från Stockholm som gällde extra avdrag för folkpensionärer, och då såg jag att herr Andersson i Essvik skakade på huvudet. Men faktum är att också fru Nancy Eriksson har bedyrat att det förekommer att människor i Stockholm som bara har sin folkpension blir beskattade, vilket strider mot gällande skattelagstiftning. Jag har också fått den saken bekräftad från andra håll, bl. a. från människor som sitter i prövningsnämnden. Sådant förekommer i ett mycket stort antal fall.

De ombud jag här talar om skulle också ha till uppgift att genom blänkare i pressen och på annat sätt sprida kunskap om de skattskyldigas rätt och bl. a. tala om att den som har folkpension i princip inte skall erlägga skatt och att den pensionär som har en viss

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

biinkomst skall erhålla visst skatteavdrag. En stor mängd människor vet inte detta. De blir påförda skatt, trots att de enligt gällande bestämmelser inte skall betala någon skatt. Det är inte tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Så behandlar man inte människor i en rättsstat, i ett högstående demokratiskt samhälle som vårt.

Här finns ytterligt starka skäl att bättre på rättssäkerheten. Jag tycker i motsats till herr Kärrlander att det skulle vara värdefullt, såsom fru Nettelbrandt och andra sagt här, med en samlad men ändå speciell utredning, som just skulle ta hand om dessa aspekter på den enskildes rättsäkerhet i skattefrågor och taxeringsprocesser. Ytterligare stöd fick jag av herr Söderström. Vad han hade att anföra var mycket anmärkningsvärt och betydelsefullt i denna debatt.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen A.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr Kärrlander har sin vana trogen i denna debatt ställt en hel del frågor om vad reservanterna kan förstå eller inte förstå. Den dag då herr Kärrlander kommit till klarhet över att man kan begära en utredning i frågor som icke en annan utredning tidigare har sysslat med och att det icke innebär ett fördröjande av den tidigare utredningens eventuella åtföljande förslag, kanske vi mera meningsfullt kan diskutera dessa frågor med varandra.

Herr Sjöholm tog upp något exempel som är mycket belysande för de svårigheter den enskilde har, nämligen beräkningen av räntan för äkta makar i skilda fall. Det är ytterst få i detta land som själva är hemma i dessa uträkningar och kan klara av dem eller ens är medvetna om att man har anledning att göra en sådan kontroll och sedan se till att få sin rätt bevakad.

Vi har en annan fråga som också är viktigt att beakta och som inte tillfreds-

ställande lösts, och det är frågan om besvärstiden, som infaller under sommaren när hela vårt samhälle har avfolkats. Många människor befinner sig i utlandet och har inte möjlighet att här hemma bevaka sin rätt under den tiden. Men herr Kärrlander tycker kanske att det är tillfredsställande som det är.

Vi har i den vanliga civilprocessen en möjlighet för sådana som inte ekonomiskt kan klara en dyrbar process, nämligen den fria rättegången. Motsvarande möjlighet finns inte inom skatteprocessen, trots att den vore i hög grad motiverad. Men herr Kärrlander kanske inte heller tycker att det är egendomligt att de som inte har det ekonomiskt så bra ställt, att de kan bekosta någon som tar till vara deras rätt, inte får samma rättsskydd som andra.

Herr Kärrlander sade att jag skulle vara allergisk mot taxeringsintendenter. Yttrandet får verkligen helt stå för herr Kärrlanders räkning. Olämpliga påståenden om ens inställning får man ibland lov att kommentera, men direkt felaktiga påståenden om ens inställning bör inte kommenteras — då blir debatten helt förvirrad.

Jag ber, herr talman, att inte minst med instämmande i den redogörelse som fröken Elmén här lämnat få yrka bifall till reservationen A.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar med att konstatera att fru Nettelbrandt alltså *inte* är allergisk mot taxeringsintendenter.

Sedan vill jag säga att för varje gång fru Nettelbrandt kommer upp i talarstolen drar hon upp en ny sak, sedan den hon sysslat med förut blivit förbrukad. Nu lade hon besvärstiden liksom i vågskålen för att visa hur stor vikt det problemet har. Men fortsätter damerna och herrarna att anföra en rad av bevis för hur nödvändigt det är med

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

en allmän översyn, måste ni väl ändå hålla med om att det blir en stor och komplicerad utredning och att det kommer att dröja årtal innan man kan få fram något resultat.

JO-utredningen försvinner och de andra utredningarna fördröjs — det blir en förlängning av arbetet. Jag har också varit med i en del utredningar, fröken Elmén, och vet att visst kan man ha samarbete. Men det går inte att samordna två utredningar utan att det blir en förlängning av den tid som åtgår, innan arbetet blir färdigt. Det är bara att konstatera detta enkla faktum.

Till herr Sjöholm har jag inte anledning att säga något annat än möjligtvis på en punkt.

Herr Sjöholm hävdar att Stockholms stad lägger skatt på pensionärer som inte har någon skattekraft. Ja, så sker otvivelaktigt i vissa fall här i landet. Men herr Sjöholm som är jurist bör veta, att om någon kommun — vare sig det är Stockholms stad eller någon annan — debiterar skatt där det inte finns skattekraft och det alltså inte går att få ut skatten, så blir det staten som får betala beloppet i fråga till kommunen.

Det finns emellertid ingen anledning att ta upp en diskussion om denna fråga just nu — den har samband med problemet nedsatt skatteförmåga och vad dit hör.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord med anledning av vad herr Kärrlander sade rörande pensionärerna i Stockholm!

Visst är det som herr Kärrlander säger. Men här visar det sig vilken avgrund som skiljer oss åt. Jag talar om den enskildes rättssäkerhet, medan herr Kärrlander helt glömmer bort denna och talar om att det blir staten som får betala för de stackars människor som

dessförinnan, herr Kärrlander, har blivit uppsökta av utmätningsmän, som försökt utmäta vad vederbörande har. Hur man kan glömma bort detta förstår jag inte. Det är verkligen ett väsentligt problem, om dessa människor blir påförda skatt som de inte skall betala. En del av dem är så fogliga och har sådan respekt för myndigheterna att de betalar dessa skatter, trots att de inte skulle ha behövt göra det. De som inte betalar blir krävda i tämligen hotfulla ordalag — det talas om utmätning och införsel. Och det kan dessutom bli utmätning, om personen i fråga inte klagar.

Jag menar att det föreslagna ombudet i prövningsnämnden skulle ha till uppgift att sprida kunskap om bestämmelserna, så att människor som blir felaktigt behandlade verkligen vet om detta och söker rättelse.

Så ligger det till, herr Kärrlander, och på denna punkt är det en kolossal skillnad oss emellan.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den senast förda debatten, men herr Sjöholm, som tydligen noga följer med vad som händer i kammaren, hade uppmärksammat att jag skakat på huvudet, och han drog slutsatsen att jag gjorde det med anledning av de uppgifter som fru Nancy Eriksson lämnade angående taxering av pensionärer i Stockholm under en debatt här i kammaren för någon vecka sedan. Men min huvudskakning berodde, herr Sjöholm, på att jag anser det vara fullständigt hopplöst att här i kammaren diskutera de enskilda människornas och alltså de enskilda pensionärernas situation med mindre än att man har tillgång till ifrågavarande taxeringsmaterial.

Vad jag sade under den tidigare debatten och vad jag vill understryka är att taxeringsförordningen ger pensionärerna rätt till vissa avdrag. Vi konstaterade att rikskattenämnden be-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor m. m.

tydligt hade vidgat dessa avdragsmöjligheter. Hur de olika taxeringsnämnderna agerar vill jag inte uttala mig om utan att ha tillgång till deklARATIONERNA — men herr Sjöholm kanske har tillgång till dessa.

Jag skulle vidare trots att jag sagt att jag inte skall blanda mig i denna diskussion vilja ta upp en sak något vid sidan av vad jag nyss berört. Jag vill peka på ett exempel där vi i heligt nit kanske gått väl långt och som blivit till förfång för deklareranterna.

I 65 § taxeringsförelördningen heter det: »Förekommer anledning att åsätta skattskyldig taxering med avvikelser från självdeklaration, skall — — — tillfälle beredas den skattskyldige att yttra sig i frågan.» Detta tillgår i regel på ett som jag tycker mycket irrationellt sätt, nämligen genom en avvikelserblankett med tre bilagor, som är exakt lika med undantag av att det på en endast anges »ifrågasatt avvikelse». Denna bilaga skickas först till vederbörande deklarerant för kännedom, varefter denne kanske tycker att den avvikelse som taxeringsnämnden ifrågasatt är i sin ordning och följaktligen inte låter höra av sig. På grundval av detta förfarande fastställs taxeringen.

Den arme deklareranten blir emellertid inte så litet konfunderad när han kanske en vecka eller fjorton dagar efteråt får en exakt likadan uppgift, som bara skiljer sig däri att det på denna står »avvikelse» från deklARATIONERNA i stället för »ifrågasatt avvikelse». Han frågar sig nog om taxeringsordförändringarna har betalats per rad eller på grundval av det antal papper de producerar. Jag har många gånger träffat på deklareranter som frågat mig vad som är meningarna med detta förfarande.

Jag tycker att man borde kunna införa en sådan ordning att det vore tillfyllt om man skickat ut det första papperet och inte hört av vederbörande deklarerant. För taxeringsnämnderna innebär det — det skall villigt erkännas

— inte något större besvär att skicka ut ytterligare en bilaga, eftersom den redan är utskrivnen, men för mottagaren framstår det såsom »helknasigt» att med fjorton dagars mellanrum få två nästan exakt likadana uppgifter.

Detta får bli mitt bidrag till debatten i denna fråga.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag har arbetat med taxeringsfrågor i 19 år och jag har aldrig använt den blankett som herr Andersson här berörde. Man behöver inte vara så undersätlig mot överheten, att man använder blanketter bara för att de råkar finnas till — man kan också ta hänsyn till om de är ändamålsenliga eller ej. Emellertid instämmer jag fullständigt med herr Andersson i sak.

Men herr Andersson har ju framfört ytterligare ett motiv för att i denna fråga tillsätta en utredning. I denna kunde även tas upp spörsmålet om blanketterna uppfyller de rättssäkerhetskrav som vi bör uppställa. Däremot kan jag inte hålla med herr Andersson om att man inte skulle kunna anföra exempel från taxeringar som ägt rum som motiv för att det behövs en utredning. Jag tycker att det anförda exemplet från Stockholm, där en hel grupp människor behandlats felaktigt, är alldeles utomordentligt. I sådana fall behöver det göras något. I detta sammanhang kommer det av mig tidigare nämnda ombudet in, som skulle kunna sprida kunskap om dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 99 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag i voteringen under mom. A i bevillningsutskottets betänkande nr 28 råkade rösta fel.

Punkterna B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa driftslån inom jordbruket,

nr 30, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 22 § kommunal-skattelagen, samt

Fortsatt valutareglering

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal med ändring och komplettering av avtalet den 20 december 1956 mellan Sverige och Italien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9

Fortsatt valutareglering

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering jämte motioner i ämnet.

I en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 43, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordnat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juli 1959 (nr 264).

Den tid för vilken förordnande om fortsatt valutareglering avsåges bli meddelat och valutaförordningen äga fortsatt giltighet var den 1 juli 1966—den 30 juni 1967.

Till utskottet hade även hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 656 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 808 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*, vari yrkats att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 43 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ut-

Fortsatt valutareglering

redning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutaregleringen och belysa de problem som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma,

dels de likalydande motionerna nr 657 i första kammaren av herr *Strandberg* och nr 807 i andra kammaren av herrar *Björkman* och *Bengtson* i Solna, vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 43.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med avslag på motionerna I: 657 och II: 807 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad som förordats i den förevarande propositionen;

B. vad beträffar det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört;

C. besluta att motionerna I: 656 och II: 808 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Hilding*, *Berglund* och *Hyltander*, vilka ansett

dels att visst avsnitt i utskottets yttrande bort ha i reservationen angiven lydelse,

dels att utskottet under punkten C. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 656 och II: 808 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutaregleringen och belysa de problem som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma;

2. av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Åkerlund*, vilka ansett

dels att visst avsnitt i utskottets yttrande bort ha i denna reservation angiven lydelse,

dels att utskottet under punkterna A. och B. bort hemställa,
att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 657 och II: 807 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

B. besluta att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. av herr *Regnéll*, som ansett

dels att det i reservationen 2) avsedda avsnittet i utskottets yttrande bort ha i reservationen 3) angiven lydelse,

dels att utskottet under punkterna A. och B. bort hemställa,
att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 657 och II: 807 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

B. besluta att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

dels ock att, för det fall att i motsats mot vad under A. yrkats samtycke skulle ges till förordnande om fortsatt valutareglering, utskottet under punkten C. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 656 och II: 808 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutaregleringen och belysa de problem som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Det ärende, som vi i anledning av bankoutskottets utlåtande nr 23 skall behandla, är en alltsedan 1939 varje år återkommande fråga, nämligen frågan om valutaregleringsförordningens fortsatta giltighet ett år

Fortsatt valutareglering

framåt eller som nu från den 30 juni 1966 t. o. m. den 30 juni 1967. Denna valutaförordning är baserad på en fullmaktslag, valutalagen, vilken ger Kungl. Maj:t möjlighet att utfärda förordnanden om valutareglering. Om detta förordnande gäller att det med visst undantag endast får meddelas efter att riksdagen lämnat sitt medgivande. Riksdagen har sålunda att ta ställning till detta förordnande varje år, då lagen som nämnts endast gäller för en tidsperiod av ett år.

Nu är det så att riksbanken lämnats betydande frihet vid valutaregleringens tillämpning allteftersom riksbankens penningpolitiska verksamhet kräver detta eller eljest hänsynen till rikets betalningsförhållanden med utlandet så kräver. Under år 1964 vidtogs sålunda olika åtgärder i liberaliserande riktning. Ytterligare sådan liberalisering har tillämpats under år 1965. Man kan därför fråga sig, om lagen numera har någon praktisk betydelse eftersom den tillämpas alltmer liberalt.

Departementschefen vill nu emellertid ha medgivande för lagens tillämpning under ytterligare ett år, särskilt med tanke på den del av förordningen som är i funktion och som gäller värdepappershandeln över gränserna. Han konstaterar för sin del också att regleringen fortfarande är nödvändig för att begränsa jämviktsstörande kapitalrörelser mellan länderna.

I utskottsutlåtandet behandlas även motionerna I: 656 och II: 808, vari man framhåller att valutaregleringen efter de uppmjukningar som numera skett tillämpas i rätt begränsad omfattning och då främst för att hindra utförsel av värdepapper. Och man frågar sig: Varför just förhindra detta slag av kapitalrörelser? Med hänsyn till de ökande internationella förbindelserna bör denna reglering på längre sikt helt kunna avvecklas.

I motionerna föreslås därför en ut-

redning i syfte att åstadkomma en väsentligare uppmjukning och förenkling av den nuvarande valutaregleringen. En sådan utredning bör, anser man, belysa de problem som kan komma att aktualiseras vid ett slopande av regleringen.

Utskottets majoritet ansluter sig helt till propositionens förslag och de önskemål med avseende på den fortsatta valutaregleringen som departementschefen har framfört. Man konstaterar att de i praktiken kvarstående begränsningarna i valutarörelserna endast avser vissa typer av kapitaltransaktioner. Och man anser att en betydande smidighet iaktas vid tillämpningen, varför en ändring enligt utskottets uppfattning inte är nödvändig.

Herr talman! I reservation nr 1 har vi reserverat instämt i de förut angivna motionerna, och vi noterar med tillfredsställelse att valutaregleringen tillämpas på ett i huvudsak liberalt sätt. Vi konstaterar emellertid att de inskränkningar i valutarörelserna som allfort består torde fylla en högst begränsad funktion och ha ringa ekonomisk-politisk effekt. Det är önskvärt att ytterligare underlätta de internationella ekonomiska förbindelserna, varför reserverarna i likhet med motionärerna anser att valutaregleringen på längre sikt bör helt avvecklas.

För företagen måste denna valutaförordning vara till avsevärd nackdel så länge den ändå är i kraft. Den skapar ovisshet på kapitalmarknaden, då man inte med säkerhet vet vilka kapitaltransaktioner över gränserna som i de enskilda fallen kan anse att tillåtas. Härigenom störs också den långsiktiga planering som i dagens läge är så nödvändig för vårt näringsliv. Reserverarna tillstyrker därför motionerna och hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utredning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutareg-

Fortsatt valutareglering

leringen och belysa de problem som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1 som fogats till utskottets hemställan under punkten C.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Som herr Berglund redan nämnt är frågan om fortsatt valutareglering någonting som återkommer med osviklig säkerhet varje år. Det är i år tjugosjunde eller tjuogoåttonde gången som finansministern framlägger förslag om fortsatt valutareglering.

Argumenten är, med vissa variationer, varje år desamma. I årets proposition om förlängning av valutaregleringen talar finansministern om »nödvändigheten av regleringar av detta slag så länge som konjunkturläge och andra betydelsefulla betingelser för den ekonomiska politiken varierar länderna emellan». Om den motiveringen skall tillämpas torde vi aldrig bli av med valutaregleringen. Inte ens finansministern lär väl tro att »konjunkturläge och andra betydelsefulla betingelser för den ekonomiska politiken» någonsin skall bli så likartade att man på den grunden kunde upphöra med valutaregleringen.

Finansministern säger vidare i propositionen att valutaregleringen för närvarande främst begränsar värdepappershandeln över gränserna. Av detta får man dock inte dra slutsatsen, att alla andra kapitalrörelser skulle vara fria — så är nämligen inte fallet. Men i fråga om värdepappershandeln är regleringen så sträng, att vi kan tala om nära nog oöverstigliga hinder för denna typ av kapitalrörelser.

Den nuvarande regleringen förorsakar krångel och besvär, och den medför att svenska företag missar goda chanser i utlandet. Handeln med svenska värdepapper på den utländska

kapitalmarknaden är en gynnsam och ofta nödvändig förutsättning för att svenska företag i finansieringshänseende skall kunna arbeta på samma villkor som konkurrenterna i andra länder. Det vore bättre att avskaffa regleringen och ha samma regler som i andra länder, vilka i princip är fria från reglering med reservation för vissa kompletterande undantag. Enligt vår uppfattning är det lämpligare att ha principiell frihet och att för den händelse det visar sig nödvändigt införa vissa restriktioner. Som det nu är har vi principiell ofrihet med variationer i undantagen. Man kan uppnå samma reella resultat utan valutareglering och vissa begränsningar, exempelvis rekommendationer från centralbanken till affärsbankerna, såsom det sker på andra områden inom penningpolitiken.

Vi tycker att både finansministern — med den kännedom han säkerligen har om de ogynnsamma verkningar som regleringens nuvarande utformning medför — och riksdagen borde våga ta steget att helt avskaffa valutaregleringen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Jag har inget att erinra mot utskottsmajoritetens tillstyrkan av regeringens hemställan om att valutaförordningens giltighetstid skall förlängas. Jag vill emellertid passa på tillfället att göra några kommentarer till det ämne vi nu behandlar.

Diskussionerna i bankutskottet har tydligen enbart rört sig om, huruvida den nuvarande, ytterligt uppmjukade valutaförordningen skall helt avskaffas eller bibehållas för ännu någon tid. Frågan om huruvida det kunde vara motiverat med en skärpning av förordningen är tydligen ett alternativ som inte alls behandlats, och ändå är väl

Fortsatt valutareglering

detta vad som främst borde övervägas med hänsyn till den föreliggande ekonomiska situationen i landet.

Läget är känt. Vi har ett väldigt, växande importöverskott som bara för någon månad sedan föranledde nya hårda beskattningar av bilismen vilket motiverades med en strävan att uppnå en bättre balans i fråga om utrikeshandeln och våra valutaförhållanden. Vilka ytterligare importhämmande åtgärder som kan bli aktuella med hänsyn till valutasituationen är ännu inte känt, men finansministern har nyligen framhållit att läget inte har på något sätt ljusnat och inte kan väntas göra det inom den närmaste framtiden.

Borde man inte i en sådan situation överväga att utnyttja de möjligheter som valutaregleringen ger? För vår del har vi i skrivelse till riksbanksfullmäktige föreslagit skärpningar dels då det gäller kapitalexporten, dels i fråga om det maximala belopp i valuta som fritt får utföras. Har dessa och liknande frågor över huvud taget diskuterats i utskottet? Eller har frågan om valutaregleringens fortbestånd behandlats fjärran från dagens ekonomiska verklighet?

Vid denna riksdags början ansåg finansministern att den bristande balansen i utrikeshandeln för närvarande är vårt viktigaste ekonomiska problem, och den meningen bestreds inte av någon. Men när nu riksdagens bankoutskott behandlat frågan om valutaregleringens vara eller inte vara, så sägs i utlåtandet ingenting om den ekonomiska bakgrunden, som väl ändå borde utgöra utgångspunkten vid ställningstagandet i själva saken.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Som flera talare redan har nämnt, så är detta ett gammalt ärende. När man sitter och tittar tillbaka på vad som förevarit under de gångna åren, finner man att de som handlägger detta ärende i departementet arbetat flitigt

med saxen. De har klippt samman vad de har skrivit under tidigare år, klistrat ihop det och på så sätt kunnat presentera en proposition som varit sig ganska lik från år till år.

När valutaregleringen eu gång i världen kom till — det var 1939 — var syftet med den att man skulle kunna värna valutareserven, så att den inte togs i anspråk av enskilda intressen för forcerad import till landet. Detta är nu, som herr Björkman sade, 27, 28 år sedan, och situationen har förändrats ganska radikalt under den tid som gått. Men det tar inte en klippande sax hänsyn till, och tyvärr ser man inte många spår av nytänkande i departementets ställningstagande till frågan om huruvida valutaregleringen fortfarande behövs eller inte.

Förhållandena är, som sagt, helt andra nu än 1939. De faktorer, som i första hand skapat det nya läget, är integrationssträvandena och de resultat som man redan nått till följd av dessa strävanden samt den problematik som föreligger kring u-länderna — en problematik som blir alltmera påträngande, vilket vi hade anledning att konstatera under kammardebatten häromdagen. Båda dessa ting, den fortgående integreringen med det därav följande bildandet av stora handelsblock och u-ländernas problematik har inneburit, att det gamla mönstret, där utbytet länderna emellan i stort sätt inskränkte sig till varor, inte längre är tillämpligt. Nu gäller det för den internationella arbetsfördelningen att se till att själva produktionsfaktorerna kan vandra över gränserna. Det gäller arbetskraften, det gäller vad vi kallar know-how och det gäller kapitalet. De som försummar att se att vi på detta sätt befinner oss i ett helt nytt läge gör fel.

När man diskuterar dessa ting, finner man att företrädare för olika intressen såsom rimligt är har ganska olika syn på dem. Grovt sett kan sägas att företrädare för myndigheterna är mera be-

Fortsatt valutareglering

någna för en fortsatt reglering, medan företrädare för näringslivet och företagsamheten kräver, att den kvarstående regleringen skall avskaffas. Vidare är det klart att vi alltefter vår allmänna politiska bakgrund betraktar dessa frågor olika. Är man socialist, ja, då är man anhängare av reglering, och är man kommunist — såsom den talare som nyss var uppe före mig i talarstolen — vill man ha ännu mer reglering. Är man däremot borgerligt sinnad, har man, såsom herr Björkman formulerade det, den principiella uppfattningen att det icke skall finnas regler, från vilka undantag måste ges och vilka hindrar det fria agerandet; man vill i stället tillåta det fria agerandet och endast ha sådana regler som krävs för att hindra missbruk.

Det är därför inte så märkligt att vi hamnat i olika uppfattningar om vad som är nyttigt och riktigt i fråga om valutaregleringen. Eftersom jag anser att detta är ett mycket viktigt ärende, skall jag tillåta mig att något gå igenom argumenteringen från båda sidor. För mig som bankman ligger det nära till hands att göra detta i form av en uppställning, där jag har en debetsida och en kreditsida och försöker komma fram till ett saldo.

Om man då börjar med debetsidan, som regeringsanhängare och regleringsanhängare är särskilt angelägna om att studera, finner man där sådana omständigheter som störningar i betalningsbalansen, eventuellt till följd av medveten spekulation ifrån utlandet, rädsla för utländskt inflytande över det svenska näringslivet och rädsla för att styrkan i den interna ekonomiska politiken skall förtas genom att kapitalrörelser fritt skall kunna göras över gränserna.

I dessa avseenden tycker företrädare för företagsamheten, att myndigheterna har en alltför ängslig attityd och överallt ser spöken som inte finns. Naturligtvis innebär det i vissa lägen en påfrestning för betalningsbalansen när

man avsäger sig kontrollen över kapitalrörelser över gränserna. Men det har visat sig att länder med betydligt mindre ekonomisk motståndskraft än vårt land mycket väl kunnat bemästra dessa problem. Man frågar sig då varför det skulle vara omöjligt just för vårt land. Det innebär en nedvärdering av vår ekonomi som man annars inte är van att finna redovisad från regeringshåll.

Vad beträffar rädslan för att fria kapitalrörelser skulle göra det omöjligt att driva en rationell intern ekonomisk politik här i landet är det också lätt att finna motskäl. Ju friare förhållandena är mellan länderna, desto mindre skillnader blir det mellan konjunkturlägena på olika håll. Följaktligen blir det också mindre anledning att upprätthålla varierande räntelägen och i övrigt föra en ekonomisk politik som väsentligt avviker från omvärldens. Med andra ord: friare möjligheter till kapitalrörelser skapar i och för sig mindre behov av restriktioner på hemmamarknaden, helt enkelt därför att förhållandena kommer att bli varandra mera lika på de skilda marknaderna.

Jag skall inte gå in på detaljerna. Den som är intresserad av dessa ting vet att de finns redovisade bland annat i en diskussion mellan professor Dahmén och kanslirådet Klackenbergs i finansdepartementet, vilken är tryckt i Ekonomisk Revy 1963. När jag nyss tittade igenom den på nytt såg jag att sista inlägget slutar med: »Var och en får väl tills vidare behålla sin tro». Det är ett konstaterande som man tyvärr har anledning göra i detta sammanhang liksom i så många andra.

Vad beträffar den tredje omständigheten som jag förde upp på debetsidan, nämligen inflytande över svenskt näringsliv från utländskt håll, är det alldeles klart att där föreligger en problematik, som man möter i ännu större skala när det gäller inflödet av amerikanskt kapital till Europa. Vi har sett diskussionen därom utspela sig t. ex. i Frank-

Fortsatt valutareglering

rike, men också i betydligt mindre nationellt medvetna stater. Det finns ingen anledning för oss här i landet att skämmas över att erkänna som en realitet att vi helst ser det svenska näringslivet bevarat i svenska händer. Denna synpunkt, som inte minst förts fram från centerpartiets sida, mister dock onekligen en del av sin slagkraft som argument till förmån för valutareglering när man konstaterar att vi kan komma till rätta med problemet genom de regler som gäller för våra aktiebolag, och som skiljer mellan fria och bundna aktier. De bundna aktierna får icke förvärvas av utländskt rättsobjekt. Redan därigenom finns det alltså möjlighet att i stort sett bevara det svenska näringslivet i svenska händer.

Om jag sedan går över till de poster som bör sättas upp på kreditsidan, alltså de fördelar för det svenska näringslivet och det svenska folkhushållet som man skulle kunna vinna genom en avveckling av valutaregleringen, är det inte alls svårt att påvisa sådana fördelar. Det pågår i Europa en allmän omstrukturering av näringslivet som en följd av de stora handelsblockens tillkomst och vårt engagemang i u-landshjälpen. Det innebär, som jag nyss nämnde, att man måste ägna ett helt annat intresse åt lokaliseringen av produktionsfaktorerna än vad som tidigare skett.

Den internationella arbetsfördelningen nöjer sig inte längre med den gamla uppläggningsen, som innebär att en del länder avstod från att producera vissa varuslag och överlät det åt utlandet. Det innebär att man avsåg sig företagsmöjligheterna i vissa branscher. Vill man inte göra det, får man i stället låta företagsamheten flytta utomlands genom att investera i produktionsanläggningar utomlands och ta i anspråk den arbetskraft som finns där.

För svenskt näringslivs del är vi väl medvetna om att den höga ambition till företagsamhet och initiativ, som kan konstateras här i landet, inte kan till-

fredsställas genom vår egen tillgång på arbetskraft. Vi har då att välja mellan att importera arbetskraft till arbetsplatser här i landet eller att förlägga en del arbetsplatser, fortfarande i svensk ägo, till länder där det finns mera gott om arbetskraft. Inte heller i detta sammanhang är det någon som helst anledning förneka att en okontrollerad och omfattande invandring av utländsk arbetskraft skapar problem. Vi har sett hur demokratiskt synnerligen högtstående länder ådragit sig verkliga svårigheter genom en omfattande sådan invandring. Vi har inget skäl att sticka under stol med att också vi här hemma skulle få sociologiska och emotionella bekymmer av olika slag, om det skedde en mycket omfattande invandring till vårt land.

Vill vi inte minska ambitionsgraden hos de svenska företagen måste vi ställa oss positiva till att arbetsplatser i svensk regi upprättas utomlands. Arbetsplatser är för resten nu ofta inte styrda från ett enda land, utan det är fråga om förenade företag med intressenter i olika länder. Det är väl skäl att tro att man i fortsättningen kommer att få se ännu mera av denna företagstyp.

Om vi inte skall bli skilda från det internationella ekonomiska umgänget och få sitta ganska isolerade här uppe i Norden, måste vi på ett tidigt stadium vara med om denna utveckling. Vi måste kunna deltaga i obligationsemissioner, där kapital lånas upp på olika marknader för att sedan användas i företag med ägare från olika länder. Inte minst inom bankvärlden märker man hur viktigt det är att på ett tidigt stadium ha kontakt med vad som sker, att känna marknaderna genom personlig erfarenhet, att känna de människor som är aktiva i dessa operationer världen över o. s. v. Sådana ting försvåras genom den nuvarande valutaregleringen och den osäkerhet den medför om huruvida ett projekt kan realiseras eller inte.

Överväganden som dessa leder till att

Fortsatt valutareglering

man vid en bedömning av de samlade posterna på debetsidan och kreditsidan finner att saldot talar kraftigt till förmån för en ytterligare liberalisering av valutabestämmelserna.

Det resultat som jag alltså har kommit till — och som företrädare för näringslivet väl genomgående kommer till — kan lätt kollas mot det resultat som andra länder har kommit till. Man finner även där ett positivt ställningstagande till friare former än de som funnits under åren efter det senaste världskriget. Det är den filosofien som ligger bakom liberaliseringskoden inom EEC. Och det är också sådana strävanden som ligger bakom överenskommelserna inom OECD.

Vad skall vi då göra här hemma, om det möjligen skulle bli så bra att den ene lyckas övertyga den andre om riktigheten i sin tro att vi bör gå vidare på liberaliseringens väg? Ja, vi bör inte rusa åstad, utan vi bör ta det försiktigt och naturligtvis veta hur den väg ser ut som vi vill slå in på.

Den tanken är folkpartiet inne på i sin partimotion, där man talar om eu utredning. Samma tanke har framförts inom bankofullmäktige av herr Yngve Holmberg, som också har rekommenderat att man skall göra en utredning beträffande tekniska problem som uppstår som konsekvens av en avskaffad valutareglering.

För egen del finner jag argumenteringen i folkpartimotionen och den tanke som herr Holmberg givit uttryck åt helt riktig. Jag har anslutit mig till den genom en reservation som för fram önskemålet om utredning i ett tillägg utöver den reservation som övriga högerrepresentanter inom utskottet har framfört.

Sedan man väl vet vad man teoretiskt har att räkna med bör man tänka sig en successiv avveckling av valutaregleringen. Det är folkpartiets ståndpunkt, och det skulle naturligtvis i realiteten också bli resultatet av ett bifall till höger-

yrkandet om att avskaffa valutaregleringen redan nu. Valutaregleringen är inte något som man ändrar från den ena dagen till den andra. Ett beslut kan fattas nu, men en avveckling måste ske successivt.

Dessa utläggningar har, herr talman, redovisat bakgrunden till det resonemang som har fått mig att utforma den reservation som är betecknad med nr 3 och till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr KARLSSON i Huddinge (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll sade att om man är kommunist är man anhängare av mera regleringar än alla andra. Den tolkningen av vår inställning vill jag inte beteckna som riktig.

Låt oss, herr Regnéll, tala i klartext. För någon månad sedan beslutade riksdagen att ytterligare beskatta bilismen. Denna beskattning, som motiverades med valutasituationen, medför exempelvis, att människor i glesbygder som måste resa flera mil till sitt arbete och som därför måste ha bil får mer än andra bidra till att klara vår valutasituation. Många gånger har dessa människor också långt till affärerna, därför att de som funnits på hemorten är nedlagda.

Samtidigt tillåter vi, att människor släpar valuta ur landet för att köpa tomter och hus i Spanien och på Bahamaöarna eller för att göra lyxkryssningar, som kostar cirka 15 000—20 000 kronor. Vi tillåter att företagare släpar pengar ur landet bara därför att arbetskraften är billigare och skatterna lägre i andra länder.

När man reglerar i det ena fallet borde man reglera litet också i det andra. Det är i varje fall kommunisternas mening.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge frågade om vi i utskottet disku-

Fortsatt valutareglering

terat frågan om valutareglering utan att ha kännedom om de problem som är aktuella inom svenskt näringsliv i dag. Han menade att det i utskottets uttalande inte finns någonting sagt om bakgrunden till våra uttalanden.

Jag vill då erinra honom om att bakgrunden för vår diskussion i bankoutskottet har varit den proposition som Kungl. Maj:t har framlagt. I denna proposition skriver finansministern bl. a. att han i årets finansplan utvecklat sin syn »på frågan om nödvändigheten av regleringar av detta slag så länge som konjunkturenläge och andra betydelsefulla betingelser för den ekonomiska politiken varierar länderna emellan». Förutom denna hänvisning till vad som sagts i finansplanen går han igenom de åtgärder som vidtagits av regeringen och skälen till dem.

Här finns alltså den bakgrund som herr Karlsson inte trodde fanns. Det kanske är lika bra att ni läser detta, innan ni avfattar nästa skrivelse till riksbanken, eller vart ni nu skrev förra gången.

Det är givet att regleringar alltid skapar besvär. De är emellertid inte tillkomna för ro skull, utan för att minska andra bekymmer som annars skulle ha varit alltför stora. Som framhålles i folkpartimotionen tillämpar regeringen valutaregleringen på ett mycket liberalt sätt. Därför får regeringen beröm både av folkpartiet och högern i de föreliggande reservationerna. De vill emellertid gå ännu längre på liberaliseringens väg.

Finansministern har emellertid i propositionen visat att även om valutaregleringen är liberal i sig själv, har man under det gångna året genomfört ytterligare väsentliga liberaliseringar på olika områden beträffande regleringens tillämpning. Som herr Björkman framhöll gäller begränsningarna främst värdepappershandeln. Ytterst få andra begränsningar är av någon större betydelse i denna reglering.

Vi kan naturligtvis diskutera hur det skulle se ut, om det inte fanns någon valutareglering. Jag är inte helt överens med herr Regnéll om att ägandeförhållandena inom det svenska näringslivet skulle ha blivit opåverkade, om vi slopat denna reglering. Ett sådant land som Schweiz, som är relativt liberalt, har måst vidta vissa åtgärder för att klara sitt eget näringsliv, så att inte företagen köps upp av amerikanska och tyska intressen.

Om man tar bort valutaregleringen behövs det andra åtgärder i stället, och då är det troligt, att högern och folkpartiet skulle klaga på dessa nya former av reglering, som skulle sägas vara ett hinder för näringslivet.

Bundna aktier i ett företag kan också transfereras på olika sätt, t. ex. genom att lämnas som säkerhet för lån. I Eskilstuna finns det ett företag som vid ett tillfälle hade 1 miljon kronor av aktiekapitalet i A-aktier, med hela röstetalet knutet till dessa aktier, och 5 miljoner kronor i B-aktier som inte medgav något röstinflytande. Alla B-aktierna låg i utländska händer, medan A-aktierna som tillsammans gav röstmajoriteten i företaget tillhörde svenskar.

När man i engelska tidningar läser om vad som händer inom den engelska industrien, kan man konstatera att en av de engelska storkoncernerna bland sina dotterbolag tar upp detta svenska bolag, som formellt vad rösträtten på de bundna aktierna beträffar är ett svenskt företag. Ekonomiskt och reellt är företaget alltså deras dotterbolag, trots den lagstiftning som vi på denna punkt håller oss med sedan 1916. Denna lagstiftning är alltså lätt att kringgå. Den engelska stålkoncernens innehav av August Stenmans verkstäder i Eskilstuna visar att det förhåller sig så.

Detta förhållande hade också konsekvenser när det gäller överenskommelser mellan engelska och amerikanska

Fortsatt valutareglering

storföretag om rätten att sälja på den amerikanska marknaden. Där fick svensk verkstadsindustri rätt att sälja på den amerikanska marknaden först efter det att amerikansk domstol hade ogiltigförklarat en överenskommelse mellan det amerikanska och det engelska bolaget.

Systemet med bundna aktier är alltså inte tillräckligt för att uppnå det som herr Regnéll tydligen ville nå, att bevara det svenska näringslivet i svenska händer.

Jag måste som sagt ge folkpartiet rätt i att regeringen för en mycket liberal politik. Det kunde mycket väl tänkas att de möjligheter som valutapolitiken och valutaregleringen innebär hade tillämpats beträffande de utländska oljebolagens investeringar på vår västkust, så att vi därigenom till väsentlig del kunnat bevara dessa framtidsindustrier i svenska händer. Det har nu regeringen inte gjort, utan den har låtit den näringsgrenen glida över i engelska och amerikanska oljeintressenters händer.

Där skulle jag ha velat se en annan tillämpning av valutabestämmelserna. Vi har haft möjligheter men saknat en planering för att i detta fall utnyttja dem på ett sätt som bättre skulle ha gagnat svenska intressen. Med herr Regnélls uppläggning av strävandena att bevara vitala delar av det svenska näringslivet i svenska händer kunde man kanske räkna med både högerns och Medborgerlig samlings medverkan och stöd för en annan tillämpning av valutapolitiken på detta område?

Sedan tog herr Regnéll upp ett intressant resonemang, som jag i vissa delar kan ansluta mig till. Han sade att på grund av att arbetskraftsresurserna här i landet är begränsade, måste vi välja mellan att flytta ut vissa näringsgrenar till utlandet eller att importera arbetskraft. I det fallet är väl högern inne på den linjen att det inte skall finnas någon reglering, utan att in-

vandringen helt skall tillgodose vissa arbetsgivares intressen. Det tycks också vara målsättningen för den folkpartistiska politiken på det området. Men en fri import av arbetskraft leder till nya problem. Vi kan bara se på Kalmar län. Där beräknas omkring 6 000 jordbrukare försvinna under de närmaste åren. Man har också där ett par tusen anställda i småindustrier, vilkas framtidsutsikter bedömes vara så ogynnsamma att de troligen kommer att försvinna. Även de gifta kvinnorna i länet har betydligt sämre möjligheter att skaffa sig sysselsättning än fallet är i andra delar av riket. Om dessa gifta kvinnor i Kalmar län skulle ha samma möjligheter att skaffa sig arbetsinkomster som kvinnor på andra håll har skulle ungefär 7 000 av dem få chansen att erhålla arbete på den öppna marknaden. Detta betyder alltså att det i Kalmar län finns en arbetskraftsreserv på 12 000 å 15 000 människor. Trots denna icke utnyttjade reserv har det drivits en invandringspolitik som skapat de problem herr Regnéll talade om. 3 000 människor har tillåtits invandra till ett län som inte kan klara ens sin egen sysselsättning. När man ser en sådan politik undrar man var någonstans huvudet på den kroppen sitter?

Vidare var herr Regnéll inne på frågan om behovet att flytta ut vissa industrier till andra länder. Ja, i den mån industrierna är så svaga att de inte kan betala de löner som vi här i landet anser vara anständiga, har vi naturligtvis ingenting emot att de söker sig en framtid i utlandet. Vi vill ha upp lönerna på hemmamarknaden. Vi vill dessutom få till stånd kortare arbetstid och bättre sociala förhållanden. För det fordras ett väl organiserat och effektivt näringsliv, ur vilket vi kan klämma fram bättre levnadsförhållanden.

Att de sämsta företagen, som inte kan uppfylla dessa fordringar, utvand-

Fortsatt valutareglering

rar till Portugal, Grekland eller Turkiet har vi ingenting emot. Men då vill vi se den åtgärden kompletterad med en effektiv näringspolitik från regeringens sida, en politik som skapar sysselsättning i nya och bättre betalande industrier. Och där kommer vi in på sådana industrier som den oljekemiska industrien jag nyss berörde. Det är när det gäller dessa kemiska industrier som vi ligger långt efter utlandet på industrialiseringens område — detta framgår klart av långtidsutredningens arbete.

Valutareglerings- och näringspolitiken bör sålunda kombineras med invandrings- och arbetsmarknadspolitiken, och det är en helhetsöverblick av näringslivet här i landet som vi måste skaffa oss, om vi skall kunna ta vara på våra möjligheter och undvika att hamna i en situation liknande den engelska, där man är tvungen att alltför mycket inrikta sig på negativa regleringar. Det är en alltför negativ väg, för att kunna skapa de bättre levnadsförhållanden som vi fordrar fackligt och politiskt i fråga om löner, socialpolitik och arbetstid.

Den avvägning som herr Regnéll var inne på anser jag vara riktig, nämligen att man måste bedöma behovet av utflyttning mot behovet av import av arbetskraft. Men samtliga partiledare har ju förklarat sitt intresse av att lösa läglöneproblemet. Hur skall vi lösa det, om det är de bättre betalande industrierna som går ut och skaffar sig billig arbetskraft i andra länder? Vi kan inte hindra dem. Kommunisternas modell med flera regleringar och en Berlinmur runt Sverige för att stoppa alla resor och möjligheter till transferingar håller inte i detta land. Den kommer inte att ha människornas stöd här i landet, lika litet som den kommunistiska murpolitiken har det på andra håll.

Vi måste i stället driva en medveten politik att bygga ut vårt näringsliv.
5 — *Andra kammarens protokoll 1966. Nr 19*

Vi kan därför inte stanna vid att se problemet som en avvägning mellan utflyttning av industrier å ena sidan och import av arbetskraft å den andra, som herr Regnéll sade, även om det är en viktig avvägning. Vi har anledning att ta upp hela investeringspolitiken i näringslivet. Investeringar »på bredden», som skapar flera arbetsplatser inom områden av vårt land där vi redan har brist på arbetskraft, är icke till fördel vare sig för arbetskraften eller för prisutvecklingen och konsumenterna. Där skall vi driva en annan linje. Vi skall ha investeringar på djupet, inte fler arbetsplatser men bättre arbetsplatser, bättre sociala investeringar och bättre bostadsinvesteringar.

Vi skall anpassa näringslivets behov av arbetskraft till den arbetskraft vi har här i landet och ge den arbetskraften bättre arbetsplatser att förtjäna en bättre inkomst på, bättre bostäder att leva i och bättre samhällsutveckling i form av sjukhus, ålderdomshem, vägar, skolor o. s. v. Denna avvägning mellan investeringar på bredden och på djupet kommer alltså in i bilden vid sidan av det som herr Regnéll tog upp beträffande utflyttning av industrier och import av arbetskraft.

Om vi skall hålla oss till det mera begränsade område som finansministern här tagit upp och inte gå in på det vidare perspektiv som herr Regnéll på ett mycket intressant sätt tog upp i sitt inlägg, kan vi nog inte komma till annat resultat än att vi får fortsätta med valutaregleringen. Med det resonemang jag har fört här har jag emellertid velat visa att valutaregleringen bara är en liten del av en medveten näringslivspolitik i syfte att skapa bättre levnadsförhållanden.

Från kommunistiskt håll föreslås att vi skall ha hårdare regleringar för att klara situationen. Det är kommunisternas vanliga väg med koncentrationsläger som slutmål för samhället. Men den vägen vill vi inte gå. Vi måste gå den

Fortsatt valutareglering

positiva vägen i stället. Den positiva vägen är att skapa en sådan expansion i näringslivet, inom höglöneområdena och de framtidsbetonade industrierna, med hjälp av en medveten näringspolitik. En näringspolitik inte bara på jordbrukets område utan också inom de andra 95 procenten av näringslivet, så att vi kan nå resultat så snabbt som möjligt. I en sådan näringspolitik kan vi heller inte undvara en viss valutareglering, även om vi tillämpar den så pass liberalt som vi gjort här, enligt vad som framgår av propositionen.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Herr Hagnell talar om kommunistisk murpolitik. Men vi vill visst inte upprätta några ekonomiska murar runt vårt land, herr Hagnell.

Jag tycker verkligen att herr Hagnell skulle uttrycka sig litet mera försiktigt. Han förklarade att socialdemokraterna inte alls kan tänka sig att det inte skulle vara fria transfereringar här i landet. Men hur kan herr Hagnell vara så säker på denna punkt? Herr Hagnell vet ju ändå inte hur valutasituationen kommer att utveckla sig. Läs vad herr Sträng nyligen har sagt — det är inte så optimistiska tongångar! Kanske får vi tillgripa en viss skärpt valutareglering innan vi har kommit ur denna situation.

Det rör sig här inte om murar utan det rör sig om en smula rättvisa. När somliga skall hjälpa till att rädda vår valutasituation, så borde ju även andra få hjälpa till litet också. Jag kan inte förstå att detta skall vara så främmande för herr Hagnell, som ju är socialdemokrat.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Hagnell går ju lätt upp i varv när han talar om valutaregleringen — det har han gjort även tidigare år. Jag hoppas att herr Regnélls utomordentliga anförande med en ingå-

ende analys av problemen, som talade till förmån för en total avveckling av valutaregleringen, skulle göra åtminstone något intryck på herr Hagnell. Det är emellertid som herr Regnéll sade i slutet av sitt anförande: Här står tro mot tro. Ja, jag skulle nästan vilja säga att här står herr Hagnells övertygade regleringstro mot herr Regnélls vetande i denna fråga. Herr Regnéll kan stödja sig på sakkunskapen — dels sin personliga, dels Svenska bankföreningens. Han kan stödja sig på dem som har verklig erfarenhet av valutaregleringens konsekvenser.

Herr Hagnell nämnde vissa länder — de har nämnts även i finansplanen — vilka i likhet med Sverige har valutareglering. Bl. a. nämnde herr Hagnell Schweiz. Och jag skall hålla med herr Hagnell om att Schweiz verkligen har valutareglering — det är det enda land som infört restriktioner av samma skäl som är motivet för att hela valutaregleringen upprätthålles här i landet. Men om man studerar exempelvis valutastyrelsens i år avgivna berättelse för 1965 skall man finna att den svenska valutaregleringen används som komplement till penningpolitiken, som ett instrument att förhindra överhettning i ekonomin. Man vill alltså på detta sätt hindra att låntagare i Sverige utomlands söker få fram kapital som de inte kan få i de svenska bankerna på grund av gällande kreditrestriktioner.

Det är samma skäl som Schweiz haft för sina åtgärder på valutaregleringens område. Men, herr Hagnell, om jag inte är fel underrättad har ingreppen i Schweiz inte formen av en officiell reglering. De har i stället skett genom en gentlemen's agreement mellan centralbanken och kreditinstituten. Jag tror att vi skulle kunna ha en liknande överenskommelse också i vårt land.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Björkman berörde det schweiziska exemplet. Jag tog för

Fortsatt valutareglering

min del upp detta exempel med utgångspunkt från vad herr Regnéll sade om önskvärdheten av att bevara det svenska näringslivet i svenska händer.

Motsvarande detalj ordnas i Schweiz på andra sätt än det som herr Björkman angav. Man har exempelvis infört namnaktier och tagit reda på ifrågavarande personer på visst sätt för att hindra utlänningarna att köpa schweiziska företag. Detta system infördes redan under krigsåren, då man ville hindra tyskarna från att köpa upp de schweiziska företagen.

Jag menar att den ena regleringens avskaffande leder till den andra regleringens införande. Det är ett problem också i ett land som är så liberalt på transfereringarnas område som Schweiz. Men Schweiz är inte liberalt när det gäller kapitalrörelser som avser Schweiz och utlandet utan när det gäller kapitalrörelser som sker mellan andra länder *via* Schweiz.

Herr Karlsson i Huddinge sade att kommunisterna i Sverige inte önskar en politik, som leder till att vi isolerar oss bakom murar på samma sätt som skett i andra kommunistländer. Ja, jag vet att nya strömningar gör sig gällande inom kommunistpartiet och att man bryter med andra länders kommunistpartier. Det är väl detta som är anledningen till att det bland de kvinnor från olika partier, vilka åtföljde den ryska kvinnliga astronauten upp på riksdaysläktaren för några minuter sedan, inte fanns någon kommunist — ni skall väl deklarerat ert avståndstagande från Ryssland även i detta sammanhang.

Men när man ser att kommunismen i politisk tillämpning i andra länder leder till en murpolitik på olika områden, så frågar man sig var det finns en kommuniststat som tillåter ens tillnärmelsevis en sådan frihet som vi har i vårt land, där en miljon människor årligen reser till andra länder. Jag förstår mycket väl att det ligger i linje med herr Karlssons ideal, att han vill ha en

hårdare reglering också på detta område.

Herr Karlsson tar upp ett uttalande från finansministern om att konsumtionen av importvaror i vårt land ligger på en så pass hög nivå, att vår export av varor inte räcker till för att betala denna import. Vad herr Karlsson i detta fall gör sig till talesman för är inte en valutareglering, med vilken detta förhållande skulle tillrättaläggas, utan en importreglering. Man har i syfte att dämpa importen av utländska varor såsom bensin och bilar infört vissa skatter. Men det är inte bara i glesbygderna som det finns bilar, herr Karlsson, utan det finns väl t. o. m. en och annan sådan i Huddinge.

Detta är alltså inte en fråga i vilken man kan spela ut glesbygdspolitik och storstadspolitik när man samtidigt representerar storstaden, vilket herr Karlsson med frenesi gjort i vissa andra fall, t. ex. när det gällt kapitalkrav från storstäderna på bekostnad av fattigare kommuner på andra håll. Men nu skall herr Karlsson tydligen ta igen detta.

Herr Karlsson har tagit upp en annan reglering, nämligen den som gäller den totala importen i förhållande till den totala exporten, vilken för ögonblicket icke väger jämnt. Vi diskuterar nu en fråga som gäller valutaregleringens tillämpning, icke importregleringen som herr Karlsson tänker på. Tids nog kan det bli aktuellt att diskutera importregleringen så att herr Karlsson får möjlighet att tala för en bättre balans i detta avseende, men den frågan är inte aktuell i dag.

Vad jag sade som svar på herr Karlssons fråga, om vi inte hade haft någon bakgrund till vår diskussion med bankoutskottet om valutaregleringen, var att vi som utgångspunkt hade haft statsverkspropositionen, som beskrivit den allmänna konjunkturmässiga bakgrunden för oss. Till den hänvisades det dessutom i den nu behandlade proposi-

Fortsatt valutareglering

tionen. Herr Karlssons förmodande var alltså som vanligt utan grund.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Herr Hagnell kan vara rolig också vilket är en förmildrande omständighet. Men jag tycker nog att han har en benägenhet att i debatten blanda in saker som inte hör dit. Han har gjort det tidigare och han fortsätter även nu med denna taktik, vad den nu skall tjäna till.

Jag skall inte ta upp hans resonemang annat än i ett avseende, som är väsentligt. Herr Hagnell hävdar att jag skulle blanda ihop importreglering och valutareglering, vilket skulle vara oriktigt. Jag förstår inte hur en ledamot av bankoutskottet kan resonera på det sättet. Vet inte herr Hagnell att vår valutasituation inte bara påverkas av import och export utan också av kapitalrörelserna? Den svenska kapitalexporten omfattar enligt tillgänglig statistik ungefär tre kvarts miljarder kronor per år. Utlandsresorna kostar ungefär en miljard kronor om året. Jag är inte mot utlandsresor och menar inte alls att man skall hindra dem, men jag har tagit upp frågan om huruvida man inte något strängare kunde ransonera utförseln av pengar i samband med utlandsresor. Dessa penningrörelser påverkar ju vår valutasituation, och denna är vårt stora problem, inte importen och exporten i och för sig. Skall det vara så svårt att inse?

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det är inte svårt att inse detta. Men om vi har en miljard i kostnader för svenska folkets utlandsresor, varför nämner inte herr Karlsson i Huddinge då de intäkter vi har på andra människors resor hit? Det bör väl åtminstone vara någon balans i de siffror som herr Karlsson lägger fram för riksdagen; det går inte att presentera bara den ena sidan. Nämn också vad vi har för inkomster på turister från Dan-

mark, Norge, Finland, England, Frankrike och Amerika!

Vad vi inte har balans i är de turistinkomster vi får från öststaterna, t. ex. Ryssland. Vill herr Karlsson skapa balans på den punkten genom att vi skär ned Intourists rätt att sälja resor till svenska folket till den nivå som motsvarar antalet resor till vårt land av ryssar? Är det hans syfte, eller skall det i detta avseende inte råda jämvikt? Kan vi få en förklaring, herr Karlsson?

Herr Karlsson säger sig inte förstå varför man inte kan behandla kapitalrörelserna i detta sammanhang. I sitt tidigare anförande yttrade han att det skulle behövas en skärpning på detta område med hänsyn till importöverskottet i vår utrikeshandel. Men där gäller det en handelsfråga, icke en valutaregleringsfråga, eftersom handeln är fri.

Vi har nu obalans mellan importen och exporten av varor och måste åstadkomma balans, säger herr Karlsson och pekar på underskottet. Konsekvensen därav blir ju en reglering på importvarornas område för att få jämvikt. Kan vi nu få en förklaring beträffande Intourists möjligheter att sälja resor, ifall det skall råda jämvikt också på det området? Det är inte importöverskottet vi skall diskutera nu, herr Karlsson, eftersom det är en handelsfråga.

Herr KARLSSON i Huddinge (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte alls yrkat på att det skall råda balans i turismen så att vi skall ha lika många resor ut och in. För närvarande råder det inte balans i något väderstreck, eftersom vi reser mera ut än folk reser hit — men det har jag inte talat om.

Jag har talat om balans i fråga om valutarörelserna över huvud taget. Om vi inte något så när får balans på den punkten, försvinner nämligen våra valutatillgångar, och det berövar oss vår handlingsfrihet. Balansen påverkas dels

Fortsatt valutareglering

av vår utrikeshandel, dels av valutarörelserna i övrigt.

Denna min strävan till balans sammanfaller fullkomligt med finansminister Strängs önskemål och måste för övrigt överensstämma med vad varje finansminister, oavsett vad han heter och vilket parti han representerar, skulle vilja.

Jag förstår uppriktigt sagt inte vad herr Hagnell polemiserar mot. Det är ju alldeles uppenbart att vår valutastuation inte påverkas bara av utrikeshandeln. Jag har inte alls föreslagit någon sådan importreglering, som herr Hagnell talar om.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte yrkat på balans i utrikeshandeln, sade herr Karlsson i Huddinge. Han vill inte ha balans när det gäller utrikesresorna, om jag fattade honom rätt? Men utrikesresorna ger icke tillnärmelsevis detta underskott på en miljard kronor, som herr Karlsson nämnde. Vi har nämligen som motvikt på inkomstsidan minst tre fjärdedelar av nämnda siffra, men det bryr herr Karlsson sig inte om att nämna inför kammaren. Det är sålunda en ganska skev redovisning som vi får av herr Karlsson.

Vidare säger herr Karlsson: Jag har talat om valutafrågan över huvud taget. Men, herr Karlsson, valutafrågan över huvud taget är icke till största delen en fråga om svenska folkets möjligheter att resa utanför gränserna, utan det svåraste problemet är handeln med olika varor över gränserna. I syfte att dämpa importen av varor utifrån införde man vid årsskiftet den skatt som herr Karlsson reagerade emot och som han tydligen ville ha bort. I stället vill han, förefaller det, ha reglering på utrikesresornas område.

Då frågar jag: Gäller det också att skapa balans i fråga om resorna till öststaterna? Men därvidlag vill han tyd-

ligen inte vara med utan det tycks vara ett annat område det gäller.

Herr Karlsson säger här att han inte gjort annat än instämt med finansministern. Men herr Karlsson började sitt inledningsanförande här i kammaren med att fråga om vi i utskottet över huvud tagit hänsyn till den allmänna konjunkturbakgrunden. På det svarar jag: Vi har tagit hänsyn till denna bakgrund i bankoutskottet; vi har byggt vårt ställningstagande på vad finansministern har sagt i statsverkspropositionen och i här föreliggande proposition. Om herr Karlsson delar finansministerns synpunkter, vad finns det då för anledning till den debatt han tagit upp, när han får veta att vi haft finansministerns uppgifter som underlag för vår behandling i bankoutskottet?

Herr KARLSSON i Huddinge (k) kort genmäle:

Herr talman! Kammarens ledamöter måste väl ändå kunna intyga att jag aldrig påstått att vår handelsbalans saknar inflytande på vår valutabalans. Vem har sagt det? Vad jag har sagt är att det inte bara är handelsbalansen som påverkar valutabalansen.

Jag vill upplysa herr Hagnell om att jag har röstat för högre bensinskatt av det skälet att jag inser att i nuvarande läge allt måste göras för att få en bättre valutabalans, men i konsekvens med att jag röstat för denna skatthöjning vill jag också att åtgärder skall vidtas i fråga om kapitalrörelserna, vilka också påverkar valutabalansen.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har tidigare underhållit oss med en beskrivning av hur svårt det varit för folk i glesbygderna att kunna resa till sitt arbete m. m. Detta innebar en kritik av bensinskattehöjningen. Han hade tydligen i den omgången inte tänkt tala om att han hade röstat för högre bensinskatt.

Fortsatt valutareglering

Herr Karlsson sade i ett tidigare anförande att han ville en skärpning av valutaförordningarna med hänsyn till det importöverskott i utrikeshandelsbalansen som vi har. Han berörde därtill utlandsresorna, i fråga om vilka han ville ha en hårdare reglering.

Det var på dessa punkter som jag försökte besvara honom. Jag frågade honom därför vad han vill när det gäller balansen i fråga om utlandsresor gentemot öststaterna. Det har jag fortfarande inte fått något svar på. I fråga om dessa stater skall det tydligen inte vara någon balans enligt herr Karlssons uppfattning. I varje fall har varken herr Karlsson eller någon annan kommunist väckt några motioner som syftar till balans i fråga om utrikesresor åt olika håll.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga. Jag har ju biträtt utskottsmajoriteten och är inte med bland reservanterna, men när jag hör herr Hagnell tala, blir jag faktiskt betänksam. Av hans våldsamma utläggningar utanför ämnet får jag väl dra slutsatsen, att vad han nu yttrat från denna talarstol inte kan infogas i vad bankoutskottets majoritet här föreslår.

Det var någon som sade här i kammaren — jag tror det var i onsdags — att det är en god regel att inte överlåta militärpolitiken till generalerna och att det är en lika god regel att inte överlåta den ekonomiska politiken till nationalekonomerna. Efter herr Hagnells yttrande i dag har jag blivit mycket övertygad om att det verkligen är en god regel.

Bland herr Hagnells våldsamma överdrifter uppfattade jag ett uttalande där han antydde att det är 15 000 i jordbruket arbetande människor i Kalmar län som inte har någonting att göra och att de skall försvinna. Herr Hagnell sade vidare, att det inte bör

förekomma någon industrialisering på bredden utan att det borde vara en industrialisering på djupet. Bara inte herr Hagnell dyker så mycket på djupet, att han inte orkar ta sig upp till ytan igen!

När det gäller industrialiseringen i kalmarområdet och Kalmar län har det i stället varit så, att de stora företagen måst vika och att det faktiskt förekommit en industrialisering på bredden. Oskarshamnsvarvet har fått vika, och Kalmar ångkvarn och Margarinfabriken har lagts ned. I stället har man fått en industrialisering på bredden.

Jag vill på det bestämdaste protestera mot det resonemang som herr Hagnell förde i anknytning till utskottsmajoritetens ställningstagande. Jag tror att han i sin hetsiga yra kommit ut på områden, som väl egentligen inte hör samman med det ärende som behandlas i det nu föreliggande utlåtandet.

När herr Hagnell antyder att det är 15 000 människor inom jordbruket i Kalmar län som inte har någonting att göra, tror jag inte att han vet vad han talar om. Enligt vad jag vet är samtliga fullt sysselsatta, och med den självförsörjningsgrad på 90 procent som vi har här i landet är det väl goda utsikter för att de kommer att vara fullt sysselsatta i fortsättningen också, även om det i Kalmar län liksom på andra håll kommer att ske en del sammanläggningar av jordbruk. Jag skall som exempel ta bara ett företag inom jordbrukarbranschen, nämligen Kalmar läns slakterier. Detta företag har en årsomsättning på 160 miljoner kronor och cirka 700 anställda.

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt — jag har ju avslutit mig till utskottsmajoritetens uppfattning. Jag kunde emellertid aldrig tro att vi skulle få uppleva den våldsamma utvikning från ämnet som herr Hagnell även på ett för honom ovanligt yvigt sätt gjorde sig skyldig till.

Fortsatt valutareglering

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Får jag börja med herr Börjessons vimsighet. Herr Börjesson gjorde gällande att jag skulle ha sagt, att 15 000 människor inom jordbruket i Kalmar län skulle försvinna. Är det rätt uppfattat att herr Börjesson sade så?

(Herr Börjesson i Glömminge: Ja, jag hörde det så.)

Men det har jag aldrig sagt! Pruta hälften, så kommer herr Börjesson fram till den siffran jag nämnde. Jag stöder mig på de remissutlåtanden som har avgivits från länet. Jag nämnde tre siffror som tillsammans blir 15 000. Den ena siffran avsåg 7 000 hemarbetande kvinnor, som har mindre möjligheter till yrkesarbete utom hemmet än vad kvinnorna i landet i övrigt har. På den sektorn har vi alltså en undersysselsättning på 7 000 personer. Vidare sade jag att 2 000 à 3 000 personer, enligt de remissutlåtanden som avgivits, skall lämna småindustrien i Kalmar län. Den siffran gällde alltså minskningen inom småindustrien i Kalmar län under de närmast överblickbara åren. Därutöver nämnde jag siffran 6 000 för jordbruket — inte 15 000.

När nu herr Börjesson har grundat sitt omdöme om att jag överdrivit på en missuppfattning — han har mer än fördubblat den siffra jag presenterade — kanske jag därför kan få en ursäkt på den punkten?

Anledningen till att jag tog upp dessa ting var att herr Regnéll, som är ordförande i bankoutskottet, tog upp en vidare diskussion kring dessa frågor, vilket jag tycker är mycket värdefullt. Han berörde frågan om ytterligare import av arbetskraft eller utflyttning av industrier. Skulle vi då inte deltaga i den diskussionen från vårt håll? Det är väl inte bara fråga om vad som nämns i utlåtandet, utan här har vi möjlighet att diskutera också bakgrunden till utlåtandet.

I det sammanhanget anförde jag att man till Kalmar län — ett län som re-

dan har undersysselsättning — importerat ungefär 3 000 människor. Jag vet inte om herr Börjesson ens var inne i kammaren då, eftersom han missuppfattade siffrorna så grundligt.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag tror inte att det är så svårt att missuppfatta herr Hagnell. Om jag inte hörde fel så sade han att 7 000 jordbrukare i Kalmar län skulle försvinna. Om man räknar en genomsnittsfamilj var på dessa 7 000, så kommer man väl ungefär till den siffran jag nämnde.

Herr Hagnell sade tidigare att det inte gällde att skapa fler företag på bredden, utan det gällde att skapa företag på djupet, således mastodontföretag. Man skulle alltså inte få någon lokalisering av mindre företag eller någon breddning av företagsamheten i landet. På detta svarade inte herr Hagnell.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! När vi får protokollet från denna debatt blir det ganska lätt att se vad herr Börjesson har sagt, om inte herr Börjesson ändrar i protokollet.

Herr Börjesson talade inte om 7 000 jordbrukare då han citerade mig, utan utgångspunkten för hans resonemang var att jag skulle ha sagt att 15 000 personer skulle försvinna från jordbruket. Jag har aldrig använt den siffran. Jag har sagt att totalsiffran blev 15 000, varav inte ens hälften avsåg jordbruket. Det finns väl ingen anledning att slingra sig undan det uttalandet på det sätt som herr Börjesson i sin sista replik försökte göra. Stå för vad ni har sagt; det är väl inte så farligt att göra det för en gångs skull. Även om ni nu skall samarbeta med folkpartiet kan ni väl lära er stå för ert ord!

Herr Börjesson sade att investering på djupet är detsamma som mastodontföretag. Det visar också att han inte har en hum om vad det hela gäller. Vad som avses är en ökad investering per man

Fortsatt valutareglering

och arbetsplats så att vi får fram bättre arbetsplatser, vilket kan åstadkomma bättre levnadsförhållanden. Det är väl ingenting som har med antalet sysselsatta i en industri att göra. Jag har inte talat för några mastodontföretag — ännu en missuppfattning, avsiktlig skulle jag förmoda, från herr centerpartiledamotens sida. Det är ytterligare en fullkomlig förvrängning — jag har aldrig sagt något sådant.

Vad jag sedan tog upp var att vi icke i de delar av landet där det råder brist på arbetskraft skall bygga ut på bredden, utan där skall vi bygga ut på djupet i första hand. Det betyder inte att vi inte skall bygga ut på bredden i de delar av landet där det finns arbetskraft; där skall vi bygga ut på bredden så att vi kan klara sysselsättningen. Det är ju den metod som står till buds för att förbättra levnadsförhållandena där. Med detta resonemang ville jag komplettera vad herr Regnéll hade tagit upp.

Herr Börjesson trodde att detta skulle medföra mastodontföretag. Tror inte herr Börjesson att småföretag och medelstora företag kan investera mera på varje arbetsplats i framtiden än de har gjort hittills? Det är just det jag tror att de kommer att kunna göra, och det måste de göra. Det är det vi måste göra i de delar av landet där vi har full sysselsättning för att därigenom förbättra reallönerna och kunna driva en fortsatt socialpolitik.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A och B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

bankoutskottets hemställan i mom. A) och B) i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 30 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. C**Hemställan**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 43 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes.

§ 10

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet.

I en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 44, vilken hänvisats till bankoutsrottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

dels medge, att riksbanken för tiden den 1 juli 1966—den 30 juni 1967 fritoges från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återuppta inlösningen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 658 i första

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

kammaren av herr Åkerlund och nr 809 i andra kammaren av herr Carlshamre, vari hemställtts att riksdagen måtte uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1966.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. antaga det genom propositionen nr 44 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

2. med bifall i övrigt till nämnda proposition medgiva, att riksbanken finge för tiden den 1 juli 1966—den 30 juni 1967 fritas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återuppta inlösningen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta;

3. besluta, att motionerna I: 658 och II: 809 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Åkerlund, som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 658 och II: 809 i skrivelse till fullmäktige i riksbanken uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1966.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Till detta utlåtande finns en reservation av herr Åkerlund, vilken anknyter till en motion som jag har framlagt i denna kammare.

Någon kan kanske tycka att de förslag som framställs i motionen och reservationen om en måttlig ökning av riksbankens guld-kassa har ett relativt lösligt samband med den fråga som propositionen och bankoutsrottets utlåtande i första hand sysslar med, nämligen se-

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

delutgivningen och inlösningskyldigheten. Det finns emellertid ett samband som inte är uteslutande formellt.

Utskottet sysslar bl. a. med den sedvanliga befrielsen för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld. I det sammanhanget förs det vanliga resonemanget om det otillfredsställande i att så viktiga ting som hela vårt penningväsende regleras genom provisorisk lagstiftning år efter år och inte en gång för alla klaras med en permanent lagstiftning. Utskottet har som vanligt egentligen ingenting att säga på den punkten, annat än ett beklagande och ett önskemål om en bättre tingens ordning samt en förhoppning, som uppenbarligen inte är särskilt stark, att ändå någonting skall hända.

Nu är det naturligtvis riktigt att frågan om riksbankens guldkassa inte är omedelbart avgörande för frågorna om sedelutgivningen och inlösningskyldigheten, men om de frågorna en gång mera permanent skall bli reglerade är det väl ändå sannolikt att det inte är alldeles betydelselöst, om det finns eller inte finns något guld i riksbanken som skulle kunna användas för inlösnung. Det är emellertid inte dessa aspekter som har motiverat att en motion har väckts och en reservation avfattats. I första hand rör det sig om internationella frågeställningar — det är frågan om vårt ekonomiska förhållande till främmande makter.

Det är inte alls länge sedan vi i annat sammanhang hade en debatt här i kammaren om dessa frågor, och jag finner det inte nödvändigt att nu återigen föra ett längre resonemang härom. Jag vill endast säga att för min del är säkerhetsfrågan den avgörande synpunkten. Vi lever i en farlig värld — inte minst i en ekonomiskt farlig värld — där det är svårt att veta något om framtiden. Det är väl uppenbart att åtskilligt håller på att hända som gör redan osäkra förhållanden ännu osäkrare. När vi föreslår en blygsam förstärkning av riksbankens

metalliska kassa är det därför i första hand att se som ett förslag till en säkerhetsåtgärd. Det skulle kännas tryggare att veta att landet har ett något större förråd av verkligt fasta värden, någonting som vi vet finns kvar och behåller sitt värde vad som än kan hända med de andra värden och valutor i vilka vi har våra tillgångar placerade.

Det är inte någon stor förstärkning som föreslås. Siffran 300 miljoner kronor i år nämnes, och som en riktpunkt föreslås att vi så småningom skall komma upp till en guldbehållning motsvarande ungefär hälften av riksbankens totala valutainnehav. Detta är icke av någon betydande storleksordning, det är icke något som kan uppfattas som ett ställningstagande i en möjligen pågående internationell ekonomisk maktkamp. Det är ingenting annat än att i ganska blygsam mån se om sitt hus, bereda sig på vad som komma kan och se till att vi står på något fastare grund än nu, då vi faktiskt har en ringa metallisk kassa i riksbanken i förhållande både till mängden utelöpande sedlar och till hela vår valutareserv.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Åkerlund.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Denna fråga kanske inte behöver diskuteras så länge. Som herr Carlshamre själv sade har den varit uppe till diskussion under en annan punkt som behandlats av bankoutskottet tidigare i vår. Den gången sade herr Carlshamre detsamma som nu, nämligen att det är en mycket liten och blygsam åtgärd som föreslås för att öka mängden guld och minska mängden valuta.

Får jag då först ta upp frågan från en mycket betydelsefull principiell utgångspunkt. Högerpartiet lade fram detta förslag även förra året vid samma tidpunkt som herr de Gaulle i Frankrike drev en sådan linje att man skulle växla om till guld i stället för att ha amerikanska dollar och brittiska pund. Vi

sade från socialdemokratiskt håll att vi inte kunde ansluta oss till en sådan demonstrationspolitik på herr de Gaulles sida som högerpartiet önskade.

Herr Carlshamre sade i våras att det gällde bara en liten ökning. Nu föreslår högerpartiet återigen att vi skall sälja dollar och pund denna gång, för 300 miljoner kronor, och köpa guld i stället. Om jag har fattat motionen rätt föreslås att ungefär hälften av vår valuta skall finnas i guld. Det betyder en guldreserv på ungefär 2 500 miljoner kronor. Vi har ungefär hälften av den summan nu. Herr Carlshamre vill alltså i princip och på sikt fördubbla vår guldreserv. Då kan man inte säga att det är en liten åtgärd som herr Carlshamre vill genomföra.

Om vi räknar med en annan sak, som jag tycker herr Carlshamre borde redovisa inför kammaren, nämligen ränteförlusten på den placering som högern önskar, finner vi, att om vi placerar i guld får vi visserligen en viss säkerhet i förhållande till om dollarn devalveras i förhållande till guldet, men samtidigt förlorar vi varje år den ränteinkomst vi nu har på våra dollartillgodohavanden. Om vi antar att vi kan placera tillgodohavanden på utlandet på sådant sätt att vi får 5 procents ränta på pengarna betyder den fördubbling av guldbehållningen som herr Carlshamre vill ha, att vi skulle förlora ungefär 60 miljoner kronor om året i ränteinkomster. Antag att det inte blir någon devalvering av dollarn den närmaste tiden i förhållande till guldet. Då skulle vi under en följd av år förlora årligen 60 miljoner kronor på den linje herr Carlshamre företräder.

Vad finns det för säkerhet för att det blir en devalvering? Antag att vi räknar med en tioårsperiod — herr Carlshamre vill att man skall räkna på lång sikt i detta sammanhang — så skulle vi göra en valutaförlust på mer än 600 miljoner kronor på den placering som herr Carlshamre rekommenderar som principiellt

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

riktig för oss. Då får väl säkerhetskravet avvägas med hänsyn till att vi kan få ränteavkastningen på de valutor vi nu har, mot att vi inte får någon ränteavkastning på de guld tillgodohavanden som herr Carlshamre vill ha. Det är alltså här fråga om å ena sidan 600 miljoner kronor drygt under en tioårsperiod till förmån för den linje vi förordar, å andra sidan möjligheterna att guldreserven, som därefter skulle vara uppe i, om jag får räkna med sådana här fasta tal, 2 500 miljoner kronor, skulle få ett ökat värde i förhållande till dollarn. Det skulle betyda att dollarn skulle behöva devalveras med ungefär en fjärdedel för att det skulle gå jämt ut och med mer än en fjärdedel för att herr Carlshamres linje skulle vara den riktiga. Bedömer vi det så, att det är risk för att under en tioårsperiod USA-dollarn devalveras med 25 procent eller mera, så skall vi gå på herr Carlshamres och herr de Gaulles linje. Tror vi inte det, skall vi gå på vår nuvarande linje.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag tror att jag kommer att känna mig frestad att väcka en likartad motion även kommande år — om inte av annat skäl så för att få nöjet att diskutera frågan med herr Hagnell. Det är alltid roligt att se folk som kan göra stor underhållning med små medel. Här är det väl ändå fråga om små medel. Här manar nu herr Hagnell fram bilden av ett Sverige på president de Gaulles sida i en samordnad hård attack mot dollarn och pundet.

Emellertid är det ju inte alls fråga om det. Jag undrar om inte herr Hagnell är offer för den övervärdering av vårt land och dess agerande i världen som inte är så sällsynt. Här är det fråga om ett litet land med måttliga tillgångar som enligt vårt förslag skulle något förbättra sin egen beredskap i ett ovisst läge. Det är inte fråga om aktioner som vare sig till sin karaktär eller till sin omfattning rimligen kan uppfattas som

Riksbankens sedelutgivning, m. m.

ett ställningstagande i ett valutakrig. Det är och kommer att uppfattas som ett försök att i någon mån försäkra sig själv.

Emellertid säger herr Hagnell: Ja, men ju mer guld vi köper, desto mer förlorar vi av inkomster på räntebärande placeringar. All right, det är riktigt, vi får ränta på en del av dessa placeringar. Men det skall väl ändå, om bilden skall bli fullständig, också sägas, att de inte utan vidare kan betecknas som nettoförtjänster. Det är ju fråga om ränta på placeringar som är underkastade värdeförändringar. Vi kan tjäna på räntan och vi kan förlora på värdeminskningen. Det kan bli ett större plus eller ett mindre plus. Det kan kanske någon gång till och med bli ett minus.

Det är alldeles klart att det är en värdefull inkomst som vi här får, och därför föreslår varken jag eller någon annan att vi skall byta hela valutareserven mot guld, utan vi vill ha en annan avvägning. En väsentlig del av den skall placeras i pund och dollarvalutor, som bl. a. har fördelen att i viss utsträckning vara räntebärande. En annan del skall placeras i guld, som har fördelen att vara värdefastare. Man får alltså försöka avväga. Varken herr Hagnell, jag eller någon annan vet vilken utveckling vi har att vänta. Dollarn kan devalveras i förhållande till guldet, och det kan också bli tvärtom. Vad vet jag och herr Hagnell? Just därför att vi inte vet någonting och, enligt min mening, icke med tillräcklig säkerhet kan göra denna bedömning, har vi ansett det rimligt att avväga fördelningen av våra tillgångar mellan guld och andra värden på ett sätt som något ökar säkerheten i förhållande till nuläget, även om det skulle ske till priset av något minskade inkomster. Märkvärdigare än så behöver det inte vara. Sedan får man väl också säga att det för ögonblicket inte ser ut som om guldpriset skulle sjunka, utan om någon förändring är att vänta

inom den närmaste tiden är det väl sannolikt att guldet stiger i pris, men jag är medveten om att vi inte kan bedöma detta med någon säkerhet.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Carlshamre sade att det bara är en liten del som högern vill omvandla till guld, och vidare sade man att ingen vet hur utvecklingen blir. Varför inte säga vad högermotivnären skrivit i motionen, nämligen följande: »Enligt min mening bör riksbankens samlade utlandstillgångar fördelas med ungefär lika delar på guld och valutor vid nuvarande internationella penningssystem. Detta skulle innebära att guldkassan behöver ökas med ungefär en och en halv miljard kronor.» Det är alltså en fördubbling av guldkassan som ni eftersträvar. Ni vill till en början få ett principiellt godkännande genom att denna gång bara yrka på en förstärkning med 300 miljoner kronor.

När jag då räknar med den proportion som ni önskar mellan guld och valutor finner jag, att det är nödvändigt på en 10-års tid med ungefär en 25-procentig devalvering av dollarn för att det skall vara likgiltigt, om man väljer det ena eller det andra alternativet. Blir det mer än en 25-procentig devalvering av dollarn är er väg att rekommendera. Herr Carlshamre framhöll att det inte går att bedöma utvecklingen, men det går att bedöma konsekvensen av ens eget handlande. Då kan man fastslå, att er väg är ekonomiskt fördelaktig, om man räknar med en större guldprisstegring i förhållande till dollarn. Herr Carlshamre antydde vidare att det inte vore otroligt att guldet kan få en starkare ställning i förhållande till dollarn under den närmaste tiden. Ja, men förutsättningen för er linje är att det sker en mycket kraftig devalvering. Tror ni verkligen härpå och slår det in, har ni gjort en ekonomiskt riktig kalkyl, men blir det mindre än 25 procents devalvering under de närmaste tio åren har

ni gjort en kalkyl som betyder förlust för oss i fråga om ränteinkomster på utländsk valuta.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Herr Hagnell missförstod mig kanske något på en punkt. Jag menar förvisso inte att 300 miljoner kronor är litet pengar och inte heller att 1½ miljard är det. För mig är båda summorna stora, liksom de också är det för Sverige. Vad som enligt min mening är obetydligt är dessa belopp sedda i de stora internationella sammanhangen. Att när det gäller 300 miljoner kronor guld på ett år börja tala om ett slags frontställning i ett internationellt valutakrig och samarbete med president de Gaulle och andra tycker jag är omotiverat, ty i det sammanhanget är det för litet pengar att räkna med. Men för Sverige är det, som sagt, mycket pengar.

Det är alldeles klart att om jag bedömde att en 25-procentig devalvering av dollarn i förhållande till guldet vore sannolik, och om jag vågade se saken från strikt ekonomiska synpunkter och fråga, var man så att säga tjänar mest, skulle jag inte föreslå att köpa guld för 300 miljoner kronor, utan jag skulle föreslå att köpa guld för så mycket pengar som det över huvud taget går att uppbringa. Det är just därför att varken herr Hagnell eller jag eller någon annan med någon grad av säkerhet kan förutse en sådan utveckling som mina meningsfränder och jag har velat stanna någonstans på halva vägen och försäkra oss om en hygglig guld-kassa, som tryggar oss mot åtminstone de värsta riskerna men samtidigt inte ställer oss utan de andra valutor som har andra fördelar. Vi väljer alltså en medelväg. För närvarande går vi inte en medelväg, utan vi går långt ut åt andra hållet och har en mycket liten guldbehållning. Vi vill stanna någonstans vid halva den totala reserven.

Det är alltså inte någon spekulation i

Riksbankens sedelutgivning, m. m. i en stor dollardevalvering, herr Hagnell ty då skulle vi ha gått mycket längre.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan vill jag erinra om att jag inte har sagt att 300 miljoner skulle vara något stort belopp internationellt sett. Jag sade bara att vid den tidpunkt, då ni i högerpartiet lade fram detta förslag, förde de Gaulle fram samma tankegångar, och det var den principiella idén vi reagerade emot.

Sverige är inte ett land skilt från andra länder, och om vi vid den tidpunkten hade drivit en politik som sammanfallit med de Gaulles, så hade det sett illa ut. Därför kunde vi inte följa högerns linje.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag vill för säkerhets skull tala om för herr Hagnell att herr Åkerlund och jag inte hade träffat president de Gaulle innan vi skrev motionen förra året. Det var inga sådana överläggningar som låg bakom.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Åkerlund; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Ungdomens bostadsfråga

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående ungdomens bostadsfråga.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 108 av herr *Werner* och II: 145 av herr *Jansson m. fl.* föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av ungdomens bostadsförhållanden, innefattande bl. a. frågan om obligatorisk kommunal rumsförmedling inom storstadsregionerna, upprättandet av normalkontrakt för möblerade rum samt införande av samma statliga låneformer för ungdomshotell som för studentbostäder.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 108 och II: 145 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! I motionerna I: 108 och II: 145 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av ungdomens bostadsförhållanden, innefattande bl. a. frågan om obligatorisk kommunal rumsförmedling inom storstadsregionerna, upprättande av normalkontrakt för möblerade rum samt införande av samma statliga låneformer för ungdomshotell som gäller för studentbostäder.

Beredningsutskottet har enhälligt hemställt att motionerna icke må föranleda någon riksdagens åtgärd. Därmed kunde kanske frågan anses utagerad för denna gång, men jag kan omöjligen avstå från att här säga några ord i ärendet.

Med de planer för bostadsbyggandet som finns framlagda för de närmaste åren tvingas man anta att bostadsbris-

ten blir betydande under överskådlig tid. Bostadsköerna domineras av de unga åldrarna. Av registrerade bostads-sökande beräknas 50 å 75 procent vara under 30 år. Vad är det då som utgör den viktigaste motivationen för en utredning av ungdomens bostadsförhållanden?

Kunskaperna är alltför knapphändiga på detta område. Det finns ingen tillförlitlig kartläggning om ungdomens boendeförhållanden. Sedan den statliga ungdomsvårdskommitténs utredning avlämnades 1951, alltså för 15 år sedan, har egentligen inte gjorts någon mera ingående undersökning om ungdomens boendeförhållanden. Ungdomens bostadssituation just nu är minst sagt alarmerande, särskilt i storstadsregionerna. Ungdomens möjligheter att finna lämpliga lösningar av sin bostadsfråga är naturligtvis i hög grad beroende av de totala samhällsinsatserna på bostadsområdet. Men en kartläggning av ungdomens bostadsstuation skulle ge ett bättre underlag när det gällde att finna de mest verkningfulla och lämpliga åtgärderna.

Hur ungdomens liksom andra befolkningsgruppers bostadssvårigheter skall kunna bemästras är naturligtvis en planeringsfråga, men för att planeringen skall bli den bästa tänkbara måste man ju känna till det verkliga läget. Därför är utskottets yrkande om avslag på motionen att beklaga.

Vad behöver vi veta, som en utredning skulle kunna upplysa oss om? Vi behövde veta hur stor procent av de unga, gifta och ogifta, som har acceptabla bostadsförhållanden. Hur mycket betalar ungdomen för de bostäder den har? Hur inverkar bostadsfrågan på ungdomens sociala beteende, anpassningssvårigheter, bortovaro från arbetet, asocialitet och brottslighet? Hur många av unga ogifta förfogar över ett eget rum? Hur många delar rum? Hur stor är frekvensen av trivsamma respektive otrivsamma hyresrum? Hur stor procent av dem som bor i hyresrum kan göra

Ungdomens bostadsfråga

detta under bevarad självständighet och rörelsefrihet och slippa den ofrihet och det tvång som ofta är omvittrade vantrivselorsaker vid boende i möblerade rum? Finns ett ökat behov av »elastiska lägenheter»? Finns en ökad efterfrågan på speciella ungdomsbostäder? Kan något göras för att öka utbudet av trivsamma möblerade rum för ungdomar som lämnar föräldrahemmet och bosätter sig på egen hand?

Dessa och andra frågor skulle kunna kartläggas genom en utredning av det slag motionärerna föreslagit. Vidare borde en sådan utredning kunna ge ett material för bedömning av vilka åtgärder som redan under nuvarande bostadsbrist kunde vidtas för att förbättra läget. Jag avser den i motionen framförda tanken på obligatorisk kommunal rumsförmedling och normalkontrakt för möblerade rum.

För närvarande förmedlas huvudparten av de möblerade rummen av privata hyresbyråer. Många av dessa byråer har »kontoret på fickan». En undersökning 1963 i Stockholm visade att cirka 50 procent av de annonserande byråerna inte återfanns i telefonkatalogens yrkesregister. Smarta svartabörshajar opererar ogenerat i ungdomens bostadskö. De förslag motionen antyder skulle kunna bli verkningsfulla bidrag för att göra slut på hajarnas marknad. Det är sällsynt att rumsförmedlarna följer den stadga som finns för provisionsförskott, och det lär vara lika sällsynt att man återbetalar provisionsförskottet om ingen bostadsupplåtelse kommer till stånd. En kommunal bostadsförmedling och rumsförmedling — liksom införande av normalkontrakt på möblerade rum — skulle göra slut på en ordning som innebär att rummen går till högstbjudande.

Jag skall inte trötta med flera exempel på uppskörtning, men jag vill ge ett enda. På den intressanta utställningen »Hej stad» på Moderna muséet ges bilder från en rumsuthyrning i Lidingö.

Nio personer fick gemensamt bo i ett rum mot en hyra om 120 kronor i månaden för var och en. Liknande exempel förekommer av och till i tidningspressen.

Jag frågar: Hur länge skall samhället tillåta att sådant här sker?

För att komma till rätta med de osunda tendenserna på rumsuthyrningens område har vissa kommuner låtit uppföra ungdomshotell — om än i alltför ringa utsträckning hittills. Bland de unga är ungdomshotellen en mycket populär boendeform. Byggandet av ungdomshotell skulle stimuleras, om den statliga långivningen bleve densamma för ungdomshotell som för studentbostäder, d. v. s. att en räntefri stående lånedel ingick i den statliga långivningen.

Det finns enligt motionärernas mening inga skäl till att den statliga långivningen inte skulle kunna vara lika generös och gynnsam för den yrkesarbetande ungdomen som för de studerande. Kommunerna gör stora insatser då det gäller de ungas fritid för att ge den ett sunt och tilltalande innehåll. Men ungdomsgårdar och kollektiva fritidsaktiviteter kommer inte att ge önskad effekt, om inte de unga i ökad utsträckning kan bjudas en egen och god bostad. Kanske är, när det kommer till kritan, en god bostad det mest verkningsfulla medlet att främja normala levnadsvanor och en sund fritidstillvaro för de unga.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till motionerna I: 108 och II: 145.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi har för ganska kort tid sedan behandlat problemet om ungdomens bostadsfråga på grundval av det förslag motionären tar upp. Utskottet hänvisade då till att så gott som alla delar av problemet är föremål för utredning — på inget område torde det vara så fullt av kommittéer som på bo-

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

stadsområdet. Därför anser vi, att det vore en onödig åtgärd att tillsätta ännu en kommitté, i synnerhet som flera av de utredningar som behandlar hithörande frågor snart kommer att redovisa sina arbetsresultat.

Det ligger en sanning i herr Janssons uttalande, att det inte finns något skäl till att de som har studentexamen eller annan examen skall ha större stöd för sin bostadsförsörjning än de ungdomar som redan trätt ut i arbetslivet och fått en lön. Men vi redovisade, då frågan behandlades förra gången, att det egentligen inte är dessa skillnader som utgör problemet, utan problemet är den ringa tillgången på bostäder för ungdom, och tillgången torde inte bli större om lånevillkoren görs mera likformiga.

Utskottet har alltså inte kunnat finna att det skulle innebära något verkligt framsteg att tillsätta ännu en kommitté, och vi avstyrker därför de väckta motionerna, liksom vi avstyrkte de motioner i frågan som väcktes vid föregående tillfälle. Vårt avslagsyrkande beror inte på likgiltighet för problemet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har helt rätt i att en rad utredningar arbetar med dessa frågor. Jag vill endast framhålla att ingen av de utredningar, som sysslar med bostadsproblemen, har haft som speciell uppgift att utreda den yrkesarbetande ungdomens boendeförhållanden.

Jag menar därför att en särskild utredning kunde vara motiverad, så mycket mer som möjligheten att kartlägga ungdomens boendeförhållanden inte utnyttjades i samband med den bostadsräkning som genomfördes år 1965.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 108

och II: 145; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om rådgivning i televisionen angående värden av utvecklingsstörda.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 343 av herrar *Johan Olsson* och *Thorsten Larsson* samt II: 410 av herr *Boo m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 343 och II: 410 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström*, *Sörenson*, *Hamrin* i Kalmar, *Rimås*, *Johansson* i Skärstad och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 343 och II: 410 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! I början av vårriksdagen uttrycktes i denna kammare ett önskemål om en debatt om ungdomens situation i dagens samhälle. Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26 kan utgöra en god grund för en sådan debatt. Jag tror i motsats till herr Ingvar Carlsson i Tyresö att en sådan debatt kan föras även i en församling med den ålderssammansättning som andra kammaren i dag har. Jag tror att en ung person som skulle komma till denna kammare — och med en ung person menar jag en 20-åring — inte bara skulle kunna diskutera problem som har att göra med ungdomarna utan också sådana som gäller t. ex. pensionärer. Därför tror jag att den nuvarande sammansättningen av ledamöter — för att använda diktarens ord: »Dessa som har stelnat till kvinnor och män» — från 30 år och uppåt skall kunna föra en debatt om ungdomens problem.

Ungdomen är ju vår stora rikedom i hem och samhälle. I våra barn skall vi leva vidare när vi en gång är borta, och för samhället är ungdomen den stora tillgången för framtiden. Därför må vi göra allt vad vi kan för att ge ungdomen den bästa positiva hjälp i deras utveckling och för deras framtid.

Jag vet inte riktigt vad man avser när man talar om den moderna ungdomen. Jag tror att den ungdom som kallas modern år 1966 är ungefär likadan som den som kallades modern för 50 år sedan. Man är modern i den tid i vilken man lever. Det är min personliga uppfattning att människan och ungdomen till natur och väsen är densamma i alla tider.

De yttre förhållandena kan vara och är annorlunda. Miljön kan alltså variera från tid till tid, och vi som bär ansvaret i dag är ansvariga för den miljö som vi skapar.

Det har sagts att man kan intaga olika inställningar till människor som på olika sätt råkar i fara. Man kan — för att

ta ett exempel — bygga ett sjukhus vid bergets fot eller sätta upp ett stängsel vid bergssluttningens krön. Det är barmhärtigare att göra det senare. Men man kan också ge människorna positiva upplysningar och en riktig vägledning, så att de inte uppehåller sig vid stupen och tar risken att störta utför.

När jag talar om miljön vill jag ta ett ganska fåsamt exempel, som bevisar hur svårt det kan vara för ungdomarna i denna tid. Nyligen har det utkommit en bok i sexualkunskap för årskurs 9 i grundskolan. Enligt min uppfattning skall sexualundervisning i första hand ges av föräldrarna, även om den kan kompletteras i skolan. Det finns emellertid olika värderingar när det gäller dessa saker. I denna bok har man ganska frimodigt lämnat gamla idéer åt sidan och är mycket modern i sin framställning. Då ungdomar kommer till skolan, vilka i hemmen fått andra aspekter på denna fråga, måste det uppstå konflikter, som det lätt gör om man helt plötsligt kastas in i en miljö som präglas av helt andra uppfattningar.

Den naturliga frigörelseprocess, som varje ung människa upplever då hon skall lämna föräldrar och hem för att stå på egna fötter, förstår vi. Detta lösande innebär emellertid inte att ungdomarna skall befria sig från normer och spelregler, som har existerat i det hem där de har vuxit upp och som föräldrarna gärna vill skicka med dem som en god barlast genom livet.

Ansvar och respekt för den mänskliga samlevnadens spelregler ger oss en livsbejakande ungdom, som inte tar onödiga risker men upplever tillvaron som ett fascinerande äventyr inom gränserna för de lagar som ger både innehåll och trygghet åt livet.

Reservanterna i allmänna beredningsutskottet har förordat »att en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle kommer till stånd». Denna forskning måste gälla inte bara miljön i allmänhet

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

utan olika slag av miljöer och deras betydelse för ungdomen i såväl positivt som negativt avseende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! I detta ärende har jag reserverat mig, och jag vill med några ord motivera detta. Som bakgrund till mitt ställningstagande ber jag att få citera några rader ur den motion som behandlas i föreliggande utlåtande. Motionärerna säger:

»Enligt vår uppfattning bör samhället se ungdomsfostran som en friskvård. I detta ligger både förebyggandemotivet och motivet att ge ungdomen en fostran till aktiva medborgare i det demokratiska samhället. I dagens situation med mycket starka påverkansmedia och därmed förknippade möjligheter till kollektiv styrning framstår det mer betydelsefullt än någonsin att ungdomen ges en fostran till kritiskt värderande, självständigt tänkande individer. Sådan fostran skall naturligtvis ske inom hem, skola och föreningsliv.»

Jag vet mycket väl att de rader jag citerade inte alls är kontroversiella. Den uppfattning som uttrycks där omfattas av utskottsmajoriteten lika väl som av reservanterna. Motionärernas och reservanternas ställningstagande leder emellertid — som herr Johansson i Skärstad nyss redogjorde för — till en begäran om åtgärder för »en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna».

Jag har den uppfattningen att vi då det gäller både forskning och förebyggande åtgärder alltför ensidigt har inriktat oss på den socialt missanpassade ungdomen.

Det är betydligt större frågor som man måste ta upp till behandling i detta sammanhang. Ganska nyligen hade vi här i kammaren en debatt om forskningsresurser och om vilka uppgifter

som vi i första hand skulle satsa på. Vi var kanske inte helt eniga om hur vi skulle gå till väga för att få en lämplig prioritering av våra forskningsresurser. Men när en sådan kommer till stånd — och det måste väl förr eller senare bli fallet — är det av oerhört stor betydelse att nu ifrågavarande område får en prioriterad ställning.

Jag vet mycket väl att det är många grupper som kommer att slåss om pengarna, tekniker och andra forskare, men det här området har som sagt så stor betydelse att man icke får bortse från att det bör komma i åtanke i första hand.

Statens ungdomsråd har över motionen avgivit ett remissyttrande, som i stort sett är mycket positivt. Där påpekas, att man tidigare kanske satsat alltför mycket på den missanpassade ungdomen och glömt bort den mycket stora del av vår ungdom som är välarbetad och skötsam. Man måste dock ha klar för sig hur den ungdomen ser på samhällsutvecklingen för att den inte skall råka på sned.

I sitt remissyttrande säger ungdomsrådet bl. a.: »Alldeles som motionärerna framhållit har efter hand ungdomsfrågorna kommer att betraktas ur en rad andra aspekter», d. v. s. andra aspekter än dem man lägger på den missanpassade ungdomen. Vidare säger man i remissyttrandet, att en »rad frågor om ungdom och massmedia, ungdom och mobilitet, ungdom och samlevnad, ungdom och internationalisering etc. kräver systematisk forskning till grund för ett följdriktigt samhälleligt handlande», och det leder fram till ett instämmande i att här fordras ytterligare resurser för forskningen på detta område.

Jag skall, herr talman, inte bli mångordig. Jag vill bara påpeka att när utskottet sedan tar ställning, sker det till stor del genom att hänvisa till de ekonomiska resurser som har ställts till samhällets förfogande för ungdomsvård av olika slag. Jag skall villigt erkänna att dessa resurser har ökat, och de re-

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

surserna behöver vi. Men det är inte de problemen som motionen i huvudsak tar sikte på, och det är detta som påpekats i reservationen.

I slutet av utskottsutlåtandet berör utskottsmajoriteten också motionsyrkandet rörande behovet av forskning och hänvisar därvidlag till den utredning som för närvarande arbetar, d. v. s. 1962 års ungdomsutredning, och som snart skall framlägga sitt betänkande. Utskottet hänvisar också till redan slutförda forskningsuppgifter och till sådana som har påbörjats. Reservanterna delar den synpunkt som statens ungdomsråd lagt på denna fråga, nämligen att det behövs en samordning. Man behöver ökade resurser just för forskning rörande här ifrågavarande problem.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Här har vi åter ett motionsförslag som vid flera tillfällen lagts fram i riksdagen. Antalet reservanter är i stort sett detsamma som tidigare — det kanske har ökat något. I årets motion inriktar man sig kanske också något mindre än tidigare på att måla ut hur den ungdom som vi eftersträvar bör vara. Herr Johansson i Skärstad försökte skildra hurudana bra ungdomar skall vara, och han sade att vi borde försöka få all ungdom att bli så bra.

Sedan kommer herr Hamrin i Kalmar och säger — och det är en tanke som gått igenom motionerna år efter år — att motionärerna vill att vi skall finna vägar för s. k. friskvård; det var väl herr Hedlund som hittade på det fyndiga ordet från början. Det skulle vara något annat än utredningar om varför människor blir asociala och varför ungdom misslyckas. I stället skulle man få veta varför en del ungdomar lyckas.

Nu spinner herr Hamrin i Kalmar vidare på det temat. Är det inte ovetenskapligt att göra gällande, att dessa båda frågor kräver olika undersökningar.

Det görs väl inga sociologiska undersökningar om asocialitetsyttringar, i vilka man inte alltid har ett jämförelse-material av ungdomar som är sociala men som i övrigt lever under samma betingelser som de asociala, är i samma ålder, o. s. v. För att undersöka asocialitetsyttringar gör man alltid jämförelser med vad vi anser vara sociala yttringar. Jag kan därför inte inse, att den fråga som motionärerna tar upp skulle behöva bli föremål för någon annan slags undersökning än de som redan pågår.

Motionärerna säger nu liksom i fjol och förfjol att vad de efterlyser inte är stöd till ungdomsorganisationer och den kampanj bland föräldrarna, som statens ungdomsråd föreslagit. Men tänk nu efter! Här är två åtgärder som vi anser bra för ungdomen utan särskilda undersökningar, nämligen att föräldrarna förstår ungdomen och att ungdomarnas egna organisationer uppmuntras. Här pågår alltså redan en verksamhet som inspirerats av statens ungdomsråd, vilket är mycket representativt åtminstone för den organiserade ungdomen.

Men motionärerna vill ha en särskild forskning för att ytterligare vinna kunskap. Är det ett särskilt forskningsinstitut ni vill ha? Vill ni inte, att de forskare, som redan är verksamma vid universiteten, i likhet med andra forskare skall få välja sina ämnen och få de anslag de behöver från våra forskningsråd och på andra vägar? Vill ni — det har aldrig sagts rent ut — i stället ha ett speciellt forskningsinstitut för ungdomsforskning? Skulle det bli en universitetsavdelning? Skulle det vara sociologisk forskning, en kriminologisk forskning eller vad skulle det vara? Är inte det hela litet grumsigt tänkt?

Vi har år efter år godtagit dessa allmänna deklamationer och tycks tro, att vi skall få fram den fina ungdom, som herr Johansson i Skärstad manade fram bilden av, genom att bifalla denna centerpartimotion. Men vad vill egentligen motionen? Så oklar som den är, hoppas

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

jag att vi åtminstone i dag avslår den. Hade förslaget utformats klarare, skulle det kanske vara acceptabelt. Nu är det bara allmänna önskemål, dels en diffus beskrivning av bra ungdom, dels en bestämd uppfattning om att man inte lär känna hur ungdomen blir bra genom att bedriva forskning angående asocial ungdom. Så länge motionen är så diffus har utskottet inte kunnat tillstyrka den, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida pengarna bör användas till forskning rörande friskvård eller forskning rörande sjukvård eller bådadera skall jag kanske inte ge mig in på i detta sammanhang; jag bara konstaterar att vi behöver ytterligare medel för forskning i dessa frågor.

Utskottets ordförande sade att bara motionärernas syfte klagöres ytterligare så kommer utskottet kanske att acceptera denna tankegång, som framförts i motioner år efter år. Låt mig göra det uttalandet att jag tror att det är ganska säkert att den kommer att accepteras. Det blir i så fall inte första gången som motionärer får finna sig i att återkomma både en och två och tre gånger innan tiden anses mogen för att genomföra motionens förslag. Och jag tycker att motionärerna i detta fall kommit en bra bit på väg. Som exempel på det skall jag citera ett avsnitt av vad statens ungdomsråd yttrat. Jag är helt ense med fru Eriksson i Stockholm om att vi bör lita på vad statens ungdomsråd säger i denna fråga; inom rådet är man nog ganska väl insatt i vad det rör sig om. Rådet slutar med följande, som jag citerar ur utskottsutlåtandet:

»Ungdomsrådet delar i princip de synpunkter rörande den målinriktade ungdomsforskning som framföres i motionen och vill särskilt framhålla att denna bör konkretiseras i vad det gäl-

ler pedagogisk forskning och utbildning av ungdomsledare/samhällspedagoger inom fritt och frivilligt arbete samt socialekologisk forskning rörande ungdomens förhållanden och villkor.»

Jag tror att det är en bra sammanfattning som ungdomsrådet här har gjort, och jag tror att rådet gärna ser att det ställs pengar till förfogande för en sådan verksamhet som här beskrivs.

Jag tycker att det är litet för mycket begärt att motionärer och reservanter definitivt skall slå fast hur en sådan forskning skulle organiseras. Jag har, i det fallet, fru Eriksson, fullt förtroende för Kungl. Maj:t.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Inte klarnar reservanternas syfte mycket av herr Hamrins uttalande. Han läste upp en bit av det utlåtande, som statens ungdomsråd avgivit till utskottet, och det kan jag läsa själv. I det står, att det är mycket angeläget, att man får forskning, och sedan säger då herr Hamrin, att rådet har sammanfattat de synpunkter som motionärerna har. Det var ju roligt att få veta *något* om vad motionärerna vill. I ungdomsrådets utlåtande sägs, att man bör överväga att stärka ungdomsforskningen vid olika institutioner. Det är någon precisering. Herr Hamrin säger att man vill ha pengar till dessa ungdomsrådets förslag. I motionen står ingenting om utredning, där vädjas om åtgärder, och därför borde väl motionärerna ha några åtgärder att föreslå. Motionärerna vädjar inte heller om pengar — då skulle de begärt ett anslag direkt av riksdagen, och då hade inte motionen behandlats i allmänna beredningsutskottet. De vill ha »åtgärder» över huvud taget. Därför frågar jag ännu en gång: Avser man att kräva ett särskilt forskningsinstitut för ungdomsfrågor med verksamhet skild från de många forskningsinstitutioner och universitet, där det redan bedrivs

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

sociologisk forskning och samhällsforskning i övrigt? Eller vad menar man?

De allmänna formuleringarna låter ju mycket bra, men till slut blir man ganska trött på den där sortens motioner, som återkommer gång på gång och icke preciserar vad man vill, utan innehåller allmänna talesätt, som för all del kan låta riktiga — det är ju riktigt att ungdomen kan vara besvärlig, och det är ju riktigt att man vill ha bra ungdomar. Men vad ger en riksdagsbehandling av motioner som inte kan säga vad som avses?

Inte ett enda konkret förslag föreligger som man kan ta ställning till. Man bara begär åtgärder, och inför denna diffusa önskelista tvingas utskottet att gå på gång avstyrka motioner från centerpartiet — på sistone biträdd av folkpartiet även när det är fråga om ett angeläget spörsmål.

Vore det inte på tiden att man någon gång inte bara tog upp allvarliga frågor utan också tog dem på allvar. Detta har jag sagt i andra sammanhang. Ni är alldeles för lättsinniga med att ta upp allvarliga spörsmål och kräva att något skall göras men utan att någonsin säga vad ni vill och ställa yrkanden som man kan använda. Därmed känner ni er tillfreds.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det sista var en gruvlig salva. När ett utskott bestämmer sig för att remittera en motion för att få fram synpunkter på denna, är det självklart att utskottet då väljer den remissinstans som det anser bäst känner till frågorna. I detta fall har det blivit statens ungdomsråd och vi har inte på något håll underkänt dess kompetens. Vi var eniga om remissen och vi är fortfarande eniga om detta råds möjligheter att bedöma frågan.

I remissvaret från statens ungdomsråd står att det är ganska nödvändigt och

riktigt att såsom motionärerna önskar få fram en ökad forskning på området och att få den samordning som behövs rörande den pågående forskningen. Har man därmed inte fyllt de krav som fru Eriksson ställer på en motion? Självfallet finns det möjlighet att ytterligare precisera dessa krav, men det är i dagens läge en tillräcklig uppgift för att ligga till grund för motionen och dess yrkande liksom även för reservationen.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! När man tar del av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, får man intrycket att det i sak inte föreligger någon skillnad mellan den uppfattning som utskottsmajoriteten står för och den som har kommit till uttryck i den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Alla är ense om att det ligger utomordentligt stora värden i det arbete som våra ungdomsorganisationer bedriver, att dagens samhälle rymmer en hel del nya problem på ungdomsfostrans område och att det ur flera synpunkter är angeläget att samhället aktivt engagerar sig i stödet åt organisationernas verksamhet, att miljön utformas på ett riktigt sätt o. s. v.

Allt detta är vi helt överens om. Utskottet understryker också att det »icke underskattar vikten av de synpunkter på ungdomsproblemen och ungdomsverksamheten som anförts i motionen». Det är bara i ett avseende som man inte är överens, nämligen huruvida man skall skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om åtgärder eller om man skall avvakta 1962 års ungdomsutrednings slutbetänkande. Detta kan ju väntas inom den närmaste tiden.

I utskottets utlåtande står att man har erfarit att 1962 års ungdomsutredning kommer att behandla spörsmålen om åtgärder för att trygga en kontinuerlig forskning inom vissa betydelsefulla sek-

Forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

torer av de vida forskningsfält som ungdomsproblemen utgör. Man nämner psykologiens, pedagogikens och sociologiens områden.

Herr Hamrin i Kalmar har erinrat om att statens ungdomsråd haft denna motion på remiss och remissyttrandet är helt och hållet återgivet i den handling som finns på kammarens bord. Jag har därför ingen anledning att i detalj gå in på det. Låt mig bara konstatera att statens ungdomsråd i princip är helt överens med motionärerna om att det behövs en forskning på detta område. Vi har också redovisat att det skett en hel del forskning när det gäller problematiken om ungdomsfostran. Det framstår alltså som angeläget att vi får en fortsatt forskning. Men rådet har också sagt — och det tror jag att herr Hamrin bör observera — att forskningsuppgifterna bör konkretiseras.

När det nu enligt utskottet kan förväntas att 1962 års ungdomsutredning framlägger förslag för att trygga en kontinuerlig forskning inom vissa betydelsefulla sektorer av det vida forskningsfält som ungdomsproblemen utgör, nämligen forskning på psykologiens, pedagogikens och sociologiens områden, anser jag att klokheten bjuder att vi avvaktar dessa preciseringar. Vi får ta ställning till dessa forskningsuppgifter när vi har tillgång till 1962 års ungdomsutrednings betänkande.

Med detta vill jag ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Med hänsyn till tidsbristen hade jag inte tänkt yttra mig i denna fråga, men efter utskottsordförandens våldsamma salva är jag självfallet tvingad att säga någonting.

Jag vill från början ifrågasätta om inte fru Eriksson i någon mån har blivit miljökadad eller kanske tagit intryck av det sällskap hon haft i dag av den ryska astronautkvinnan. Jag tycker att fru Nancy Eriksson svävar ut i

det blå, utan luft och ganska isolerad, särskilt efter den, jag vågar säga, riktiga tillrättavisning hon fått av sin partivän, herr Carlstein.

Jag skall nöja mig med att instämma med herr Carlstein, men jag vill därutöver säga att när vi som motionärer energiskt återkommer beträffande en så väsentlig fråga som ett klarläggande av ungdomens situation i dagens samhälle, sker detta därför att vi vill att alla tänkbara åtgärder skall vidtagas för att ge ungdomen ännu bättre förutsättningar. Vi vill också få ut det bästa möjliga av samhällets insatser. Det är just detta som 1962 års ungdomsutredning i särskilt hög grad sysslar med, och därvidlag avser man också att lägga fram förslag till förbättrade åtgärder.

Jag och mina medmotionärer anser att vi borde ha en grundläggande forskning om ungdomens situation i allmänhet. Det innebär att man bör, utöver vad som nu försiggår på detta område, få en aktivisering till stånd.

När fru Eriksson menar att motionärerna icke anvisar vägar har hon tydligen svarare än t. ex. statens ungdomsråd att förstå vad motionärerna yrkar. Statens ungdomsråd instämmer nämligen i sin slutkommentar helt i motionens syfte.

Herr talman! Jag har med detta velat instämma i vad herr Carlstein sade. Vi får väl hoppas att 1962 års ungdomsutredning verkligen framlägger ett slutbetänkande under den närmaste tiden. Ett sådant har vid flera tillfällen utlovats, och nu räknar åtminstone jag med att vi inom en inte alltför avlägsen framtid skall få diskutera det förslag som utredningen kommer att framlägga.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag instämmer helt i vad herr Carlstein sade. Han redogjorde för vad 1962 års ungdomsutredning har lovat, vilket även redovisas i utskottsut-

Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar

latandet. Jag hörde att herr Boo mycket väl kände till att frågorna utredes men ändå ansåg att man borde väcka en särskild motion. Det är ett sätt att resonera, men det är inte mycket att respektera.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Fru Eriksson sade att jag mycket väl visste vad utredningen skulle föreslå beträffande grundläggande forskning om ungdomens situation. Det visste jag emellertid inte. Av direktiven framgår inte att den delen av ungdomsproblematiken skulle utredas. Utskottet har i sitt utlåtande, det vill jag erkänna, sagt att utskottet erfarit att ungdomsutredningen även kommer att framlägga förslag i detta avseende. Jag noterar det med stor tillfredsställelse och hoppas att det också blir verklighet när 1962 års ungdomsutredning så småningom framlägger sitt förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Skärstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Skärstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 74 nej, varjämte 4 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart för sig

allmänna beredningsutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner; och

statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckt motion om pension åt fiskmästare John Jonasson.

Kammarerna biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 16

Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Den fråga det här gäller är vilken lag som en svensk medborgare skall rätta sig efter, när han befinner sig utomlands. Enligt den huvudregel som gäller för närvarande straffas en svensk i utlandet enligt svensk lag.

Denna fråga diskuterades senast, i början av förra året, i samband med en

Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar

interpellation som jag ställt till justitieministern. Jag hade frågat honom för det första om han ansåg, att lagen på denna punkt var klar, om det kunde sägas att man visste vilken lag och vilka lagbestämmelser som en svensk i enskilda fall hade att rätta sig efter, när han befann sig utomlands. För det andra ville jag veta, ifall statsrådet svarade nekande på den första frågan, om statsrådet ansåg det möjligt att göra bestämmelserna klarare.

Jag uppfattade hans svar så, att han ansåg att de nuvarande rättsreglerna var oklara och att det var önskvärt att de blev klarare. Han hänvisade till huvudregeln, men sade, i det han redogjorde för hur den hade tillämpats, att man ständigt tvingas göra avsteg. Man måste göra avsteg där det vore direkt meningslöst eller olämpligt att döma. Att t. ex. döma en person som kör på höger sida i Västtyskland vore icke rimligt, även om det är straffbart enligt svensk lag att göra det. Han nämnde att man av politiska skäl tvingas att göra avsteg. Det går inte rimligen att döma en svensk som befinner sig i Sydafrika och där genom att följa de sydafrikanska apartheidlagarna begår brott mot svenska lagar. Vidare påpekade han — det var i en aktuell fråga just då — att det var oklart hur man skall döma i fall, där en gärning som begås är straffbar här hemma men inte i det land där den begås.

Det fall som då var aktuellt var abolutionsfrågan. Läget i dag är alltså det att det fortfarande är mycket oklart, om en svensk som reser utomlands skall dömas enligt svensk lag eller ej. Det är enligt min mening rimligt att påstå att detta är otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt.

Detta är bakgrunden till min motion i vilken jag krävde, att man skulle utreda i vilka fall svenska straffregler kan tillämpas på gärningar som begås utomlands och att man dessutom när man vidtar ny lagstiftning i de enskilda fal-

len tills vidare skulle ange, hur långt denna speciella lag skulle sträcka sig med avseende på tillämpning utanför landets gränser.

Första lagutskottet har, såvitt jag kan bedöma, gjort samma iakttagelser som dem som redovisas i justitieministerns svar vilket jag talade om nyss. Denna bedömning liknar den som jag själv gjort i motionen. Man tycker att det nuvarande tillståndet kännetecknas av oklarhet och att det sakligt sett är otillfredsställande i många avseenden. Man vill emellertid inte gå med på den utredning jag begärt. Motiveringen är enligt min mening ganska egendomlig. Man summerar sina betänkligheter och kommer fram till att hela frågan är mycket svår, och därför vill man inte utreda den. Från min synpunkt var det just detta som var skälet till att utreda den, nämligen att det är oklart för medborgarna vilka rättsregler som gäller. Denna oklarhet som första lagutskottet tydligen anser finns kan inte få utgöra ett motiv för att inte försöka göra reglerna klarare och för att säga nej till denna utredning.

Motionen har sänts på remiss till flera instanser, av vilka, från mina utgångspunkter, de flesta tyvärr sagt nej till en sådan utredning. Vissa har emellertid sagt ja. Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet t. ex. har en helt annan syn på saken än den som kom till uttryck i utskottsutlåtandet. Fakulteten skriver att den för sin del ansluter sig till uppfattningen »att det är synnerligen otillfredsställande, att en svensk medborgare som reser utomlands icke vet vilka straffrättsliga regler som han är underkastad under sin utlandsvistelse. Enligt fakultetens mening är det ett elementärt rättssäkerhetskrav att den enskilde skall ha möjlighet skaffa sig kunskap om i vilken utsträckning han har att rätta sig efter svensk strafflagstiftning i internationella sammanhang.»

Den juridiska fakulteten vid univer-

Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar

sitetet har också två andra motiveringar än dem jag har anfört i min motion. Det säges att en utredning skulle, alldeles oavsett om den ledde till några reformer, ändå klargöra läget beträffande den nuvarande lagstiftningen. Det kan vara intressant att göra ett sådant klarläggande, allra helst som det inte diskuterats eller skrivits någonting om detta problem sedan 1864 års strafflag antogs. Det är en fråga som alltså har varit oklar under en mycket lång tid, och man har inte heller försökt klarlägga den genom en utredning. Det vore därför rimligt att tillsätta en utredning. Fakulteten menar också att det vore bra med en sådan, ty man skulle då kunna få uppslag till reformer.

Jag förmodar att man kan tänka sig reformer av olika slag. Jag är inte själv jurist och kan inte bedöma vad som är det tekniskt riktiga och det juridiskt mest konsekventa. Man kan emellertid tänka sig att man i Sverige kunde tillämpa samma princip som i Danmark där huvudregeln är den motsatta.

I Danmark kan man bara dömas enligt dansk lag om gärningen begås där, men man har i lagstiftningen preciserat vilka gärningar man kan dömas för enligt dansk lag, när överträdelsena begås i annat land, där andra lagar gäller.

Man kan också tänka sig en annan och mildare variant — som jag dock tror är sämre — nämligen att i alla fall där lagstiftningen skiljer sig åt mellan det land där gärningen begås och det land varifrån lagöverträdaren kommer, låter Kongl. Maj:t pröva åtalsfrågan. I dag inskränker vi oss till att göra sådan kvalificerad prövning endast när det anses att svenskt intresse är hotat.

Jag vet inte vilken av dessa två lösningar eller vilka andra lösningar som kan vara att föredra. Det är just en sådan fråga som en utredning skulle kunna ge svar på. Det är framför allt tre skäl som gör en utredning angelägen. Först och främst tycker jag att det är en

juridisk snygghetsfråga — om uttrycket tillåtes — att rensa ut de inslag i vår nuvarande lagstiftning som leder till rena orimligheter. Det står t. ex. i lagen — även om bestämmelsen självfallet aldrig tillämpas — att en person kan dömas för att han kör bil på höger sida av vägen i länder med högertrafik!

Detta är också en internationell politisk fråga, och det är mycket tveksamt om vi a priori skall utgå från att de värderingar som ligger till grund för vår svenska lagstiftning också skall vara vägledande för svenska medborgare utomlands. Det kan ju vara fråga om svenskar som inte varit hemma i Sverige på tio år men som är svenska medborgare och därför underkastade svensk lag. Men framför allt är det en rättssäkerhetsfråga. Och jag tycker det är otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt att straffbelägga gärningar, när det är en ren slump om gärningen i fråga blir upptäckt. Ty det förekommer ju inte att man företar någon systematisk spaning i vad gäller brott enligt svensk lag i utlandet. Och för en svensk i utlandet kan det i efterhand komma som en överraskning att han begått en eller annan straffbar handling.

Det andra skälet är självfallet att det måste vara ett rättssäkerhetskrav att redan från början veta vilken lagstiftning som skall tillämpas i olika fall. Det har här sagts att det är komplicerat att göra en utredning och precisera alla de undantag som krävs för att skapa rimliga förhållanden. Detta är alldeles riktigt. Men jag tycker det är bättre och mera konsekvent ur rättssäkerhetssynpunkt att ta de svårigheterna på lagstiftningsplanet och inte låta medborgarna sväva i okunnighet om vilken lagstiftning som gäller intill dess att frågan om åtal skall prövas.

Herr talman! Jag har inte något yrkande att ställa.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis be-

Tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar

klagligt att det råder en viss oklarhet om svensk strafflags tillämplighet vid utomlands begångna gärningar och att det leder till vissa olägenheter att dessa frågor överlämnas till rättspraxis. Vi har emellertid i utskottet inte ansett de olägenheterna vara så stora att anledning förelegat att göra en särskild utredning. I sista hand måste ändå sådana här ärenden avgöras av domstolarna.

Frågan har inte särskilt stor praktisk betydelse. Det kanske kan förekomma ett visst antal fall när det gäller trafikstraffrätten. Herr Ullsten nämnde här det fallet att en domstol kunde döma en svensk för att han kört högertrafik utomlands. I det fallet har ju domstolarna att tillämpa vissa regler som säger att det måste ligga i sakens natur att gärningen skall vara straffbar.

I fråga om trafikstraffrätten pågår förhandlingar mellan de nordiska länderna om gemensam lagstiftning, och även Europarådet behandlar gemensamma rättsregler inom trafikstraffrätten. Det finns därför ingen anledning att tillsätta en utredning på det området, såsom också påpekas av juridiska fakulteten vid Stockholms universitet.

Beträffande ny strafflagstiftning har justitieministern i det interpellationssvar, som herr Ullsten nyss återopade, ställt i utsikt att man i framtiden skall söka precisera även straffbudens tillämplighet i rummet i den mån det låter sig göra. Det är naturligtvis inte alla gånger möjligt att göra en exakt precisering, utan tillämpningen får liksom nu fastställas genom domstolspraxis. Advokatsamfundet har också avgivit yttrande i ärendet och säger att det är svårt att tillgodose motionärernas önskemål. Förbundet anser inte att man kan få någon exakt precisering genom en utredning.

Herr Ullsten säger att det är svårt för svenska resenärer utomlands att veta om en gärning är straffbar eller inte. Gentemot detta säger advokatsamfun-

det att i tveksamma fall bör man alltid räkna med att även gärningar som begås utomlands är straffbara enligt svensk rätt.

Jag skall inte diskutera de förslag till lösningar som herr Ullsten här berörde, eftersom vi inte har velat förordna en utredning i denna fråga. I det pressade utredningssläge som råder för närvarande har vi ansett att olägenheterna på detta område inte är så stora att det finns anledning att begära en utredning.

Herr talman! Med de orden skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Fru Gärde Widemar säger att det är så få olägenheter med det nuvarande systemet att man därför inte har någon anledning att göra någon utredning för att få fram ett bättre system. Först och främst tycker jag att det är mycket tivelaktigt om man kan påstå att det finns få olägenheter. Utskottet pekar i varje fall självt på några och justitieministern pekade i sitt interpellationssvar på ytterligare några. Vi har haft fall som varit mycket uppmärksammade därför att de varit en aning komiska i sina verkningar men också därför att de varit mycket allvarliga. Det senaste fallet var så allvarligt att man vidtog en i svenska rättssammanhang så ovanlig åtgärd som att bevilja abolition i ett ärende, där det var fullständigt oklart bland ledande jurister hur man skulle döma, just på grund av de omständigheter vi nu diskuterar.

Att man på flera områden av speciallagstiftningen, t. ex. trafikrättslagstiftningen, nu också satt i gång utredningar inom Europarådet och inom det nordiska samarbetet, visar ju att man har upptäckt allvarliga olägenheter och att man försöker rätta till dem.

Denna motion syftar till att man i stället för att ta område för område

Indexreglering av de allmänna barnbidragen

skulle se efter om man inte kunde finna generella bestämmelser, som gjorde dylika överenskommelser på speciella områden onödiga. Jag tycker snarast att det är svårt att visa på vad det skulle vara för olägenheter med ett system som innebar den omvända principen mot den vi tillämpar nu.

Jag skulle vilja gå så långt att jag säger, att bevisbördan egentligen åvilar dem som vill behålla det nuvarande systemet och inte oss som vill ändra på systemet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss kombination av påföljder för brott, och

nr 25, i anledning av väckt motion om säkerhetsåtgärder beträffande vissa nöjesanläggningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18**Indexreglering av de allmänna barnbidragen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion om indexreglering av de allmänna barnbidragen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Vår motion II: 56 om indexreglering av de allmänna barnbidragen har vid utskottsbehandling rönt samma öde som den motion i ämnet vilken vi väckte förra året. Utskottet har också använt precis samma motivering för avslag som i fjol, d. v. s. att frågan torde komma att uppmärksammas av familjepolitiska kommittén.

Vid diskussionen här i kammaren föregående år framhöll utskottets talesman att det i princip är fullt riktigt att de allmänna barnbidragen liksom andra sociala stödformer bör bibehållas vid sitt realvärde genom indexreglering eller på annat sätt. Utskottet ville emellertid inte föreslå några åtgärder förrän familjepolitiska kommittén redovisat resultatet av sitt arbete.

Vi har — och det står även i årets motion — inte något emot att en sådan allmän översyn görs av de olika stödformerna för barnfamiljerna. Men vad vi velat med vår motion i år är att de allmänna barnbidragen, som enligt samstämmiga uppgifter fortfarande skall utgöra stommen i konsumtionsstödet till barnfamiljerna, inte skall urholkas i avvaktan på ett utredningsresultat utan vara värdebeständiga. Om dessa bidrag urholkas — så som börjat ske — blir det till stor nackdel för barnfamiljerna. Vi begär ju ingen höjning av de faktiska beloppen just med hänsyn till att utredning pågår, men vi begär som sagt att barnbidragen skall göras värdebeständiga.

Jag kan nämna, att bara de senaste tolv månaderna har konsumentprisindex stigit med 8 enheter, varvid livsmedelspriserna stod för 8 procent och hyresposten för 12 procent av ökningen. Dessa stegrade levnadskostnader talar sitt tydliga språk om det berättigade i att de allmänna barnbidragen görs värdebeständiga och det redan nu.

Herr talman! Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till motionen. Låt mig därför till sist bara få uttala förhoppningen, att det nu skall vara sista året som de allmänna barnbidragen inte är värdebeständiga.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Som fru Ryding sade är denna fråga inte ny — vi har diskuterat den många gånger och senast förra året.

När fru Ryding framhåller att utskot-

Vissa familjepolitiska åtgärder

tet anför precis samma motivering som föregående år vill jag returnera med att säga att fru Ryding av rutin väckt samma motion som förra gången, utan att kunna yrka bifall till motionen.

Utskottet understryker detsamma som vid föregående års behandling, nämligen att familjepolitiska kommittén har till uppgift att undersöka alla möjligheter som kan leda till att det blir en bättre fördelning mellan dels barnfamiljerna inbördes, dels barnfamiljer och barnlösa familjer. Vid denna översyn kan man helt naturligt också bli tvungen att ta upp frågan om att införa en indexreglering. Under sådana förhållanden är det inte lämpligt att riksdagen under pågående utredning separat beslutar i en fråga, vilken får sådana följder för kostnadsramen för barnbidragen som en indexreglering vid denna tidpunkt skulle medföra, utan vi bör avvakta familjepolitiska kommitténs förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Fröken Sandell trodde att jag rutinmässigt lämnat in samma motion som i fjol, men däri tar hon fel. Inte heller formuleringarna är desamma som föregående år. Anledningen till att jag i år väckt en motion i denna fråga är, såsom jag påpekade i mitt förra anförande, att priserna stigit så pass kraftigt att barnbidraget i år inte är lika mycket värt som i fjol.

Fröken Sandell vill vänta på utredningen, men under tiden kommer ju barnbidraget att minska ytterligare i värde. Jag anser att barnfamiljerna skall garanteras värdebeständighet såsom en stomme i konsumtionsstödet; de som skrivit utredningsdirektiven, utredningen och alla övriga som jag känner till anser att de allmänna barnbidragen skall vara värdebeständiga.

Nu hoppas jag — såsom jag tidigare framhöll — att familjepolitiska kom-

mittén bedriver sitt arbete så skyndsamt att vi inom rimlig tid kan förvänta en förbättring av de stödformer, som skall gälla för barnfamiljerna i framtiden, och att barnbidragen då också blir värdebeständiga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Vissa familjepolitiska åtgärder

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 569 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 703 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* ävensom

2) de likalydande motionerna nr 574 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 698 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

Motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge yrkandena om tillgodoräknande av pensionsår inom ATP och frivillig barnsjukförsäkring, behandlades av utskottet i annat sammanhang.

I *motionerna I: 574 och II: 698* yrkades bl. a. att riksdagen måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om vikten av att pågående utredningsarbete på familjepolitikens område samordnas och tidsplaneras på sådant sätt, att hela materialet kan överblickas och beslut fattas i ett sammanhang».

Utskottet hemställde,

A. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 569 och II: 703, samt

2) motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge yrkandet om särskilt stöd till större familjer,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 574 och II: 698,

såvitt anginge yrkandet om samordning av utredningsarbetet på familjepolitikens område, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herr *Blomquist* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge samordning av utredningsarbetet på familjepolitikens område, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till kända vad reservanterna i denna del anfört;

II. av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas partimotioner från högerpartiet och centerpartiet avseende en del frågor som gäller samhällets stöd till barnfamiljerna. Till utlåtandet är fogat en reservation av herr *Blomquist* och mig själv, och jag ber att helt kortfattat få motivera varför vi på en punkt reserverat oss mot en i stort sett positiv skrivning från utskottsmajoritetens sida.

Det gäller samordningen och tidsplaneringen av det utredningsarbete som pågår på området. Vi anser det nödvändigt att riksdagen med hänsyn till att tre olika utredningar arbetar med dessa ting — nämligen familjebereidningen, familjebeskattningsberedningen och familjepolitiska kommittén — ges möjligheter att i ett sammanhang ta ställning till hela komplexet av frågor. Självfallet påverkas möjligheterna att lämna särskilt ekonomiskt stöd åt barnfamiljer av hur stora resurser som tas i anspråk för att i olika former hjälpa dessa familjer. Likaså kan det direkta

Vissa familjepolitiska åtgärder

ekonomiska stödet icke bestämmas utan kännedom om hur familjebeskattningen kommer att utformas.

Dessa avvägningar måste, menar vi, göras om det skall bli möjligt att få ett sammanhang i familjepolitiken. Riksdagen beslutar om än den ena, än den andra delreformen som rör familjepolitiken utan att det hela hänger ihop. Därför blir det ofta bara en halvmesyr, vilket vid olika tillfällen har påtalats i kammaren även av representanter för regeringspartiet.

Vi är alla, oberoende av partitillhörighet, angelägna om att försöka göra en så långt möjligt klok avvägning, som skall syfta till att skapa rättvisa inte bara mellan barnfamiljer och familjer utan barn, utan också mellan barnfamiljerna inbördes med hänsyn till olika antal barn och barn i olika åldrar. Detta framgår även klart av direktiven till familjepolitiska kommittén.

Utskottet åberopar för övrigt just dessa direktiv och framhåller »att det finns skäl antaga, att det vid överväganden av framtida åtgärder på familjepolitikens område blir möjligt att i erforderlig utsträckning betrakta problemen ur ett vidare perspektiv».

Vi reservanter har önskat en annan skrivning, som enligt reservationen skulle syfta till att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära att utredningsarbetet »samordnas och tidsplaneras på sådant sätt, att hela utredningsmaterialet kan överblickas innan beslut fattas om större reformer» på familjepolitikens område.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation I.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogad en blank reservation, och jag återfinnes själv bland dem som har antecknat sina namn i detta sammanhang. Det är emellertid inte min mening att framställa något annat yrkande än utskottets. Jag har egentligen

Vissa familjepolitiska åtgärder

begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på att folkpartiets motioner som rör familjepolitiska problem — de likalydande motionerna nr 641 i första kammaren och 602 i andra kammaren — har remitterats till statsutskottet och behandlas alltså inte i detta utlåtande.

Vad andra lagutskottet har yttrat i föreliggande utlåtande angående bl. a. utredningsarbetet inom familjepolitiska kommittén överensstämmer väsentligen med de principiella synpunkter som anföres i nyssnämnda motioner. Jag kan alltså ansluta mig till utskottets skrivning och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar en rad viktiga reformförslag, framförda i motioner. Utskottet har, som alla ser, kunnat enas om att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Förklaringen är helt enkelt den att reformuppslagen återfinns i de direktiv, som familjepolitiska kommittén har att arbeta efter.

I ett avseende har vi emellertid inte kunnat nå enighet, vilket framgår av den reservation som fröken Wetterström nyss talade för. Skillnaden mellan reservationen och utskottsutlåtandet är dock så pass begränsad att jag inte är i stånd att starta någon kvalificerad träta med fröken Wetterström på den punkten. Jag vill också framhålla att motionen från högerpartiet gick något längre än reservationen.

Även utskottsmajoriteten menar självfallet att man skall samordna familjepolitiken; det är ingenting att diskutera om eftersom en sådan samordning är något som vi alla vill ha. Men utskottsmajoriteten anser att det redan i direktiven till familjepolitiska kommittén är fastslaget att en samordning skall ske.

Reservanterna har påpekat vikten av att man har kännedom om hur familjebeskattningen kommer att utformas, när man skall ta ställning till frågan om

de familjepolitiska åtgärderna. Enligt vår uppfattning är det i familjepolitiska kommitténs direktiv sört också för den saken, ty i dessa framhålls att kommittén skall utföra sitt arbete i samråd med familjeskatteberedningen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på ytterligare en sak som är av betydelse i detta sammanhang. Om man skulle binda en utredning så pass hårt som reservanterna föreslår, därför att man absolut vill ha en samlad överblick innan man över huvud taget kan vidtaga några åtgärder, skulle detta innebära att man förhindrar erforderliga partiella reformer. Det är väl det som är huvudskillnaden mellan reservanternas och utskottets ställningstaganden. Reservanterna vill låsa utredningen så, att man väntar med varje delförslag intill dess man är färdig med hela arbetet, medan utskottet menar att det mycket väl kan tänkas uppstå situationer, då det bör framläggas särförslag i en fråga. Så har ju nyligen varit fallet genom att riksdagen — och då var även högerpartiet med om det — uttalat önskemålet att frågan om familjebostadsbidragen skulle bli föremål för skyndsamt behandling inom familjepolitiska kommittén.

Herr talman! Jag anser att riksdagen mycket väl kan ansluta sig till vad utskottet har föreslagit på denna punkt och jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Jag vill säga till herr Bengtsson i Varberg att jag inte heller har den ringaste lust att ta upp en träta med honom. För övrigt tror jag att det skulle vara oerhört impopulärt att göra det vid denna tidpunkt. Jag vill bara bemöta en sak i herr Bengtssons anföran-
de.

Herr Bengtsson säger att man, om man vill ha en samlad överblick över denna fråga, förhindrar att partiella reformer genomförs. Det håller jag med

Vissa familjepolitiska åtgärder

honom om. Men nu är det ju så, att familjeberedningen väntas bli klar med sitt arbete i år, och då får man väl hoppas att de andra båda utredningarna skall kunna bedriva sitt arbete så pass skyndsamt att det inte behöver dröja årtal innan utredningsresultaten kan presenteras i riksdagen. Därför tror jag för min del, herr Bengtsson, att det är bättre att inte ha så brått med en mångfald delreformer, vilka senare kanske visar sig vara mindre välbetänkta, utan i stället vänta till dess man kan göra en totalbedömning av det hela.

Vidare drar herr Bengtsson en parallell med ett annat fall, i vilket vi reserveranter skulle ha varit med om att göra en avvikelse från den princip vi nu hävdar, nämligen då det är fråga om att bryta ut familjebostadsbidragen och ge den förtur inom familjepolitiska kommittén. Herr Bengtsson tycker att vårt ställningstagande då rimmar illa med den ståndpunkt vi nu intar i förevarande spörsmål. Men det är väl ändå en helt annan sak det här gäller. Nog fanns det välgrundade motiv att ge frågan om familjebostadsbidragen en viss förtur inom familjepolitiska kommittén eftersom detta bidrag ju — därom är väl alla förresten ense — helt enkelt är felkonstruerat. På vårt håll anser vi att bidraget bör ha en fastare anknytning till den aktuella bostadskostnaden än vad det har. Sedan regeringen i år föreslagit en väsentlig minskning av de generella räntesubventionerna utan att någon kompensation givits de ekonomiskt sämst ställda hushållen, har ju barnfamiljerna kommit att bli mycket hårt belastade. Man kan därför kort och gott säga att familjebostadsbidraget för närvarande inte fyller sina sociala uppgifter. Och riksdagen har ju tagit ställning till bostadspolitiken, där frågan om familjebostadsbidragen faktiskt hör hemma, utan att denna fråga blivit beaktad.

Jag tycker därför att riksdagens beslut att begära en skyndsam behandling

av frågan är i hög grad berättigad. Om man på ett område genomför ändringar, som har till konsekvens att en viss kategori av medborgare kommer i sämre läge än tidigare, då är det väl, herr Bengtsson, både rimligt och rättvist att så snart som möjligt försöka eliminera ett sådant missförhållande.

Herr BENGTOSSON i Varberg (s):

Herr talman! Mitt påpekande att även högerpartiet ställt sig bakom beslutet att familjebostadsbidragen skulle bli föremål för skyndsam behandling inom familjepolitiska kommittén innebar ingen kritik från min sida, utan tvärtom. Vi socialdemokrater intog ju samma ståndpunkt. Men detta beslut utgör å andra sidan just ett stöd för vad jag har sagt, att hur önskvärt det än är med en samordning av hela utredningen om det familjepolitiska komplexet, så kan det uppstå situationer då det finns — såsom fröken Wetterström sade — välgrundad anledning till förtursrätt. Det är den möjligheten jag menar att man inte skall avhända sig, utan man skall kunna, om det anses befogat, genomföra delreformer även inom det här området. Jag tillhör dem som anser att man skall såsom uttryck för den samordnade familjepolitiken, eftersträva en särskild familjebalk i lagstiftningen. Men man bör fördenskull inte avstå från att över huvud taget göra någonting innan man har detta storstilade verk färdigt.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Men, herr Bengtsson, den här delreformen hade kunnat undvikas, om man samtidigt med förslaget om räntesubventionerna också hade rätat till familjebostadsbidragen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Lag om vad som är fast egendom*Mom. B*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Blomquist och fröken Wetterström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 29 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna om reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Lag om vad som är fast egendom

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om vad som är fast egendom.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag skall inte börja med de gamla grekerna, men jag skall gå tillbaka till 1903 års lagberedning som påbörjade arbetet på en ny jordabalk och tog upp frågorna om »vad som är till fast egendom att höra», fastän lagen då bara var åtta år gammal. Det blev inget resultat av det, och sedan har utredningsarbetet fortsatt i olika omgångar. 1947 framlades ett förslag och 1960 avlämnades ett slutbetänkande från den nya lagberedningen. Sedan dess har jordabalksutredningen handlagt dessa frågor, och 1963 lade den fram ett reviderat förslag.

Nu skulle man väl egentligen gratulera justitiedepartementet till att detta stora arbete på en ny jordabalk givit ett första resultat. Man vill ha en ändring i företagsinteckningsbestämmelserna, och därför har man framlagt ett förslag till lag om vad som är fast egendom. Meningen är väl att den sedermera skall ingå i en mer fullständig jordabalk.

Jag har inte kunnat undgå att göra några funderingar i samband med behandlingen av denna proposition. Det finns ingen motion i ärendet och inte heller någon reservation, men det är några frågor som jag tycker att man bör uppmärksamma.

Lagen avser att åstadkomma en gränsdragning mellan fast egendom och lös egendom. Fast egendom identifieras som fastighet, och den är föremål för lagfart och inteckning. Även lös egendom, identifierad genom att den hör till viss näringsverksamhet, kan bli föremål för inteckning, som nu kallas företagsinteckning enligt nästa ärende på dagens föredragningslista.

Det är viktigt att dra en sådan här gräns. Att man drar en gräns är t. o. m.

Lag om vad som är fast egendom

viktigare än *var* man drar den, har lagberedningen uttalat. Beträffande den huvudpunkten har jag ingenting att invända. Men trots denna målsättning att dra en tydlig gräns råder det tveksamhet i en del fall.

I 2 § talas om vad som hör till fastighet, i 3 § om vad som hör till byggnad och i 4 § om vad som hör till industrifastighet. Likafullt är det litet tveksamt vad som skall avses med byggnad. Lagberedningen säger att det inte råder något tvivel om det; byggnaden är ett föremål. Detta är ju knappast vanligt språkbruk, men man får nöja sig med det.

Av 2 § framgår att man skiljer mellan hus, vattenverk och annan byggnad. Där betraktas alltså hus och vattenverk som byggnader.

I nästa moment återfinnes ledning, stängsel och annan anläggning — här får vi alltså reda på vad anläggning är. Likafullt slår man i 7 § ihop dessa två saker och talar om byggnad, stängsel och annan anläggning, vilket gör att det hela framstår som om inte otydligt så i varje fall föga logiskt framlagt.

I 1895 års lag var tydligt angivet att byggnad på annans mark inte ingår i den fasta egendomen. Enligt vanligt språkbruk är hus på ofri grund lös egendom. Nu får man i 5 § veta att ett föremål som tillförts fastigheten av annan än fastighetsägaren inte tillhör den fasta egendomen. Detta föremål är alltså den omtalade byggnaden, eftersom en byggnad enligt sättet att lagskriva är ett föremål. Det överensstämmer inte särskilt bra med vanligt språkbruk och innebär en ändring av nomenklaturen från föregående lagstiftning som enligt min mening är onödig. Vad beträffar uttrycket »tillförts fastigheten» kan sägas att det kan hända att huset funnits tidigare men sålts av fastighetsägaren till annan person. Då kan man enligt vanligt språkbruk inte tala om »tillförts», men lagen grundar sig på detta.

I 4 § talas om fordon. Paragrafen gäller vad som kan betraktas som tillbehör till en industrifastighet. Dit hör enligt paragrafen inte fordon, kontorsutrustning eller andra sådana saker som är något lösa. Det råder ingen tveksamhet för den som läser detta enligt vanligt språkbruk. Men man är väl på det klara med att till en industri hör inte bara lyftkranar, traverser och sådana saker, vilka inte räknas som fordon i vanlig bemärkelse, utan inom stora industriområden även spårbundna vagnar, lok och annat som en industriidkare räknar tillhöra industrifastigheten? Detta anser även statsrådet, men det framgår inte av lagtexten, utan bara av ett motivuttalande där han säger att viss tolkning av fordonsbegreppet torde kunna hämtas i förarbetena till 1951 års vägtrafikförordning.

Inom utskottet utsattes denna lagskrivningsmetodik för kritik, vilket också framgår av formuleringarna i utlåtandet. Den hänvisning som sålunda göres, innebär att de regler, som för närvarande gäller i vägtrafikförordningen, skall vara vägledande för en lagstiftning som avses komma att gälla på längre sikt. Utskottet säger att de ändringar som till äventyrs kan komma att vidtas senare, inte skall vara vägledande. Men för närvarande gäller en ganska enkel regel i vägtrafikförordningen, där det heter: »Varje anordning på hjul, band eller medar, som är inrättad för färd på marken och icke löper på skenor, är fordon.» Denna klara regel borde man nu kunna införa i lagen för att inte behöva ta till sådan här motivlagskrivning.

Denna lagskrivning om vad som är fast egendom påbörjades, om inte 1903 så i varje fall 1947, och en lag som man hållit på med så länge borde väl kunna utformas så att den kan tolkas efter ordalagen i detta avseende utan någon hänvisning till olika förordningar. Dessa förordningar utfärdas visser-

Uppskov med omläggningen till högertrafik

ligen av Konungen efter riksdagens hörande men de är i alla fall inte av lags natur.

I utskottets yttrande ligger också en ganska allvarlig kritik när utskottet säger att den ifrågavarande hänvisningen »innebär att lagtexten i språkligt hänseende icke präglas av fullständig klarhet». Detta uttalande inrymmer på utskottsspråk ett stort mått av kritik.

Avsnittet om nycklar har också skrivits på ett sådant sätt, att utskottet nödgats göra ett förtydligande med hänvisning till ett uttalande från lagberedningen från 1947, vilket också borde vara onödigt. För att klarlägga att också dubblettexemplar av vissa nycklar hör till den fasta egendomen och inte till den lösa egendomen måste man göra detta uttalande; nycklarna är ju en ganska betydelsefull del av fastigheten när denna övergår till ny ägare.

Herr talman! Slutligen vill jag beröra en liten kuriositet. Det gäller en påminnelse om vad som står i 7 § att särskild hänsyn skall tas till vad som gäller enligt 1926 års lag om upplåtelse under åborätt av viss jord. Även den lagen grundar sig på ett långvarigt utredningsarbete; det pågick åren 1912—1920, och proposition framlades 1926. När ifrågavarande lag behandlades framhöll man inom första lagutskottet farhågor för att den genom vissa inskränkningar skulle medföra att åborättsupplåtelser skulle bli föga eftersökta. Ja, ärade kammarledamöter, mig veterligt har lagen om åborätt, som tillkom med så stort arbete, tillämpats en enda gång för cirka 30 år sedan. Jag skulle också tro att den åborätten numera har upphört, men så länge åborättslagen finns måste man alltså göra sådana små hänvisningar.

Jag återgår till mina inledande ord, med anknytning till vad jag senast anfört. En lag som inte användes kan ju se ut hur som helst, men för en lag som är avsedd att gälla i så betydelsefulla sammanhang som fallet är med

lagen om vad som är fast egendom är det ytterst viktigt att den utformas så klart, att man inte behöver gå till motiv av olika slag för att rätt kunna tolka lagen i framtiden.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, utan jag tillstyrker utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om företagsinteckning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Uppskov med omläggningen till högertrafik

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om uppskov med omläggningen till högertrafik.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas motioner med förslag om att uppskjuta övergången till högertrafik. Då jag själv väckt en av dessa motioner och dessutom deltagit i utskottsbehandlingen vill jag gärna säga några ord.

De yrkanden jag framställt och som behandlats i olika utskott innebär en trafikomläggning först år 1969, eller två år efter den tidpunkt vi nu har inriktat oss på. Jag har dock inte stannat vid att enbart framställa ett sådant förslag, utan jag har också begärt att det göres en översyn av trafiklagstiftningen och att därav föranledda åtgärder genomföres i god tid före trafikomläggningen. Därutöver innehåller min motion för-

Uppskov med omläggningen till högertrafik

slag om en omprövning av kostnadsfördelningen mellan bilskattemedel och andra skattemedel samt en nedskärning av anslaget till högertrafiken för nästa budgetår till hälften av det belopp som departementschefen begärt. Dessa olika yrkanden hänger samman på så sätt, att om uppskovsyrkandet avslås kan icke heller övriga yrkanden fullföljas. Endast när det gäller kostnadsfördelningen har jag tänkt mig att en översyn skall kunna ske även om trafikomläggningen genomföres 1967.

Samtliga motionsyrkanden har avvisats vid utskottsbehandlingen. Tredje lagutskottet har sänt motionerna på remiss till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens trafiksäkerhetsråd, högertrafikkommissionen, Svenska stadsförbundet, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande och Svenska vägföreningen. De inkomna remissyttrandena har i huvudsak rört delfrågorna om uppskov med högertrafiken och översyn av lagstiftningen. Beträffande frågorna om anslag och kostnadsfördelning föreligger inga remissuttalanden.

Som framgår av utskottets utlåtande har remissinstanserna rest mycket hårt motstånd mot tanken på uppskov. Även utskottet har ställt sig helt avvisande. Jag har mot den bakgrunden inte ansett det mödan värt att avge någon motiverad reservation med yrkande om bifall till motionerna, utan jag har nöjt mig med en blank reservation.

Jag skall gärna medge, herr talman, att flera betydelsefulla synpunkter framkommit vid ärendets remiss- och utskottsbehandling. Det har visat sig att förberedelsearbetet för trafikomläggningen 1967 varit och är ganska omfattande, betydligt mera omfattande än som vid tiden för motionernas väckande kunde förmärkas. Jag vill bl. a. hänvisa till ett yttrande från Svenska stadsförbundet angående den erforderliga planläggningen i tätorterna, där man numera fått direktiv som inte fanns vid den tidpunkt då motionerna väcktes.

Den samlade redovisning som högertrafikkommissionen lämnat är enligt min mening också värdefull.

Även om motionerna alltså inte föranleder någon åtgärd har de dock — dristar jag mig att hoppas — bidragit till att belysa frågan och måhända stimulera det erforderliga förberedelsearbetet. Det kan noteras att det under den senaste tiden dagligen kommit nya uppgifter från olika instanser om hur detta arbete för trafikomläggningen planeras och är avsett att genomföras.

Motionerna — i varje fall den som jag har väckt — får väl i första hand tas som uttryck för den oro som man i vida kretsar har känt för att trafiksäkerhetsarbetet inte bedrivs med tillräcklig omsorg inför övergången till högertrafik. Även här i kammaren har interpellationer framställt beträffande denna fråga. Jag tror dock att oron numera i någon mån skingrats eller minskat, och det är i så fall naturligtvis tillfredsställande.

När jag tagit upp dessa frågor i min motion är det en logisk konsekvens av att jag i anslutning till tredje lagutskottets utlåtande år 1963, till vilket jag fogat en blank reservation, särskilt underströk vikten av att alla tänkbara åtgärder vidtages för att minska olycksriskerna vid själva trafikomläggningen.

Jag vill helt kort göra några reflexioner i anledning av utskottets yttrande. Utskottet hänvisar bl. a. till att kostnadsökningen skulle bli 100 miljoner kronor vid ett tvåårigt uppskov — siffran har hämtats ur högertrafikkommissionens yttrande. Det är naturligtvis svårt att fixera något belopp, och jag vill inte bestrida att det kan bli en kostnadsökning, såsom jag även antytt i min motion. Men för mig är frågeställningen den att man noga måste väga kostnadsökningarna mot de fördelar ur trafiksäkerhetssynpunkt som måhända skulle stå att vinna med ett uppskov.

Kostnaderna kommer för övrigt att i

Uppskov med omläggningen till högertrafik

mycket hög grad överstiga de 400 miljoner kronor som beräknades 1963. Redan nu är man uppe i ungefär 600 miljoner kronor, och vad summan kan bli innan trafikomläggningen har genomförts är mycket svårt att ange. Det har nyligen förekommit en uppgift om att de exceptionella hastighetsbegränsningar, som är erforderliga i samband med trafikomläggningen, kommer att kosta över 300 miljoner kronor. Men jag reserverar mig då naturligtvis för att olika meningar råder om hur dessa fartbegränsningar skall genomföras och hur lång tid de skall omfatta. Jag tror emellertid att det under alla omständigheter är realistiskt räkna med att denna stora trafikreform kommer att kosta vårt folk närmare 1 miljard kronor än de 400 miljoner kronor som vi trodde på 1963 när vi beslöt att genomföra reformen.

Ser man frågan mot den bakgrunden förefaller det mig, som om de ökade kostnader på 100 miljoner kronor som ett uppskov skulle medföra inte behöver spela så stor roll, därest man genom ett uppskov kan åstadkomma bättre trafiksäkerhet i samband med trafikomläggningen. Dessutom skulle man kunna uppskjuta en del av dessa kostnader till ett kommande budgetår, vilket vi här i riksdagen ofta gör, även om det totalt innebär vissa fördyringar.

Då uppstår naturligtvis frågan: Skulle en senareläggning kunna ge någon vinst för trafiksäkerheten? På den punkten säger utskottet att en tvåårig uppskovstid inte skulle medföra »några påtagliga fördelar från trafiksäkerhets-synpunkt».

Jag tolkar detta ordval så, att utskottet icke är helt övertygat på den punkten: man talar ju om »påtagliga fördelar», en formulering som inte utesluter att vissa fördelar skulle kunna uppstå. Vad jag för min del trots alla invändningar måste se som positiva följder av ett tvåårigt uppskov skulle vara, att man kunde åstadkomma en upprustning

av vägarna. Det måste väl ändå vara så, att vi — låt mig säga år från år — måste kunna bygga upp ett bättre vägnät här i landet än vi har för närvarande. I annat fall vore ju alla kostnader som vi lägger ned på vägbyggen — som inte bara avser underhåll — bortkastade.

Vidare har jag i min motion pekat på vissa utredningar som har med trafiksäkerheten att göra men som icke hinner slutföras, när trafikreformen genomförs 1967. Ett exempel är bilförarutredningen. En annan gäller trafiknykterheten. Det är min bestämda mening, att ett av de största riskmomenten vid trafikomläggningen är rusdryckerna. Men hur blir det nu med trafiknykterhetslagstiftningen? När vi 1963 beslöt om övergång till högertrafik, fäste tredje lagutskottet betydande vikt vid att förslag var att vänta från 1957 års trafiknykterhetskommitté, vilket förslag skulle kunna genomföras före trafikomläggningen. Men det har inte blivit något annat resultat än att en ny utredning har tillsatts, och den kan icke bli klar till 1967. Jag vill gärna medge att denna omständighet är en av dem som föranlett mig att skriva min motion. Dock vill jag inte bestrida att man naturligtvis även med nuvarande nykterhetslagstiftning kan åstadkomma åtgärder som kan reducera olycksriskerna vid övergången till högertrafik. Men det skulle under alla omständigheter ha varit en fördel, om man hade kunnat få en ny trafiknykterhetslagstiftning i god tid före trafikomläggningen.

Man tycker kanske att jag mot bakgrunden av dessa synpunkter borde ha avgivit en motiverad reservation och yrkat bifall till motionerna, men jag böjer mig för den omständigheten, att planläggningen för övergång den 3 september 1967 nu har fortskridit så långt, att ett uppskov skulle kunna medföra vissa olägenheter. Jag har också antytt detta i min motion, där det heter, att man nu är inriktad på denna tid-

Uppskov med omläggningen till högertrafik

punkt och att ett uppskov skulle kunna medföra vissa omläggningar i förberedelsearbetet. I själva verket är frågan om för- och nackdelar med ett uppskov mycket svår att bedöma. Jag vill dock starkt understryka vikten av att upplysningsarbetet inom trafikomläggningen måste bedrivas med all möjlig skyndsamhet. En nyligen publicerad undersökning visar, att en stor del av allmänheten fortfarande inte känner till att högertrafik skall införas den 3 september 1967.

Herr talman! Till sist vill jag erinra om att Kungl. Maj:t enligt riksdagens beslut 1963 har befogenhet att ändra tidpunkten för övergången, om detta skulle visa sig motiverat. Jag förutsätter att denna omständighet beaktas och att en eventuell omprövning sker, om så skulle visa sig erforderligt, trots att riksdagen i dag avslår motionerna.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! När riksdagen 1963 beslöt att införa högertrafik år 1967 gjorde jag vad jag kunde för att motarbeta detta. Jag ansåg, och anser fortfarande, att det är en onödig och olycklig reform. Den kommer att kosta en massa pengar och jag är inte alls övertygad om att den ger oss någonting i form av minskade olycksfallsrisker i trafiken — tvärtom.

Nu har det visat sig att vissa av de farhågor vi uttalade, nämligen att det skulle bli dyrare än beräknat, redan har slagit in. Man har nu beräknat att omläggningen kommer att kosta ca 600 miljoner kronor — antagligen blir det ytterligare några hundratal miljoner.

Om jag alltså inte på något sätt har ändrat min uppfattning betyder detta inte, att jag kan ansluta mig till några av motionerna om att vi skall uppskjuta övergången. Riksdagen har ju med stor majoritet beslutat en övergång till högertrafik. Spelets regler är ju att de som kommit i minoritet får låta sig nöja

med vad majoriteten beslutat. Att det skulle vara någonting att vinna på att ytterligare uppskjuta omläggningen ett år, som föreslås i en motion, eller två år eller på obestämd tid, som föreslås i en annan, kan jag inte tänka mig. Jag har därför liksom utskottsledamöterna i övrigt inte kunnat tillstyrka bifall till någon av motionerna.

Även om jag således för min del i dag har samma uppfattning om det olyckliga beslutet om övergång till högertrafik som jag hade 1963, kan jag konstatera att den föregående talaren, herr Nyberg, däremot inte hade några betänkligheter 1963. Från talarstolen beklagade han tvärtom då att vi inte redan hade infört högertrafik och sade att han med tillfredsställelse hälsade, att departementschefen nu hade kommit med förslag om övergång till högertrafik. Om herr Nyberg 1963 hade hyst några av de betänkligheter som han nu har, hade det funnits hopp om att även han anslutit sig till reservationen för avslag i tredje lagutskottet 1963. Han gjorde alltså inte detta men tycks nu ha tänkt om, åtminstone i vissa avseenden. Jag finner det dock märkligt att hans omtänkande innebär att vi inte skall upphäva beslutet utan uppskjuta omläggningen ett par år. Vad skulle det vara för mening med att uppskjuta omläggningen några år, då vi ändå har beslutat oss för högertrafik?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Motivet för de motioner i denna fråga som väckts i år har varit de höga kostnaderna för en omläggning till högertrafik, vilka gör att man nu vill skjuta på omläggningen. Men är dessa höga kostnader verkligen överraskande för någon? Redan när man första gången diskuterade denna s. k. reform och kostnaderna för densamma, sade vi klart och tydligt ifrån, att de summor som då nämndes inte skulle förslå, och

Uppskov med omläggningen till högertrafik

vi har sannerligen blivit mera sannspådda än vi den gången trodde att vi skulle bli.

Nu har frågan avancerat så långt, att vi inte kan göra något åt den. Det håller jag med herr Levin om — fastän jag inte har ändrat uppfattning. Men jag vill ändå här göra några reflexioner.

Införandet av högertrafik i vårt land är en fråga som har en ganska lång förhistoria. Den har varit uppe till behandling åtskilliga gånger. Om jag inte minns fel, aktualiserades frågan 1945. Man ansåg då tidpunkten lämplig för en omläggning med hänsyn till den låga biltrafiken efter krigets slut och de relativt låga kostnaderna för en omläggning som man då kunde räkna med. Förslaget röstades dock ned den gången i riksdagen.

Sedan gick det några år, och så aktualiserades frågan på nytt. Slutligen fick vi en folkomröstning, eftersom man ville ha reda på vad svenska folket tyckte om reformen och om de fördelar det kunde innebära att köra på höger sida av vägen i stället för liksom förut på vänster sida. Optimismen bland högertrafikanhängarna var då mycket stark, och man sade att man säkert skulle få majoritet för sitt förslag.

Jag hade dock aldrig en tanke på att högertrafikförslaget skulle få majoritet — tvärtom. Sedan man drivit igenom en valrörelse med en vänster- och en högertrafikkommitté och ingen kommitté alls för dem som inte visste vad de ville men hade möjlighet att rösta blankt, fick vi också ett så övertygande svar av svenska folket att ingen som ville förstå någonting kunde missförstå det. Ungefär 83 procent av de röstande sade nej, 15 procent sade ja och 2 procent sade att de inte visste någonting. Efter det trodde man väl att vi skulle slippa flera förslag i ärendet, och till att börja med var väl högertrafikanhängarna också ganska chockade. De hade inte väntat sig det svaret.

Men man repade sig så småningom

och förklarade att orsaken till att så många röstat emot förslaget var att de inte hade begripit vad de röstat om. Men vartannat år vågar vi låta svenska folket rösta i alla frågor, och då förstår alla människor varenda fråga från början till slut. Men i en enda fråga, där folket gav ett klart och tydligt svar, sade man efteråt att svenska folket förstod inte vad det röstade om. Det är en förolämpning mot det svenska folket, ingenting annat — för att använda ett ord som passar bra i sammanhanget.

När högertrafikens talesmän mycket länge talat om att folket inte begripit hela frågan, trumfade regeringen med partiledarnas bistånd igenom högertrafikförslaget. Jag minns ännu de glada miner majoriteten visade upp, när saken var klar här i kammaren och man äntligen hade lyckats rösta igenom förslaget. Det hade visserligen skett mot folkets vilja, men det spelade en underordnad roll. Man hade ju visat att man gjorde som man ville utan hänsyn till vad folket tyckte. Det är bara att konstatera den saken, och det skall också stå i kammarens protokoll!

Vad sedan kostnaderna för omläggningen beträffar sade vi redan från början, att de kommer att bli mycket höga och att de summer som nämndes den gången inte skulle hålla. Detta är också till fullo bevisat i dag. Jag säger er, mina vänner här i kammaren, att de belopp som nämnes i dag kommer heller inte att räcka till. Vi kommer att få vidkännas betydligt större utgifter för denna s. k. reform!

Vi läser ibland i tidningarna att en eller annan utländsk bilist råkat ut för en trafikolycka här i Sverige, och det slås i så fall upp med mycket stora rubriker. Man vill liksom inbilla läsarna att ovanan vid vänstertrafiken har varit orsaken. Men det övervägande antalet trafikolyckor här i landet förorsakas av människor som är vana vid vänstertrafik. Och, herr talman, jag fasar för den dag då hela svenska folket skall

Uppskov med omläggningen till högertrafik

köra på höger sida av vägen. Då blir det inte fråga om att någon gång då och då skriva att man är chockad över att en utländsk bilist varit inblandad i en olycka. Då kommer man att bli chockad betydligt oftare än i dag. Ni kan vara övertygade om att glädjen över att få denna reform genomförd kommer att grumlas betydligt, när vi får se följderna — inte bara de ekonomiska följderna — dem kan vi överleva — utan också allt annat som följer i spåren. Och det blir inte småsaker!

Häromdagen var en åkeriägare i Göteborg intervjuad i en tidning, och tidningsmannen frågade honom vilka önskemål han hade. Slutligen ställdes frågan vad åkeriägaren tyckte om den kommande högertrafiken, och han svarade att de pengar som skall användas för en trafikomläggning kunde ha använts betydligt bättre, om de gått till en förbättring av vägarna, så att trafiken kunde flyta säkrare.

Om dessa medel hade använts till en vägförbättringsskatt skulle vi inte ha protesterat, ty då hade alla trafikanter fått nytta av bättre vägar. I dagens läge har vi ingen anledning att rosa vad som kommer att ske, tvärtom.

Herr talman! När denna s. k. reform är genomförd och vi får se alla dess ekonomiska och andra konsekvenser, så kan jag ändå lugnt konstatera att jag är oskyldig till allt detta.

I detta anförande instämde herrar Jonasson och Börjesson i Falköping (båda cp) samt herr Åkerlind (h).

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Låt mig bara säga till herr Levin, att jag inte har ändrat mening sedan 1963, när vi beslutade om högertrafiken. Redan då förutsatte vi att man skulle kunna ompröva beslutet, om det visade sig framkomma tillräckligt starka motiv härför, och eventuellt uppskjuta tidpunkten för övergång till högertrafik.

Jag avgav då, som jag nämnt nyss,

en reservation där jag starkt tryckte på att alla åtgärder som kunde motverka trafikriskerna vid övergång till högertrafik också skulle vidtas. Under motionstiden vid årets början tyckte jag att det brast litet på den punkten, och det var anledningen till att jag väckte min motion om att man skulle uppskjuta trafikomläggningen ytterligare ett par år för att man skulle få bättre tid att genomföra dessa förberedelsearbeten.

Jag hoppas nu att man genom den intensifiering, som jag tycker har skett i dessa förberedelsearbeten, skall kunna uppnå ett så pass gott resultat, att olycksriskerna i samband med övergången till högertrafik kan elimineras i all den utsträckning som är möjlig.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till kostnader för övergång till högertrafik jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion rörande fördelning av kostnaderna för högertrafikens genomförande;

tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet; samt

statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1966/67.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

Interpellation ang. prisutvecklingen och prisövervakningen

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 27 innevarande april.

§ 25

Interpellation ang. prisutvecklingen och prisövervakningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDKVIST (s), som yttrade:

Herr talman! Överallt i världen brottas man med inflationsproblem. Problemet allvarsgrad kan variera och förslagen till lösningar likaså. Med jämna mellanrum utkommer digra avhandlingar av framträdande ekonomer, oftast sinsemellan oense, med funderingar om hur man skall komma till rätta med denna komplicerade problematik.

I vårt land har med rätta frågan om en fastare prisbildning under många år spelat en tongivande roll i samhällsdebatten, även om problemet hos oss inte är större än i andra länder. Tillgänglig statistik visar att vårt land ligger någonstans i mitten av prisligan. Det hör samtidigt klargöras, att trots en fortsatt försämring av penningvärdet under 1965 fick de LO-anslutna en reallönestegring på ca 4 procent. Den nominella löneökningen var samtidigt 9 procent i genomsnitt. Med ledning av statistiska uppgifter kan man summera att konsumentpriserna ökade med bortåt 6 procent — den höjda omsen och effekten av andra riksdagsbeslut medräknade. Det är en jämförelsevis hög siffra som framför allt för låglönegrupperna och de inkomstsvagare befolkningsskikten inneburit betydande påfrestningar. En granskning av prishöjningarna visar — enligt pris- och kartellnämndens beräkningar — att posten livsmedel steg med inte mindre än 5 procent, i vilken ökning dock höjningarna av omsen är medräknad. Det bör

särskilt uppmärksammas att, förutom livsmedlen, bostäder och bränsle visat en förvånansvärd kraftig prisuppgång under fjolåret. Det senare har sin förklaring i den hårda och långa vintern. De ökade bostadskostnaderna svarade tillsammans för ca en halv procent av konsumentprisernas höjning. Fördyringen av småhusen är kraftig och oroar i hög grad. Denna del av prisbildningen förtjänar avsevärt större uppmärksamhet än vad som hittills visats, då en gynnsammare utveckling på detta område är en förutsättning för att folk med normala inkomster skall få reella möjligheter att efterfråga småhus. De ökade boendekostnaderna är särskilt besvärande för t. ex. ungdomar som bildar familj och som skall klara hyran i en nyproducerad lägenhet. De får avstå en betydande del av sin inkomst till boendet.

I år har preliminär uppgörelse träffats om nytt avtal för kollektivanställda inom LO:s fackliga ansvarsområde. Enligt i dagarna från pris- och kartellnämnden publicerade uppgifter beräknas årets löneökningar medföra en höjning av livsmedelspriserna med omkring 2 procent. Till detta kommer de följdverkningar som uppstår vid avtalslut med nya genomslag på priserna i en omfattning som det kan vara svårt att nu bilda sig en mera bestämd mening om.

Frågan är därför inte om utan hur regeringen ämnar medverka till en förstärkt prisövervakning. Den strama ekonomiska politik, som presenterades i statsverkspropositionen och som kan väntas bli ytterligare markerad i tilläggspropositionen, måste följas av mera direkta åtgärder på prisområdet. De stora grupper, som visat sin fackliga och samhälleliga solidaritet genom att avstå till sämre lottade grupper, har rätt att kräva att deras återhållsamhet inte varit förgäves. Två expertutredningar under 1960-talet har avvisat statligt prisstopp eller prisreglering. De

Interpellation ang. åtgärder för att söka hejda prisstegringarna

åtgärder som främst bör vidtas är in-gripanden mot konkurrensbegränsning samt prisövervakning och konsument-upplysning.

Samhällets resurser i dessa avseenden har successivt förstärkts. Ytterligare åtgärder måste dock tillgripas. I Värnamo har på initiativ av FCO bildats ett prisråd som fortlöpande skall följa prisutvecklingen i staden. FCO:s ordförande har betecknat detta beslut som det viktigaste som någonsin beslutats av organisationen. Det ger en antydning om den reaktion mot ständiga och irriterande prisstegringar som alltmer breder ut sig bland de stora konsumentgrupperna. Regeringen bör därför överväga att stödja initiativ exempelvis av typen Värnamo och stimulera bildandet av prisråd över hela landet.

Detta prisråd behöver emellertid kontinuerligt underlagsmaterial för att med framgång bedriva sin verksamhet, och det förutsätter bl. a. att pris- och kartellnämnden ges ökade resurser.

Under åren 1949—1963 anvisade riksdagen medel till ett samarbetsorgan för bedrivande av upplysning avseende produktions- och exportfrågor. I detta samarbetsorgan — benämnt *Ekonomisk information* — deltog representanter för SAF, LO och TCO. Ordförande i samarbetsorganet var ett statsråd. Eftersom frågan om en effektivare prisövervakning får tillmätas den allra största angelägenhetsgrad, bör det övervägas om inte en liknande åtgärd i stil med *Ekonomisk information* är tillräddlig. Förutom arbetsmarknadens parter står säkerligen hela organisations- och folkrörelsesverige berett att medverka i ett omfattande och brett förankrat upplysningsarbete. Sant är att landets konsumenter med bekymmer ser fram mot nya prisstegringar och förväntar sig att regeringen tar ytterligare initiativ för en mera närgången och effektiv prisövervakning.

Med stöd av denna motivering hemställer jag om andra kammarens till-

stånd att till hans excellens statsministern få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att få till stånd en jämnare prisutveckling och en effektivare prisövervakning i vårt land?

Denna anhållan bordlades.

§ 26

Interpellation ang. åtgärder för att söka hejda prisstegringarna

Ordet lämnades på begäran till

Herr KARLSSON i Huddinge (k), som yttrade:

Herr talman! I samband med årets avtalsuppörelser har också från regeringshåll framhållits att prisstegringarna måste ägnas ökad uppmärksamhet. Allmänhetens intresse för åtgärder i detta hänseende är av naturliga skäl mycket stort.

Då hans excellens statsministern i svar på en av mig nyligen framställd enkel fråga angående åtgärder för att söka hejda prisstegringarna förklarar, att frågan är alltför omfattande för att kunna besvaras inom ramen för en frågestund, anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern i en interpellation få upprepa min fråga:

Vilka åtgärder överväger regeringen i syfte att söka hejda prisstegringarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 27

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk tillämpning av bestämmelser om privile-

gier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.,

nr 29, i anledning av motioner om kunggörande av röstlängd,

nr 30, i anledning av motioner om vissa riktlinjer för en författningsreform,

nr 31, i anledning av motioner om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag,

nr 32, i anledning av motioner om förbud mot retroaktiv lagstiftning, och

nr 33, angående granskning av de i statsrådet förda protokollen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning i automatisk databehandling samt anslag för budgetåret 1966/67 till pedagogiskt utvecklingsarbete jämte i dessa ämnen väckta motioner,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier jämte i ämnet väckta motioner,

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar,

nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader,

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar, och

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om krediter för bostadsförbättringar;

bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner an-

gående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om statsanslag till Jägarnas riksförbund, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernärningen, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner angående utbyggnaden av Södertälje kanal, och

nr 31, i anledning av väckt motion om motverkande av rivning av icke sanneringsmogna bostadsfastigheter.

§ 28

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till finansiellt utvecklingsbistånd; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och omkostnader för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för budgetåret 1966/67.

§ 29

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter torsdagen den 5 nästkommande maj.

Denna hemställan bifölls.

§ 30

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Sjöholm*, till hans excellens herr statsministern angående besvarandet av enkla frågor,

herr *Larsson* i Norderön, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar, samt

herr *Nilsson* i Agnäs, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillvaratagandet av samernas intressen i rättsliga sammanhang.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.23.

In fidem

Sune K. Johansson
